هاوكاری

رۆژنامەیەكی هەفتانەی گشتییە

له دار الجماهير دەرئەچێو
له دار الحريه چاپ ئەكرێ

التضامن

ژمارە (١٦٦) ١١-٥-١٩٧٣

نرخی (٢٠) فلسە — تەلەفون ٢٠٣٦٥

نوێنەری سەركۆمار ئەڵێ :- عیراق بەتەنگ پاراستنی شۆڕشی فەلەستینو یەكێتی نیشتمانی لوبنانەوەیە

كاك عبدالخالق السامرائی نوێنەری سەركۆمار رۆژی چوار شەممەی رابوردوو لە بیروت بە پەیامنێری (ئا٠د٠ع)ی وتوە كە عیراق زۆر بەتەنگ پاراستنی شۆڕشی فەلەستینو یەكێتی نیشتمانی لوبنانەوەیە ٠ وە من لەلایەن سەرۆك كومارەوە راسپێردراوم كە بەشدار بیم لەچارەسەركردنی گیروگرفتی ئێستای نێوان پێشمەرگەكانی فەلەستینو حكومەتی لوبناندا ٠٠٠ وەوتویە : عیراق ئامادەیە كە كومەك بەئەو لایەنانەی عەرەب بكات كە بۆ ئەم مەبەستە هەوڵ ئەدەن ٠

سەرۆك احمد حسن بكر پیرۆزبایی لەسەرۆكی چیكۆسلۆفاكیا ئەكات

سەركۆمار كاك احمد حسن بكر ئەم بروسكە پیرۆزبایی‌یەی بۆ سەرەك كۆماری چیكۆسلۆفاكیا ناردەوە : بەرێز لۆدڤیك سفوبودا سەرۆكی كۆماری سوشیالیستی چیكۆسلۆڤاكیا : پراگ ٠ بەبۆنەی جەژنی نیشتمانی چیكۆسلۆڤاكیاوە ، پێخۆشحالم كە لەجیاتی گەلو حكومەتی عیراقو بەناوی خۆمەوە جوانترین پیرۆزباییتان لێ بكەم ، هیوادارم كە هەرتەندروستی‌تان باش بێتو گەلی چیكۆسلۆفاكیای دۆست هەمیشە لەپێشكەوتندابێت ٠

نوێنەری سەركۆمار

عیراق بەتەنگ پاراستنی شۆڕشی فەلەستین و یەكێتی لوبنانەوەیە

پێشكەوتن خوازانی لوبنان بەچەكەوە پشتگیری فەلەستینی یەكان ئەكەن

بیروت : ٩-٥ ئاژانسەكان : وابو بە هەفتەیەك لەشكری لوبنان بەتانكو زرێپۆشو فرۆكەی تیژرەوەوە دڕندانە هێرش ئەباتە سەر خێوەتو بارەگاو بنكەی پێشمەرگەكانی فەلەستینو تەڕوو وشك بەیەكەوە ئەسوتێنێ ٠

وەبەپێی هەواڵەكانی بیروت رێژیمی ئەردەن كەتیبەیەكی- صاعقه - ی بەفروكە بۆ بیروت ناردوە بۆ یارمەتی‌دانی حكومەتی لوبنانو رۆژی ٦- ٥ حەوت فروكەی ئەمەریكایی بەسەربازو چەكو ئازوقەو تفاقی‌شەڕەوە لە فروكەخانەی بیروت نیشتونەتەوە ٠

پەیامنێری (ئا٠د٠ع) ئەڵێ: رۆژی ٦ - ٥ حكومەتێكی عەسكەری بەسەروكایەتی اسكندر غانم فەرماندەی لەشكرو ٨ ئەفسەری تر پێكهاتوەو لەژێر پەردەوە كاروباری لوبنان ئەبات بەڕیوەو فرمانی بەگژاچونی فیداكاران دەرئەكات ٠ وەیەكێك بەناوی پێشمەرگەكانی فەلەستینەوە وتویە ، حكومەتی لوبنان بەتەنگ راگیركردنی ئاشتی‌یەوە نی‌یەو دڕندانە خیوەتەكانی الرشيديەو القاسميەو برج الشمالي توپباران ئەكاتو لەشكرەكەی چەند جاریك پەلاماری خیوەتەكانی تل الزعرو راشيا الوادیو عيتا الفخاری داوە ٠

وەلەبیروت دوای كوبونەوەیەكی فراوانی پارتیو هێزە پێشكەوتن‌خوازو نیشتمان پەروەرەكانی لوبنان بریاریان‌دا كە بەچەكەوە بێنە مەیانو لە سەنگەرێكا لەگەڵ پێشمەرگەكانی فەلەستین بەگژ دەست‌درێژی‌یەكانی حكومەتا بچنەوە ٠

● پاش نیوەڕۆی چوار شەممەی رابوردوو سەركۆمار كاك احمد حسن بكر لەبارەگاكەیا لە كۆشكی جەهوری پێشوازی مقدراوزتكین وەزیری ناوخوی توركیای كرد ٠ لە دیدەنی‌یەكەشدا فەریق سعدون غيدان وەزیری ناوخۆو بالیوزی توركیا لەبەغدا ئامادەبوون ، ئا٠د٠ع ●

لەمە ئاشكراتر چی !

زۆراب

دوای بەگژ یەكا چوونی لەشكری لوبنانو پیشمەرگەو رێكخراوەكانی فەلەستین با راستتر دوای هێرشەكەی لەشكری لوبنان بۆ سەر فەلەستینی‌یە دانیشتوەكانی لوبنان ، ئابانیبان خیرا لەوتە- یەكیا بلاوی كردەوە كە ئیسرائیل حەز بە تێكچوونی دوو تای تەرازوی نێوان عەرەب و ئیسرائیل ناكات ، بۆیە ئەبێ نێوانی حكومەتی لوبنانو فەلەستینی‌یەكان هەروەكو خۆی بمینیتەوە ٠

وە ئەگەر تای تەرازوو بەلای فەلەستینی‌یەكاندا لاسەنگ بوو ئەوا ئیسرائیل ناچار ئەبێت ئەو لاسەنگی‌یە راست بكاتەوە !! هەروەها پێری شەو موشێ‌دایان لەشاری حەیفای داگیركراوا وتی ئێمە دەست ناخەینە ناكۆكی نێوان لوبنانو فەلەستینی‌یەكانەوە ، بەلام ئەگەر سوریا یارمەتی پێشمەرگەكانی فەلەستینی دا ئەوا ئەبێ ئێمەش شتێك بكەین !!

ئیتر ئەبێ بەلگە لەمە ئاشكراتر چی بێت كەئیسرائیل حكومەتی لوبنان بە بەشێك لە هێزو توانای خۆی ئەزانێتو مانەوەی بەبەرامبەری دوو تای تەرازووی نێوان ئیسرائیلو عەرەب لە قەڵەم ئەدات ٠

ئەم شەر پێ فروشتنەی ئەم دواییەی حكومەتی لوبنان بە تەواوەتی پەردەی لەسەر رووی كاربەدەستانی لوبنان هەڵماڵی كە هاوكاروهاو نەخشەی ئیسرائیلو ئیمپریالیزمی ئەمەریكان نەك هەر لە كوشتنی سەركردەكانی پیشمەرگەكانی فەلەستیندا بەڵكو بۆ چارەسەر كردنی مەسەلەی فەلەستینی بە ئارەزووی دوژمنانی‌عەرەب٠ هەر چەندە سەیر نی‌یە كۆمەڵە سەرمایەدارێكی خاوەن پارەی لوبنانی دەستو قازانج تێكەڵ لەگەڵ‌سەرمایەدارانی ئەمەریكاو ئیسرائیل‌دا ئەم رێگایە بگرنە بەرو دوژمنایەتی جەماوەری رنجبەری عەرەبو مەسەلە نەتەوەیی‌و چینایەتی‌یەكانیان بكەن بەلام سەیر ئەوەیە كە تا ئیستا لە ناو عەرەبدا زۆر ماوە بڕوای بەوە بیت رێژیمی

بڕوانە : ل -٤-

لیبیا ١١٠ فروكەی میراج وەرئەگرێت

رۆژی ٧-٥ لەپاریس بلاوكرایەوە كە حكومەتی فەرەنسا لە بەلینەكەی پاش‌گەز نابێتەوەو لەپایزی سالی ئایندەدا (١١٠) فروكە میراجەكە بە حكومەتی لیبیا ئەدات ٠

ئەوەی شایانی باسە ماوەیەك لەمەوبەر ئیسرائیل بەنیازی تێك‌دانی دوستایەتی فەرەنساو ولاتانی عەرەب دەستی‌كردبوو بە بلاوكردنەوەی ئەو بالورەیەی كە گوایە لیبیا پولیكی لەو فرۆكانە داوە بە میسرو فەرەنساش ئەم هەوالەی بەدرۆخستبوەوەو سەرلەنوێ رایگەیاند كە فروكەكان هەر بەلیبیا ئەدات ٠

كۆمەڵەی كرێكارانی دوورگەی عەرەب داوای كۆمەكی رای گشتی دنیا ئەكات

شام : ئا٠د٠ع : رابتەی كرێكارانی دوورگەی عەرەب لە بەیاننامەیەكدا كە رۆژی ٧- ٥ لەشاری شام بلاوی كردۆتەوە داوای لەرای‌گشتی دنیا كردوە كە بەدەنگ بێو زۆر لەرژیمی تیرەگەریو كۆنەپەرستی سعودی‌یە بكات بۆ ئەوەی ئەوگیراوو بەندە سیاسی‌یانە بەرەڵلا بكات كە لەبەندیخانە تاریكو زیندانەكانیا گرتونی٠

بەیاننامەكە داوای‌كردوە كە ئەو دەورە چەپەلە ریسوابكرێ كە ئیمپریالیزمی ئەمەریكاو كۆمپانیای ئەرامكۆو بنكە عەسكەریەكانی بێگانە لە سەرانسەری ولاتی سعودی‌یەدا ئەیگێڕن بۆ بەگژاچوونی چینی كرێكاری دوورگەی عەرەبو بزوتنەوە رزگاری خوازەكانی ناوچەو ئوردوگای سوشیالیستی و پاراستنی تەخت و رێژیمە دەرەبەگایەتی یەكەی سعودی‌یە٠

شوئن‌لای سەر لە سری‌لانكا ئەدات

كۆلۆمبۆ : ٩-٥ ئا٠د٠ع :- واچاوەڕوان ئەكرێت كە لە ١٧ی ئەم مانگەدا شوئن لای سەرك وەزیرانی كۆماری گەلی چین بە میوانی بچێ بۆ سری‌لانكا بۆبەشدار بوون لەئاهەنگی كردنەوەی هوڵی كونفرانسەكان كە بەیارمەتی چین لەسری‌لانكا دروست كراوەو نزیكەی ٣٥ ملیون روپیی تێچووە ٠

رێژیمی ئێران بارەگای ئسطوڵەكەی لە بەندەری محمره ئەگوێزێتەوە

تاران : ئاژانسەكان : رۆژی٨ - ٥ پەیامنێری (بی٠بی٠سی) لەتارانەوە رایگەیاند كە شای‌ئێران فرمانی‌داوە بارەگای أسطوڵەكەی لە بەندەری« محمره »وە بگوێزێتەوە بۆ بەندەر عباس لەدەروازەی‌خلیج ٠

ئاگادارە سیاسی‌یەكان ئەم‌بڕیارەبەبەشیك لەو نەخشەیەی شا دائەنێن كەبۆ پەل هاویشتنا ناو خلیجەوە كێشاویتی ، هەروەها بەشێكە لەتەقەلای رێژیمی تاران بۆ پشتگرتنی رێژیمە كۆنەپەرستەكانی ناوچەو بەگژاچوونی بزوتنەوەی رزگاری خوازەكانی گەلانی ناوچەكە ٠

لەلایەكی تریشەوە رۆژی٧-٥ شای ئێران سەری لە دوورگەی ئەبو موساو تەنبی گەورە دابوو بەناوی سەرپەرشتی مناوەرەیەكی لەشكریەوە ٠

بەرەڵلاكردنی ٣٠ شۆڕشگێری مەكسیكایی

هەفتەی رابوردوو چەند شۆڕشگێریك لەشاری گوادالاجاری مەكسیك شابەندەری ئەمەریكایان فڕاندو داوایان لەحكومەت كردبو كە ئەگەرسی گیراوی سیاسی‌یان بۆ بەرەڵلا نەكات ئەوا - تیرینس‌لبونهاردی - شابەندەرەكەی ئەمەریكا لەناوئەبەن ٠ ئەوەبو رۆژی سێ شەممە رێژیمی ناچار بوو بەیاننامەكەی لە مەكسیك بەناچاری ٣٠ گیراوە تەلەفزیونەوە بۆ خویندنەوەو سیاسی‌یەكەی بەرەڵلا كردوو بەیاننامەكە كە بەناوی « هێزە چەكدارە شۆڕشگێڕەكانەوە » بەفرۆكە ناردنی بۆ هافانای پایتەختی كوبا ، كەچی شۆڕشگێڕان تەنیا بەمە رازی نەبوونو داوایان لەحكومەت كرد كە بوە داوای لەگەڵو كرێكارانی مەكسیك كردوە كە ریزی خۆیان یەكخەنو شورش دژی رێژیمی فەرمان‌ڕەوا بەرپابكەن٠ بەیاننامەیەكی تایبەتی‌یان دەركردوەو ئەبێ لە تەلەفریەنی پایتەختەوە بخوێنرێتەوە ، وە كە شورشگێڕان شابەندەرەكەی دوای مقۆمقۆیەكی زۆر رێژیم ئەمەریكایان بەرەڵلاكردوە ٠

پێك هێنانی ئەنجومەنێكی نیشتمانی لەگینیا- بیساو

دار السلام : ٧-٥ تاس :ئا٠د٠ع : فیكتۆر ماریا ئەندامی مەكتەبی سیاسی‌پارتی سەربەخۆیی گینیا - بیساوی ئەفەریقایی لەكۆنگرەیەكی رۆژنامەنوسی‌دا لەشاری دارالسلام وتویە :٧٥٪ی خاكی گینیا - بیساو لەژێر دەستی شۆڕشگێڕاندایەوحوكمڕانی تیادا ئەكەن ٠ وە قوتابخانەو خەستەخانەو دەزگا ئیدارییەكانی ناوچە رزگاركراوەكان بەسەرپەرشتی شورشگێڕان كاروباری دانیشتوانی ناوچەكە رائەپەڕێنن ، وەوتویە نیازمان هەیە كە كشت‌وكاڵی ناوچە رزگاركراوەكان چاكو پەرەپێ‌بدەین بۆ زامن‌كردنی پێویستی خەڵكی ٠ وەئیستاش خەریكی پێك‌هێنانی ئەنجومەنێكی نیشتمانین‌و بەم زووانە حكومەتێكی سەربەخۆ لە ناوچە رزگاركراوەكاندا دائەمەزرێنین ٠

ئا٠د٠ف

سیهانۆك سەر لە نۆ وڵاتی ئەفەریقاو ئەوروپا ئەدات

پەكین : ئا٠د٠ف :- رۆژی ٨-٥ میر نۆردۆم سیهانۆك سەرۆكی حكومەتی بەرەی یەكێتی نیشتمانی كەمبودیا لەپەكینەوە بەرەو سەنگال كەوتەڕێ ٠ سیهانوك دوای سەنگال گەشتیك بە چەند ولاتێكی ئەفەریقاو ئەوروپادا ئەكاتو لەو گەشتەیا سەر لە گینیاو مالیو كۆماری گەلی كۆنگۆو موریتانیاو جەزایرو ئەلبانیاو رۆمانیاو یۆگۆسلافیا ئەدات ٠

سیهانوك بەم گەشتەی هەوڵ ئەدات پەیوەندی دیپلوماسی حكومەتی بەرەی یەكێتی نیشتمانی كەمبودیا لە خەبات‌دا پتەوتر بكات لەپێناوی لەناوبردنی رێژیمی بەكرێ گیراوی ئیستای فنوم‌پن ٠

شۆڕشگێڕانی خلیج ٤٣ سەربازی دوژمنیان لەناوبردوە

عەدەن : ئا٠د٠ع : لە بەیاننامەیەكدا كە بەرەی گەلی رزگاری هێنەری عوممانو خلیج لە عەدەن بلاوی كردۆتەوە وتراوە كە لە ٢٠ - ٢٦ مانگی رابوردوو شۆڕشگێڕان ٤٣ بەكرێ گیراو سەربازی بەریتانیایان كوشتوەو بریندار كردوە،وە ٢١ بنكەو ئوردوگای دوژمنیان لەناوچەی ظفار كاول كردوە ٠ بەیاننامەكە وتویە : لەهەمان ماوەدا شۆڕشگێڕان ٨ جار پەلاماری مەڵبەندەكانی دوژمنیان داوە لە ناوچەی « عدمی » لە ژووروی صلالەو ٧ جار هێرشیان بردۆتە سەر ناوچەی خصل ٠ وە لە هێرشەكانا چەكی ناوەنجیو سوكو تۆپی قورسیان بەكار هێناوە ٠ بەیاننامەكە وتویە : لەم هێرشانەدا تێكوشەر محمد عبدالله شەهید بوە ٠

بەبۆنەی تێپەڕبونی ٢٨ سال بەسەر تێ‌شكانی فاشیزمدا :

لەناوبردنی فاشیزم رێگای ئازادی و ئاشتی و سەربەخۆیی گەلانە

رۆژی ٩ی مانگ رۆژی تێ‌شكانی فاشیزمو شەڕبوو لە جیهاندا ، فاشیزمی نوێنەری دڕترینو چاوبرسی‌ترین سەرمایەداری دنیا ٠ بۆیە ئەو رۆژە لەرۆژە دیارو بایەخدارەكانی مرۆڤایەتی‌یە بێ‌جیاوازی نەتەوەو ئاین‌وبڕوا ، وە هەموو گەلانی دنیا بەرۆژی سەركەوتنی خۆیانی ئەزانن بەسەر ئیمپریالیزمو شەڕو زۆرداری‌دا ٠

ماوەیەكی زۆر نی‌یە كە لە ئەڵەمانیاو ئیتالیاو ژاپونو چەند ولاتێكی‌تردا فاشیزم بەتەوژم هاتەپێشەوە بۆ داگیركردنی ولاتانو لەناوبردنی بەرهەڵستی هێزە دیموكراتو ئاشتی‌و ئازادی‌خوازەكانی دنیا بەناوی رەگەزپەرستی ئاریاییو حوكمڕانی ئینسانی رەسەن ٠ بەلام ئەو تەوژمە رەشە سەرەڕای ئەوەی زیانی بێ‌ئەندازەی لەمرۆڤو ئاوەدانیو ژیانو گوزەرانی كۆمەلانی خەڵكی سەرزەمین‌دا ، سەرەڕای ئەوە بەهەمان تەوژمی هاتنەپێشەوەی لە ناوبراو پایە ئایدیولوجیو ئابوریو زانیاری‌یەكانی لەرەگوڕیشە هەڵتەكێنراو مرۆڤایەتی روی‌كردە ئاسۆیەكی گەشاوەی نوێ كە تائێستا مەشخەڵەكەی بەرەوپێشو بەرەو لەناوبردنی پاشكۆ رزیوەكانی فاشیزم لەدنیادا ئەڕوات٠

وەكو ئەزانین هەردوای تێ‌شكانی فاشیزم كۆمەڵێك دەوڵەتی سوشیالیستیو دیموكراتی نوێو ئازادی‌خواز لەدنیادا دامەزرانو گەلێك بزوتنەوەی شۆڕشگێڕیو رزگاری‌هێنەر هاتنەكایەوەو هەندێكیان زۆریان پێ‌نەچوو بە خەباتی چەكدارانە جڵەوی كاریان گرتەدەستو زۆردارو داگیركەرانیان لەوڵاتەكانی خۆیاندا دەرپەڕاندو چارەنووسی خۆیان خستە دەستخۆیان ٠

هەروەها نەتەوەی كوردو نەتەوەی عەرەبیش لەم مەیانەدا مێژوویەكی روناكی شایستەیان نووسی‌یەوەو گەلی كورد لەكوردستانی ئێراندا كۆمارێكی دیموكراتی خاوەن ئۆتۆنۆمی دامەزراندو لەكوردستانی عیراقیشدا بزوتنەوەی كوردایەتی لەسەر بنچینەیەكی عیلمیو پشت بەستوو بە جەماوەری خەڵكی كوردستان هانی‌یە كایەوە كە سەركەوتنەكانی ئەمرۆی كوردستانی عیراق بەری شیرینی ئەو بزوتنەوە پیرۆزەیە ٠ هەروەها لەبەشەكانی تری كوردستانا سەرەڕای بەكارهێنانی سیاسەتی ئاگرو ئاسنو تۆقاندن گەلی كورد توانیویەتی بزوتنەوەی كوردایەتی ئازادی‌خوازانەی خۆی شان‌بەشانی گەلانی ئەو ناوچانە بەرەوپێش بەرێتو ئەركی شۆڕشگێڕانەی خۆی لەمەیانی خەباتی دژ بە ئیمپریالیزمو كۆنەپەرستی‌دا جێ‌بەجێ بكات ٠

دەربارەی نەتەوەی عەرەبیش هەر دوای تەواوبوونی شەڕ چەند پارچەیەكیان لەوڵاتی خۆیان رزگاركردو رێگای تێكۆشانی نەتەوەیی رزگاری‌هێنەریان گرتەبەرو لەم مەیانەدا گەلی سەركەوتنی بەنرخو گرنگیان بەدەست‌هێنا ٠

بەلام پێ‌بەپێی سەركەوتنە بایەخدارەكانی گەلانی سەرزەمین لەمەیانی بنیات‌نانی سوشیالیزمو دیموكراتیو سەربەخۆیی‌دا هێزە سەرمایەدارە چاوبرسی‌یەكانی دنیا لەگەڵێ شوێندا خویانو نۆكەرو هاوكارەكانیان جێگای فاشیزمە خوێنرێژەكانیان گرتەوەو بەهەمان چەكو هەمان بیروباوەڕ كەوتنەوە پیلان‌دانان بۆ داگیركردنو چەوساندنەوەی گەلانی هەندێ گۆشەی دنیا ٠

ئەوەبو ئەمەریكا تائێستاش لەهەندێ شوێنی خوارووی رۆژهەڵاتی ئاسیادا پەنای بردە بەر هەموو چەكێكی لەناوبەر بۆ دامركاندنەوەی ئارەزوی ئازادی‌خوازانەی گەلانی ڤێتنامو خوارووی رۆژهەڵاتی ناوەراست وە لە ئەفەریقادا حكومەتی رەگەزپەرستی رۆدیسیاو خوارووی ئەفەریقاو پورتوگال بەهەمان چەكی رەگەزپەرستی فاشستەكان گەلانی ئەفەریقا لەناو ئەبەنو ولاتە پڕپیتو بەرەكەتەكانیان داگیرئەكەن ٠ هەروەها زایونیزمە فاشستەكان دوو ملیون عەرەبی فەلەستینیان دەربەدەركردووەو بەرەبەرە لەناویان ئەبەنو خاكی سێ دەوڵەتی عەرەبیشیان بەیارمەتی ئەمەریكای فاشیستی ئەم سەردەمە داگیركردووە ٠

جگەلەمانە كۆمەڵێك رێژیمی كۆنەپەرست لەم گۆشەو ئەو گۆشەی سەرزەمیندا بەربوونەتە گیانی كۆمەڵانی خەڵكو رەنجبەرانو بەهەمان رێگای فاشستەكان بزوتنەوەی ئازادیو پێشكەوتن‌خوازی ئەو گەلانە

بڕوانە ل - ٤ -

institutkurde de paris

خەباتی گەلان
ژمارە (١٦٦) ١١-٥-١٩٧٣

هەفتەی باسێك

کارەساتەکانی لوبنان گەلانی عەرەب زیاتر هوشیار بکاتەوە

پیلانە رەشەکەی رژێمی ئەردەن دژی پیشمەرگەکانی فەلەستین، پیلانێك بوو بەوردی لەلایەن ئیمپریالیستو سایونیستو کۆنەپەرستەکانی عەرەبەوە ئامادەکرابوو بۆ کەمارۆدانو لەناوبردنی بزوتنەوەی پیشمەرگایەتی رۆڵەکانی گەلی فەلەستین لەخاکی ئەردەندا، وە هەروەها ئاشکرابوو کە تەنیا ئەلقەیەکە لە زنجیرەیەك پیلان بۆ لەناوبردنی تەواوی شورشی چەکداری گەلی فەلەستینو بۆ پاراستنی ئیسرائیلو بەهێزکردنی، نەك هەرئەمە بەلکو بۆ لاوازکردنی بزوتنەوەی شورشگیرانەی گەلانی ناوچەکە بەتیکرایی.

پاش سەرگرتنی ئەوئەلقەیە لەئەردەن، یەك یەك، ئەلقەکانی تری ئەمزنجیرە پیلانە دەرئەکەون، هەر لەو کاتەوە کوشتنو لەناوبردنی سەرکردەو پیشمەرگە چالاکەکان دەستی پێکرد، غەسان کەنەفانیو کەمال ناسرو ئەبو یوسف و کەمال عەدوانو چەند کەسێکی تر لە لوبنان کوژران، ئەبو ئەیادلە ئەردەن کوژراو ئەبو داوود گیرا، لەکۆماری دیموکراتی گەلی یەمەن جگە لە نەخشە بەردەوامەکان بۆ لە ناوبردنی ئەو سیستەمە پیشکەوتنخوازە لەم دواییەدا کارەساتی تەقینەوەی فرۆکەکەی وەزیری دەرەوەو دەستەیەك دیپلوماتی یەمەن رووی دا. ئەمانە جگە لەو دەورە چەپەڵەی رژیمی بۆگەنی ئیران لەناوچەکەدا ئەیگیرێت بەهاوکاری لەگەل رژیمە کۆنەپەرستەکانی عەرەبدا وەك سعودیەومیرنشینەکانی خەلیجو لوبنانو ئەردەنو سودان ولیبیاو .. کەوەك بەجێ هێنەرێکی دلسوزی ئەم نەخشانە کارئەکەن.

کارەساتەکانی لوبنانیش کەبە پەلامارە کوتوپرەکانی ئیسرائیل بۆ ناوجەرگەی ولاتدەستی پێکردو لەناو پایتەختو شارە گەورەکانی تردا چەندجارێك دەستیان وەشاند کە دواجاریان کوشتنی سێ سەرکردەی فەلەستین بوو لە ناو مالەکانی خۆیاندا بێ ئەوەی رژیمی لوبنان دەنگی لێوە بێت، وە لەپاتی ئەوەی دەست لەچەتەکانی ئیسرائیل بکەنەوە ئەوتا بە هەمان شیوە کەلە ئەردەنا کرا ئەمانیش کەوتنە کوشتنو برینی پیشمەرگەکانو کارکردن بۆلەناو بردنیان ئەم کارەساتانە نیشانەی ئەوەبوون کە رژیمی لوبنانو کاربەدەستەکانی دەست تیکەلاون لەگەل ئیمپریالیزمو سایونیزمدا . ئەم هەلویستە نامەردانەیەی کاربەدەستە بودەلەکانی لوبنان ئەوەندە تاوانیکی گەورەیە نەك هەر لەلایەن هەموو هیزو روژنامە ئازادیو پیشکەوتنخوازەکانی جیهانەوە بەتوندی سەرزەنشت کرا بەلکو هەتاهەندێك روژنامەی سەربە رژیمە سەرمایەدارەکانی روژاواش ئەم هەلویستەیان دایە بەرتیرو توانج.

بەلام ئەم کارەساتانە جارێکی تریش ئەو راستییانەیان بەزەقی خستەوە بەرچاو کە:-

١- رژێمی ئەردەنو لوبنان نەك هەر بەتەنگ مەسەلەی فەلەستینەوە نایەن بەلکو بەقەدەر ئیسرائیل دوژمنی شۆرشی فەلەستینن، ئەوەتا چەند لەتوانایاندا بێت دەستی چەپەلیان ئەوەشێنن، چونکە ئەو رژیمانە نەك هەر نوێنەری گەل نین بەلکو لە بنچینەوە پەروەردەی باوەشی ئەوانەن کە ئیسرائیلیان دروست کردوە ئەشی پارێزن، وە ئەمانە لە ئیسرائیل نزیکترن تا شۆرشی فەلەستینو گەلانی عەرەب.

٢- لەبەرئەوەی مەسەلەی فەلەستین ئەمرۆ مەرکەزی ناکۆکییە لە ناوچەکەدا وە ناکۆکییەکی توندە لەنێوان گەلانی عەرەب - وەهەروەها گەلانی تری ناوچەکە - وە ئیمپریالیزم بە سەرۆکایەتی ئەمەریکا. وە لەبەر ئەوەی کە بزوتنەوەی پارتیزانی فەلەستینو رێکخراوەکانی ئەم بزوتنەوەیە ئیستا هیزی سەرەکیو چەکی کاریگەری دەستی گەلانی عەرەبن، لەبەرئەمانە بەرەی دوژمن ئەیەوێت بەهەر شیوەیەك بێت ئەم بزوتنەوە شۆرشگێرە چەکدارە لەرەگوریشە هەلکەنێت. وەبۆ گەیشتن بەم ئامانجە هەموو رێگایەکیان گرتوتەبەرو لەچەندقۆلیکەوە بۆی تێئەکۆشن.

٣- مەسەلەی فەلەستین بەهیچ جۆرێك لە بزوتنەوەی نیشتمانی گەلانی عەرەب جیاناکرێتەوە بەلکو بەپێچەوانە، شۆرشی فەلەستین ئیستا بنکەی شۆرشی هەموو گەلانی عەرەبە وەئەبێ هەموو گەلانی ناوچەکەمەسەلەی گەلی فەلەستین بە هینی خۆیان بزانن و شانبەشانی شۆرشگێرانی فەلەستین تێبکوشن.

٤- رژێمی ئەردەنو لوبنان کە سنوریان بە ئیسرائیلەوەیە دوو رژیمی کۆنەپەرستنو هەلویستەکانیان راستەو خۆو ناراستەوخۆ یارمەتی پیلانەکانی ئیسرائیلو ئیمپریالیزم ئەدەن لەبەرئەوە ناشیت حسابی ئەدوژمن کەمتریان بۆ بکریت، بەپێچەوانەوە ئەبێت رامالینی ئەم رژیمانە ببێتە ئامانجی نزیکی شۆرشگێرانی فەلەستینو گەلانی ئەو ولاتانە بەتایبەتیو گەلانی ناوچەکە بەگشتی.

واتە شۆرشی فەلەستین ئەبێت ببێتە شۆرشی هەموو گەلانی عەرەب لەسەرانسەری ولاتانی عەرەبدا دژی ئیمپریالیزمو سایونیزمو دژی ئەو رژیمانەی بە هەر شیوەیەك بێت خزمەتی دوژمن ئەکەن.

وەیەکەم هەنگاو لەم رێگایەدا یەك - کەوتنی بزوتنەوەی شۆرشگێرانەی گەلی فەلەستینە لە بەرەیەك یان رێکخراوێکی ریباز روناکی گونجاو لەگەل زروفی تایبەتی مەسەلەی فەلەستیندا، ئەبێ ئەو راستییەش بەلای هەموانەوە کە لەسەرروێشتنی تیوری عیلمیو بەرپاکردنی جەنگی گەل بەفراوانی دژی داگیرکەران ئەبنە هۆی سەرکەوتنی بێ گومانی ئەم شۆرشە.

جوامیر

نۆکەندی پەنەما لەبەردەمی چڵێسی ئیمپریالیزمی ئەمەریکادا

ئامادەکردنی : عبدالوهاب تالەبانی

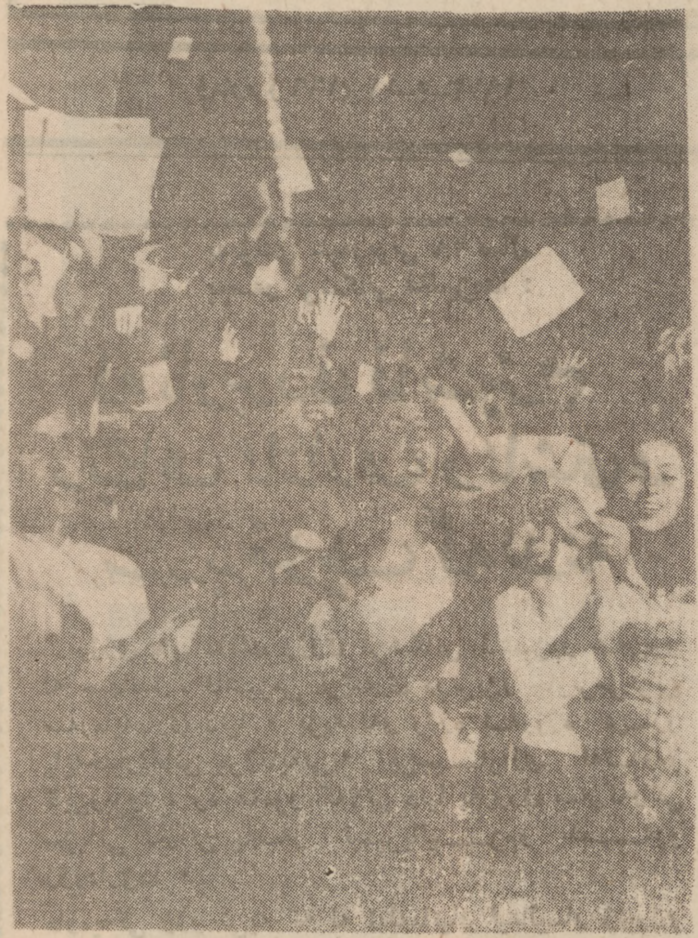

نۆکەندێکی ترو گیروگرفتێکی تر

جاروبارو لە ناکاودا ناوی پەنەماو نۆکەندە بەناوبانگەکەی کە کێشوەری ئەمەریکای سەروو لە کێشوەری ئەمەریکای خواروو جیا ئەکاتەوەو ئۆقیانوسی ئەتلەنتیك ئەباستێ بەدەم ئۆقیانوسی باسفیکەوە ... جاروبار ناوی ئەم ولاتە بچکۆلانەیەو نوکەندە گرنگەکەی ئەکەوێتە ناوانەوەو بەگەرمی باسی ئەکرێ .

بێگومان لەدوای ئەمەوە گیروگرفتێكو مەسەلەیەك هەیە .. بەبێ خۆماندوکردن کە تەماشای ناوەڕۆکی شتەکە ئەکەین یەکسەر روخسارە شەڕفرۆشو رەشەکەی ئەمەریکامان دێتە پێش چاو ... ئەمجارە ئەبینین مەسەلەکە لە نێوان دەولەتێکی گەورەو خاوەن دەسەلاتێکی فراوان. سەرکردەی هەمو سەربازەی ئیمپریالیزمو جیهانی سەرمایەداریو دەولەتێکی بچکولانەی دەست کورتدایە .. ئەبینین ئیحتکاراتی سەرمایەدارەکانو سازمانی سوپایی ئەمەریکایەو مریان لەو نۆکەندە خۆش کردوە بۆئەوەی ئەوێش بکەنە بنکەی سوپاییو هاتوچۆی بازرگانیو جەنگی خۆیان لەئاوی هەردو ئۆقیانوسدا بپارێزنو کاروباری خۆیان لەو رێگە کورتەوە بە زوترین کات راپەڕێننو هەروەها نزیکی ئەمەریکای لاتینیش بن، وە لەو بنکانەیانەوە سیخورو پیاوخراپو بەکرێگیراو بنێرن بۆ کیشوەری ئەمەریکای لاتینی راپەڕیوو پیلانو ئاژاوە دژی بزوتنەوەی ئازادیخوازانەی خەلکی ئەو ناوچەیە بگێڕن .

گیروگرفتەکە لە کەیەوە دەستی پێکردوە ؟

وەزیرێکی حکومەتەکەی ئیستای پەنەما لەبارەی گیروگرفتی نۆکەندی ناوبراوەوە وتویە :

« لە ساڵی ١٩٠٣دا ئەمەریکا بێدەسەلاتیو لاوازی گەلەکەمانی بە هەل زانیو بەزور و بەبێ هیچ گفتوگۆیەك یان ئیکۆلینەوەیەك لەگەل حکومەتی ئەو سەردەمەی پەنەمادا دەستی بەسەر نوکەندەکەدا گرتو بەگوێرەی بەرژەوەندی خویان پەیمانێکی ناڕەوایان بەسەر گەلەکەماندا سەپاند » .

ئەوی شایانی باسیش بێ لەو پەیمانەدا هاتوە کە گوایە حکومەتی پەنەما مافی داوەتە کۆمپانیایەکی ئەمەریکایی نۆکەندێك بەخاکی پەنەمادا هەلکەنێو هەردو ئۆقیانوسی باسفیكو ئەتلەنتیك لەیەك بداو لە هەمان کاتدا ئەمەریکا ئیپرسراوی بەڕێوەبردنی ئەم نۆکەندە بێو هێزێکی سوپایی هەمیشە لەسەر پێ بێ بۆ پاراستنی نۆکەندەکە، کە ئەو سوپایەش هەر ئەبێ هی ئەمەریکا بێ، بەم جۆرە ئەمەریکا سوتی لە بەندەکانی ئەم پەیمانە بینیو بەزیادیشەوە دەستی بەسەر ئەم بەرو ئەوبەری نۆکەندەکەدا گرتو ١٤ بنکەی سوپاییو سیخوڕی تیا دامەزراندو ئەو ناوچەیە کەوتە ژێر دەسەلاتی یەکسەری حکومەتی ئەمەریکاوە چونکە تەنانەت لێپرسراوو کارگێڕانی ناوچەکەش لە واشنتۆنەوە فەرمانی دامەزراندنیان بۆ دەرئەچێ و قوتابخانەو جۆری ژیانو شێوەی خانوو یاریگەی گۆلف هەموی لەسەر تەرزو شێوەی ژیانی ئەمەریکایە .

بەرامبەر بەم داگیرکردنە ئەمەریکا هەمو ساڵێ دوو ملیۆن دۆلار ئەداتە پەنەما .

هەلوێستی حکومەتی پەنەما:

سیاسەتی رەسمی حکومەتی پەنەما ئەوەیە کە پێویستە هەمو پارچەیەکی خاکی ولات بگەڕێتەوە ژێر دەسەلاتی دەولەتو هەمو شێوەیەکی داگیرکردنو بوونێکی بێگانە قبول نەکرێ ، لەم بارەیەوە کاربەدەستانی پەناما لەبەردەم نەتەوەیەکگرتوەکاندا ایان- گەیاند (ئیمە ئامادەنین هیچ پارچەیەك خاکمان لەژێر چنگی ئەمەریکایییەکانا بهێڵینەوە ، بەڵام بۆ مەبەستی پاراستنی نۆکەندەکە ئەوا ماوە ئەدەین بەنها (٢٠) هەزار هکتار تەرخان بکرێ بەلام نەك هەموی پیکەوە .. بەلکو ئەبێ ئەم (٢٠) هەزار هتکارە بکرێتە پێنج بەشەوە و هەربەشەی لەوی ترەوە ماوەیەك دور بێ ، وە نابێ ئەم پێنج ناوچەیە لەسەر سنوری ولات یان لە دورگەکاندا هەلبژێردرێن هەروەها ئەو هیزە سوپاییەی بەسەر ئەم پێنج ناوچانەدا دابەش ئەکرێن ، ئەبێ تەنها کاریان پاراستنی نۆکەندەکە بێو هیچ جموجولێکی تر نەکەن » .

وە جوان ئەنتونیو تاك وەزیری دەرەوەی پەنەما لەم دواییەدا رایگەیاند کە ئەمەریکا لە نیسانی ١٩٧٢دا هەڕەشەی لە پەنەما کردبو وە پێی گەیاند بو کە ئەگەر ولاتەکەی هەلوێستی خۆی نەگۆڕیو لە داواکاریەکانی نەیەتە خوارێ ئەوا ئەمەریکا بەزەبری هێزو بە بەکارهێنانی سوپا چۆك بە پەنەما دا ئەدا .

بەلام کاتێ کە مەسەلەکە درایە نەتەوە یەکگرتوەکانو بریار درا کە ئەنجومەنی ئاسایشی دەولەتان لێی بکۆلێتەوە ئەمەریکا تۆزێ نەرمتر بو ، چونکە مەسەلەکە لەوە دەرچو کە تەنها لە نێوان ئەمەریکاو پەنەمادا بێ ، هەندێ دەولەتی تریش هەلوێستی خۆیان گۆڕیو بە ئاشکرا پشتگیری داواکاریەکانی پەنەمایان کرد ، جگە لەوەی کە دەولەتانی سۆشیالیست - یەکێتی سۆڤیەتو کۆماری گەلی چین - و چەند دەولەتێکی تر هەر لە سەرەتاوە لەگەل پەنەمادا بون ، ئەمەریکا رازی بو کە (٢٠٠) ملیۆن دۆلار بدا بە حکومەتی پەنەما ئەگەر ئەمەی دوایی واز لە داواکاریەکانی بهێنێ ، بەلام بەرامبەر ئارەزوی گەلی پەنەماو توڕەیی دەربڕینی بەرامبەر سیاسەتی ئەمەریکا ، ئەو پێشنیازەی ئەمەریکا درایە دواوەو سەری نەگرت . بەلام مەسەلەکە هەروەکو خۆی مایەوەو تائێستا بێچارەسەری ماوەتەوە ، چونکە نەتەوە یەکگرتوەکان ئەمجارەش نەیتوانی کار بکاتە سەر ئەمەریکاو ناچاری قبولکردنی داواکاریەکانی حکومەتو گەلی پەنەما بکا .

لە هەمان کاتدا تێکوشانی گەلی پەنەما رۆژ لە دوای رۆژ لە پەرەسەندندایەو شانبەشانی گەلانی ئازادیخوازو بزوتنەوە پێشکەوتنخوازەکانی ئەمەریکای لاتین خەریکن هەرەس بە دامو دەزگاکانی ئیمپریالیزم ئەهێننو پاشە رۆژی بەختیارو ئازاد بۆ گەلانیان وەدەس ئەهێنن .

وتاری حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بەبۆنەی شەهیدبوونی تێکوشەر «قادری وێردی»یەوە

ئەموتارە لە کۆبوونەوەیەکدا کە بەبۆنەی تێپەربوونی چل رۆژ بەسەر شەهیدبوونی تێکۆشەر قادری وێردی ئەندامی کومیتەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێرانەوە لە بارەگای یەکێتی نووسەرانی کورد لەبەغدا ریك خرابوو، لەلایەن نوێنەرێکی حیزبی دیموکراتی کوردستانەوە خوێندراوەتەوە . « هاوکاری » .

رۆژی پێنج شەممە دووهەمین رۆژی نەورۆزی ١٣٥٢ی هەتاوی رێکەوتی ٢٢ی مارسی ١٩٧٣ی زایینی لەوکاتەدا کە گەلی کورد لەکوردستانی عیراق سەرگەرمی ئاهەنگی جێژنی لەمێژینەی نەتەوەکەمان بوو ، لەکاتێکدا کە هێشتا خۆلەمێشی ئاگری نەورۆزلەسەر لوتکەی چیا بەرزەکانی کوردستان دانەمرکابوو ، جەلادە خوێنمژەکانی حکوومەتی کۆنەپەرستی پاشایەتی لەئێران بەکوشتنی رۆڵەیەکی هەلکەوتووی گەلەکەمان جێژنیان لەخەلك تالکردو شادیان لێکردن بەماتەم ، لەپەلامارێکی وەحشیانەدا کە نۆکەرو چڵکاوخۆرەکانی ریژیم هێنایانە سەر رێکخراوی حیزبی ئێمە لەناوچەی بانە ، هاوالی تێکۆشەرو فیداکاری ئێمە قادری وێردی مەلارەحیم ئەندامی کومیتەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی کوردستان شەهید کراو بەدەیان رۆلەی بەشەرەفی گەلەکەمان لەلایەن سازمانی ئەمنیەتی دەمە ڕەشاوە گیرانو بۆ بەندیخانەکانی ریژیم ڕەبێچەك دران .

چەند رۆژ دوای ئەوتاوانە واتە رۆژی ١٥ی نیسانیش لەشاری سنە هاوالێکی تێکۆشەری ئێمە بەناوی محمدی رەمە زانی لەگەل قارەمانێکی دیکەی گەلەکەمان بەدەستی بەکرێگیراوەکانی دیکتاتۆری ئێران گوللەباران کران . سێ رۆژ دواتر هەر لەشاری سنە بەپێچەوانەی هەموو یاساو قانونێکی ناو دەولەتان جەلادەکانی شا ئەحمەد ئەحمەدی رۆلەی قارەمانی گەلی کوردیان لەتەمەنی ١٧ ساڵیدا تیرەباران کردو بەوکارە ماهیەتی دژی ئنسانی رژیمی شایان بەدنیا نیشان دا .

هاوال قادری وێردی ئەندامێکی تێکۆشەرو نەبەزی کومیتەی ناوەندی حیزبی ئێمە رۆلەیەکی فیداکاری رەنجبەرانی کوردستانی ئێران بوو . شەهیدی سەربەرز سالی ١٩٤٥ لەگوندی مەنیجەلان لەناوچەی بانە لەبنەمالێکی نیشتمانپەروەی ئایینیدا هاتۆتە سەر دنیا ، بەمندالی لەخزمەت باوکیو دوایە لەناوچە جۆربەجۆرەکانی کوردستان لەقوتابخاتە ئایینیەکاندا دەرسی خوێندوە . پێگەیشتن لەباوەشی باوکێکی وەك مەلا رەحیم مەلا نصرللە داو هەستکردن بە بەشخوراوی و بەجێماوی کۆمەلی کوردەواری هەر لەزووەوە تەئسیری کردە سەر هەستو شعوری هاورێ مەلا قارد و بەرەوکۆڕی خەباتی رزگاریخوازی هانیدا . لەسەرەتای لاوەتی خۆیدا رێگای حیزبی دیموکراتی کوردستانی رەچاو کردو سالی ١٩٦٣ شەرەفی ئەندامەتی حیزبی وەرگرتو هەموو هێزو توانای خۆی بۆ بەجێگەیاندنی ئەرکەکانی حیزبو وەدیهێنانی ئامانجە رەواکانی گەلی کورد وەکار خست .

سالی ١٩٦٧ هاوال مەلا رەحیم باوکی شەهید مەلاقادر لەرێگای رزگاری گەل و وەدیهێنانی ئامانجە بەرزەکانی حیزب دا شەهید کرا . لەوکاتەوە هاورێ قادر کە تەنیا نانهێنەری دایکیو خوشکیو برایەکی مندالی خۆی بوو ، ناچار بوو دەست لە خوێندنەکەی هەلبگرێ ، بەلام شەهیدبوونی باوکی رێگای خەباتی بە مەلا قادر بەرنەداو زیاتر بەرەو کۆڕی خەباتو تێکۆشان هانیدا . سالی ١٩٧١ کۆنفرانسی سێیەمی حیزبی ئێمە چالاکی و تێکۆشانی هاورێ قادری خستە بەرچاوو بەئەندامی کومیتەی ناوەندی هەلی بژارد لەپاش کۆنفرانسیشەوە تا رۆژی شەهیدبوونی هیچ کاتێك لەتێکۆشانو فیداکاری لەرێگای حیزبدا درێخی نەکرد .

دۆستانی بەڕێز !

لەئێرانی ئەمرۆدا دیکتاتۆری گەیشتۆتە دواپلەی خۆی ، شوێنەواری ئازادی دیموکراتی بەجارێك کوێر بۆتەوە ، حیزبە نیشتمانیەکانو نەقابەکانی کرێکارانو جوتیاران و رێکخراوە پێشکەوتووەکانی روناکبیرانو خوێندکاران هەموو بەغەیرە قانونی دانراون . رۆژنامە پێشکەوتوو ئازادیخوازەکان زۆرلەمێژە داخراون خوێندنەوەی ئەورۆژنامە پێشکەوتوانەش کە بەنهێنی دەردەچن باسی سەرومالە ، مانگرتنو خۆپیشاندانو کۆبوونەوەی سیاسی بەزەبری ئاگرو ئاسن [illegible] دەکرێ ، ئازادی [illegible] دەربڕینی بیروباوەڕ [illegible] هەلگیراوە ، نوێنەرانی [illegible] سەناو شورا راس[illegible] لەلایەن شاوە دیاری [illegible] خەلك ناتوانێ نوێنەرانی راستەقینەی خۆی هەلبژێرێ ، هەیئەکانی قانوندانانو قەزایی و ئیجرایی راستەوخۆ لەژێر دەسەلاتی دەربار دان ، بەپێچەوانەی قانوونی ئەساسی گیراوە سیاسیەکانو ئازادیخوازانی ئێرانی لەدادگا نیزامیەکاندا بەنهێنی مەحاکەمە دەکرێن ، هەرڕۆژە دەستەیەك لە باشترین رۆلەکانی گەلانی ئێران بەفەرمانی زوحاکی چەرخی بیستەم حەمەرەزاشا دەدرێنە بەر دەستڕێژی شێستتیر ، گەلانی بەشخوراوی ئێران واتە کوردو ئازەربایجانیو عەرەبو بەلووچو تورکمان هەموو مافێکی نەتەوایەتی بێبەشن ، ئەرتەشو ژاندارمەریو پۆلیسو سازمانی ئەمنیەت حاکمی گیانو مالو چارەنووسی خەلکن . بەکورتی ئێران بۆتە بەندیخانەیەکی گەورە هەموو رۆلەیەکی بەشەرەفو نیشتمانپەروەر بۆهەموو گەلانی زۆرلێکراوی ئێران .

لەباری ئابووریەوە رەنجبەرانی ئێران لەبرسیەتیو هەژاریەکی باوەڕپێنەکراودا دەژین ، سامانی نەتەوایەتی ئێران دەربەست خراوەتە ژێردەستی ولاتە ئیمپریالیستەکان ، نەوتی ئێران کە لەئەنجامی خەباتی شێلگیری گەلانی ئێران لەسەردەمی حکومەتی نیشتمانی دکتۆر مصدقدا میللی کرابووە ، پاش کۆدیتای بیستوهەشتی گەلاوێژو گەڕانەوەی شا درایەوە دەستی مۆنۆپۆلەکان ، کۆنسورسیۆمی نەوت هەموو سالێ میلیاردها دۆلار لە پارەی نانی خەلك بەتالان دەبا سەرمایە ئیمپریالیستەکان لەهەموو بەشەکانی ئابووری ئێراندا خراونەتە کارو دەسترەنجی شانو باهۆی زەحمەتکێشانی ئێران دەخرێتە گیرفانی سەرمایەدارەکانی بێگانەوە .

ئەوەی پێوەندی بە کوردستانیشەوە هەیە کوردستانی ئێران لەباری ئابووریو کومەلایەتیەوە ناوچەیەکی دواکەوتوە لەناو ولاتێکی دواکەوتوودا ، لەگەل ئەوەی کوردستان لەباری تەبیعیو سامانی ژێرزەوییەوە دەولەمەندە ، یەکێك لەپاشکەوتووترین ناوچەکانی ئێرانە ، گۆڕانی ئابووریو کۆمەلایەتی لەکوردستانی ئێران لەناوچەکانی دیکەی ئێرانیش کەمترە ، وەرعی لەشساخیو فەرهەنگی روربەی دانیشتوانی کوردستان زۆرکەم گوراوە ، دێیەکانی کوردستان لەیارمەتی پزیشکیو دەرمانی قوتابخانەو ئاوەدانی بەتەواوی بێبەشن .

کوردستانی ئێران ناوچەی هەرە میلیتاریزەکراوی ئێرانە، قانوون لێرەدا هیچمانایەکی نیە ، مووچەخۆرانی ئەشکرو ژاندارمەو سازمانی ئەمنیەت هەموو دەسەلاتێکیان بەدەستەوەیە ، زۆرداری نەتەوایەتی هەمو کوردستانی ئێرانی دا گرتوە ، رژیمی شا لە بەشی سێیەمی چەرخی بیستەمدا نایەوێ ئیعتیراف بکا کە لەئێران نەتەوەیەك بە

بڕوانە ل ٧

بزووتنەوەی کرێکاران لە جیهانی سەرمایەداریدا

● ٧ ملیون کرێکار لەژاپۆن کۆبونەتەوە بۆگێرانی جەژنی یەکی ئایار

نزیکەی ٧ ملیون کرێکار لە ٨٥٠ شارو گوندی ژاپوندا کۆبونەوەو خۆپیشاندانیان رێك خستوە بەبۆنەی یەکی ئایاری جەژنی کرێکارانی جیهانو بەبۆنەی ئەو سەرکەوتنانەوە کە لەخەباتی بەهاری ئەمسالدا بەدەستیان هێناوە ، وە بۆ ئەوەی زیاتر یەکیتیو پتەوی ریزەکانیان لە پێناوی سەرکەوتنی نوێدا دەربخەن .

● مانگرتنەکانی کرێکارانی ئەلەمانیای رۆژئاوا :

کرێکارانی ئەلەمانیای رۆژئاوا هەر لەسەرەتای ئەم سالەوە دەستیان کردە بە زنجیرە مانگرتنێك دژی باری خراپی ژیانیانو کرێی [illegible] لە پێناوی زیاد کردنی [illegible] رۆژانەیاندا .

● مانگی شوبات ٢٥ هەزار کرێکاری ئاسنو پولا لە کومپانیای هویش لە شاری دورتموند مانیان گرت بۆ رۆژانە زیاد کردنو خانویەکیان داگیر کرد کردیانە مەرکەزی سەرکردایەتی خۆیان .

× لە ٢٨ی شوباتەوە تا ٨ی مارت کرێکارانی کومپانیای مانیسمان لەشاری دویسبورگ دیسمان بۆ زیادکردنی رۆژانە مانیان گرت .

● لە ٦ی نیساندا نزیکەی ٦٠٠٠ کرێکاری کومپانیای بادیشچین و کرێکارانی کومپانیا کیمیا گەرییەکانی تی لەشاری باد هونینگ مانیان گرت وە ئەوە پەنجا سال ئەبیت کرێکارانی کیمیاگەری لەم شارەدا مانیان نەگرتووە

× لە ١٧ی نیساندا ٩٠٪ی کرێکارانی چاپخانەکانی ئەلەمانیای رۆژئاوا مانیان گرتو بەهۆی ئەمەوە رۆژنامە

بڕوانە ل ٧

institutkurde.org

« سمکۆلی ئەهریمەن » ووادە سەرنجێکی بەپەلە

(سمکۆلی ئەهریمەن)دووەم کۆمەڵـە چیرۆکی چاپ کراوی (کاکەمەم بۆتانی)یە ،لەم دواییەدا کـەوتە بەردەست خوێنەرانەوە ·کۆمەڵە چیرۆکەکەلە هەشت کورتە چیرۆك پێك هاتووە که هەر هەشتیان لـەدوائەنجامدا - بەرای من - بە یەك چیرۆکی درێژ ئەژمێردرێن، چونکە هەریەکەو تەواوکـەری ئەوی تریانەو بەتێکرایان باسی‌داستانی لەدایك بوون‌وگەورە-بوون‌و کەوتنەکۆڕی ئیش کردن‌وئنجا رووخانی پاڵەوانی (کاکە مەم) مان بۆ ئەکات ، کە من‌ئەم پاڵەوانە لەهەموو جولانەوەو هاتوچۆکـردن‌و فراوان بوون‌وتەسك‌بوونەیەکی‌دا بەنوێنەرێکی راستە قینەو دڵسۆزی‌ڕوانینەسیاسی (کاکە مەم)ی ئەزانم ·

لەگوڵێکی پێشیل کراو - دا که یەکەم چیرۆکی سمکۆیە ·· لەگەڵ ئەو باروزروفەدا ئەژین که پاڵەوانەکەی تیـا لەدایك ئەبێت ··

ئەم لە دایك بووبە لـە چیرۆکی - تانەو ئارەزوو - دا ڕووئەدات ··،

زستان سارده ·· شـەو سامناکە ·· قەزاوبەلای دیـا لەشارەوە بۆلادێ بار ئەکرێ·· بەزمیل ·· تانگ ·· چەك ·· بەناوچەکەدا بلاوئەکرێتەوە ·· ئاگر ئامانی بۆ نیە ··

لەم واقیعە پڕناسـۆری‌و بەژارەیەدا ·· پاڵەوان دێتـە دنیاوە ··، لەنێوانی - تانەو ئارەزوو - و - دیلێکی کۆت پچڕین - دا کـات (زمن) خەست ئەبێتەوە ·· پاڵـەوان گەورە ئەبێ‌و لەگەڵ گـەورە بوونی ، کارەساتەکانی دەورو-پشتی گـەورەتر ئەبن ··، ئاسـۆی بیرو لێکدانـەوەی پاڵـەوانیش لـە گەڵیـانا-گەورە ئەبێ‌و زیاتر ئەچێتە ناو ناخی ژیان ··، مادام دنیـا لەسەر ئەم بارە ناهەموارە دایە ·· ئەبێ شتێك بکرێ ·· بەڵام ئەوەی پێویستە بکـرێ ·· چیە ؟··

لە - دیلێکی کۆت‌پچڕین -دا ·· پاڵەوان ئەگاتە ڕاستـیی ئەوەی کە (تەنها گۆڕینە پیاو لەکۆت‌و زنجیر رزگار ئەکات ، ئازادی وا بە ئاسـانی نایەتە دەست ، سەدەها کۆتی گەورەو بچوك لە دەسـتماندایە ·· چارەکەی ·· چەکە ·· کـە لەبنەڕەتا هەڵی تەکێنـی ·· ئەگینا شێتی دواییمان پێ دێنێ - ل ٣٢) ·

لە (سێبەری بەر سەنگەری مەرگ)دا ئەم لێکـدانەوە فیکریەی پاڵەوان ئەکەوێتـە بەر مەحـەکی مومارەسـەی ڕۆژانە ·· ئایدیۆلۆژیەت‌و چەك یەك ئەگرنەوەو هاواری پاڵەوان ئەچێتە کەشکەلانی فەلەك ·

(چاوەڕوان مـەبن ·· من‌و ئێوەو دوافیشەك‌و باوەشـی تاکە راستیەك کـە تاکو ئێستا پێی گەیشـتووم - ل ٤٠) لێـرەوە ·· وەك هەموو وردە بورژوازیەکی ڕاراو دوودڵ ·· پاڵەوان ئەکـەوێتە بەردەم دووڕێگای سەخت‌و ناهەموار :

یەکەمیان : یان بەردەوامی‌و ڕۆیشتن لەگەڵ ئەم هەڵوێستەی - بەرسەنگەر - ی پڕ قوربانی ·· کە هەڵوێستی (لەگـەڵ مێژوو)ە ·

دووەمیان : یان پچڕان لەم هەڵوێستەو کـەوتنە دەزەوەی ڕووداوی شۆڕشگێڕانـەی ناو کۆمەڵ ·· کە هەڵوێستی (دژ بەمێژوو)ە ·

بەرای من ·· پاڵـەوانی سمکۆلی ئەهریمەن ، سەبارەت بەو پاڵپشتە فیکـریەی پاڵی پێوەداوە ·· هەڵوێسـتی دووەمیان هەڵبژاردوە ·

لە - گۆرانیی ڕێبوارێکی یاخی - دا ·· پاڵەوان ·· بە تەنیا لەبەرەیەکدا ئەوەستێ‌و خەڵکەکە لەبەرەیـەکی تر ·· پەیوەندیی نێوان ئەم‌دووبەرەیە ·· پەیوەندیەکی ناکـۆك‌و دوژمنانەیە ·· تادێ لەیەکتـر دوور ئەکەونەوە ·· هـەر لایەیان لە جیهانێکی سەربەخۆدا

ئەژی ··، جیهانی پاڵەوانەکە ·· جیهانێکی ئاڵۆزو پڕ گرێو شـڵەژاوە ·· (رەشـەباو گەردەلوولی بەرەڵلایی لەبیابانی بەرین‌دا دەی‌هێنام‌و دەی‌بردم ·· لە زەلکاوی لەبیرچونـەوە سەرنگرێ بووبووم ·· دەنگی هاواری یاخی بوونم بـەرزە کردەوە ·· دەمویست هـەموو دنیای نەفامی بۆ ناو زگی‌خـاك ڕەوانە بکەم ·· بـەڵام ڕێگای هەر تاریك‌بوو ·· سـەری گلۆڵەکـەم نەدەدۆزیـەوە ·· تروسکەی ڕووناکیـم وەدی-نەدەکرد ل ٤٢) ·

خەڵکەکەش ·· ئەگەر لـە ڕوانگە تەسکەکەی پاڵەوانـەوە سەیریان بکەین ·· خەڵکێکـن بەدەستی خۆیان مەسەلەی ژیانی خۆیان ئەدۆڕێنـن‌و لەگۆڕی ئەنێن · (ئەو گێلۆکانە بەقسەی من بڕواناکەن ·· قسـەی من لای ئـەوان پولێك ناکـات ·· لای ئەوان قسـەی لووس پازە ·· باوە - ل ٤٦) ·

ئەگەریش لە ڕوانگەیـەکی زانستیانەوە سەیریان بکەین·· ئەبینین لەگەڵ ئەوەی کـە کارەساتێکی ناهـەموار ·· هەژاندونی··بەڵام کارەساتەکە نەیتوانیـوەو ناشـتوانێ نەخەڵکەکـەو نەبزوتنـەوەی بەرەوپێشەوە چوونی مەسەلەی خەڵکەکە ، لەجولانەوەوفاعیەتی مێژوویی خۆی‌بخات ·· چونکە وەستانی میللەت‌و مەسـەلەی میللەت ·· وەسـتانی ڕەوتی مێژووە ·· ئەمەش خۆی لـە خۆی‌دا هەڵوێست‌و لێکدانەوە-یەکی تەسك‌و ئاڵۆزە ··، لـەم چیرۆکەو لە چیرۆکەکانی پاش ئەمە ·· ڕەمز لای کاکەمەم ·· سەر هەڵئەدات ·· تاوەکو لە (تەنگو چەڵەمەی شانۆکـە) ئەگاتە پۆپەو ئەبێتە قـەوارەی گشتی‌و مەبەستی چیرۆکـەکـەی تێدا دائەڕێژرێت ·

لەگەڵ ڕەمزەکـەش ·· (غموض) و تەم ومژێکـی ئەستوور هەڵئەکات ، کـە بەرای من ·· ئەم تەم‌ومژە ·· درێژە پێدانێکی ئاشـکرای تەم‌و مژەکەی ئایدیۆلۆژیـەتی نوسەرە ·· چونکە بڕوا ناکەم ·· بیری ڕۆشـن‌و ڕووناك ·· ناوەرۆکێکی تاریـك‌و تەمـاوی بێنێتەکایەوە ··

لـە (زەرووی تەمـەنی ئەرخـوانی) و (سـمکۆلی ئەهریمەن لەزامـی هەفریستە کەدا) ئەم (غموض)ە جـۆرە سەپاندن‌و زۆر لێکـردن‌و دەست‌کردیەکی پێوە دیارە ·· وەك بڵێی پەیوەندیی بەقوڵیی ناوەڕۆکەوە نیە ·· بەڵکـو چیرۆك نووس ئارەزوویـەکی هەبوە لە دروست‌کردن‌و هێنانە ناوەوەی‌دا ·

هەر ئەمەشە بۆتە هـۆی ئەوەی‌کە خوێندەوار ·· هـەتا خوێندەواری زیرەکیش نەتوانێ شتێکی ئەوتۆی لێ‌هەڵکرێنێ ·· خوێندنەوەی دووسێ چیرۆکە-کەی دوایی ، بەتایبـەتی (سمکۆلی ئەهریمەن)ە کـە ، ئەمانگەیێنێتە بن ئەو درەختـە ڕووتەڵەیەی کە هاوڕێکـانی (حموئیل بیکیت) لەسێبەرە-کەیا چاوەڕێی (گـۆدۆ)بان ئەکـرد ··، ئەبینین لەژێر هەمان درەختدا پاڵەوانەکەی

سامی شۆڕش

کاکە مـەم چاوەڕێی ڕۆژی دواکەوێ
سەرکەوتنی (ئاهرومـە) دا.
ئەکات، چاوەڕێی لەدایك‌بوونی
مرۆڤی فریشتە ئەکـات ··
(ئەو ڕۆژە هەردێت کـە
ئاهرومەزدا تـەواوی مـرۆڤو
دنیا بخاتە باوەشی خۆیـەوە -
ل ٨٢) ·
بەڵام خۆ هاوڕێکـانی
(بیکیت)یش لەو بڕوایـەدا
بوون کـە گۆدۆ هەردێت ··
ئەگەرچی ئەم هاتنەشی هەندێك

· کەچی ·· نەگۆدۆ
هات‌و نەفریشتەکەی کاکە مەم ·
چونکە هیچ کامێ لەم گۆدۆو
فریشتەیە ·· زادەی بزوتنەوەی
مێژوو نین ·
مرۆڤی فریشتە ·· لە بۆ
چوونە ماددیەکەی‌دا ·· مرۆڤی
مێژووە ·· ئەو مرۆڤە بەرچاو
ڕوونەیە کە خۆی ئەناسـێ‌و
بەرامبەرەکـەشی ·· ئەزانێ
کێ‌یە دۆست‌و کێ‌یە دوژمن ··

بروانە ل ٤

لەپەسەکی مەڵاگی خاتو زینا

سعدالله پەرۆش

مەگری ·· مەگری ··
شیرینەکەم !
مرواری هەنیسکەکانت ··
بەرگەردانەی خاچێ ···· وەکە ··
بە گەردنمی هەڵبواسە :
مەگری ·· مەگری ··
ماکی قەرتماخەی ستەردەمی زامەکانم ··
هەڵمەکەنە ··!
مەگری ·· شیرینەکەم·· ئەڕۆم
بۆ خوازبینیت ··
(وەلی دیوانە) بانگ‌ئەکەم ··
نامە ئەنووسم بۆ (فـەرهاد) ··
هاواری (کاکـەمەم)ئەکـەم ··

گیانە ·· لە ڕۆژی خوێنینی بووکێنیتا ··
کاتێ کـە چوویتـا بەردەمی
کەژاوەی ماچی سێدارە··،
ئەوسا خەنەی دەسگیرانیت
بەسەر ماڵە هاوسـێکاندا ··
دابەش ئەکەم ·· ،
مەگری ·· مەگری ··
ئەچم (خاتووزین) بانگ‌ئەکەم ··
کلی عەشقت لەچاوان‌کات ··
(شیرین) دێنم بسکی‌زامت بهۆنێتەوە ··،
بە (شەم) ئەڵێم ··
سەردولگەی شیعری دڵداریت ·· پیا هەڵبڵێ !

سەرنجێك لە : ئەحمەدی خانی یەکەم شاعیری نەتەوەی کوردە

ـ محمد رشید محمد ـ

کە دێینە سەر لێکۆڵینـەوەی‌بەرهـەمی شـاعیرێ دەبێ شارەزایەکی قوڵ‌و فراوانمان لەهەموو لایەنەکانی ئەو بەرهەمە هەبێ وبەتەواوی بچینە بنـج‌وبناوانی مەبەستی بابەتەکەوە، تاکو هەسـت وسۆزی خۆیی‌باڵی نەکێشێتە سەر لێکۆڵینە-وەکە ، وەگیانێـکی مەوزوعی‌وای‌تیا ڕۆشن‌بێ کە دوورمان خاتەوە لە گشت هەڵەو چورتمێ·· وە نرخی هونەری شایستەی خۆی بۆدابنێین ·· چونکـەلێکۆڵینەوە لەبەرهەمی شاعیران وحوکمدان بەسەریان‌دا کارێکی‌هەروا سەرپێیی وئاسان نیە·· بەتایبەتی ئەگەر بەرهەمەکـەشاکارەکەی شـاعیری نەمری کورد ئەحمەدی خانی بێت · بێگومان پێویستی بەخۆخەریك کـردن‌و هەوڵ وتەقـەلاو کۆششێکی زۆرە بۆتێ‌گەیشتن‌و شی‌کردنەوەی‌هەموو لایەنەکانی ·

لە ژمارە (١٥٧)ی ڕۆژنامەی‌هاوکاری‌دا وتارێکم بەناونیشانی (ئەحمەدی خانی - یەکـەم‌شاعیری نەتەوەی کوردە) بـەر چاوکەوت ·· بەڕاستی مایـەی شادمانی هەموو لایەکـە کەنووسەرو ڕۆشنبیرەکانمـان بایـەخ بەکلتووری دێرینـی نەتەوایەتیمان بدەن وئەرکی‌ژیاندنەوەی ئەم سامانە زێرینە بگرنە ئەستۆ ، بەڵام ئـەبێ‌ئەوەمان لەیاد نەچێ کە ئەمە ئەرکێکی مێژوویی گەلێ گرنگەو پێویستی بـە شارەزاو پسپۆری مەیدانی خۆی هەیە کەتیایا ڕۆبچێ و لایەنی چـاك وچەوتی بخاتە ڕوو وشتی نوێی‌لێ‌هەڵێنجێ ، چەوتـەکەی فەرامۆش بکرێ وچاکەکـەی مەلاشوی ئەوەی نوێمانی بێ هەڵبدرێتەوە ·

ئەگەر سەیری وتاری‌ناوبراو بکەین ئەبینین هەر لەسەرەتاوە بەراوردێکی لابەلای لەنێـوان ئەدەبی کوردی‌و (ئەدەبەکانا) کردوە ، کە نازانین (کـام ئەدەب‌و ئەدەبی کام نەتەوە و چ ڕێبازێکی ئەدەبی مەبەستێتی) هەروا حوکمێکی سـەرپێیی هەموو لە هەمووە · ئینجا دەڵێ (پێش ئەو ماوەیە) کە دەبوو ئەو ماوەو سەردەمـەی دیاری بکردایە · پێوانەی شاعیری چاك « جناس وئەفسانە وخـەیاڵی ناواقیعی وموعەماو وشـەی سەیرو ناقۆڵا » بوو ! لام وابە تەنها وەڵامی ئەم سەرەتایەتەوە هەڵئەگرێ چـەند وتارێکـی لەسەر بنوسرێ ·· بـەڵام مەبەست لەنووسینی ئەم وتارە بەندە بە (مەم وزین)ی خانی وچەند سەرنجێکی ترەوە کـە زۆر بە پێویسـتمان زانی بیخەینە بەرچاوی خوێنـەدە-وارانەوە ·

١ ـ کاك «محمد مەنگوڕی» لەگەرمەی باسەکەی‌دا ئەڵێت : (سەرچاوەی ئیلهامی خانی ئەو شتانەی خوارەوە بووە :

أ ـ سروشتە جوانەکـەی کوردستان(١) ·

لێکۆڵینەوەیەکی وردی مـەم وزین ئەمانگەیە نێتە ئـەو ڕاستیەی کەئەحمـەدی خانی زاناو شاعیرو فەیلەسوفێـکی گەورەی کوردە ·

چونکە خاوەنی بیری‌تایبەتی‌ی خۆیەتی‌و شارەزای کلتـووری نەتەوەکـانی تریش بووە چ‌هی سەردەمی خۆی ، چ ئەوانـەی پێش سەردەمی خۆی · بـەڵام ڕاستیـەك هەیە کە نابێ چاوی لێ بپۆشرێ وبخرێتـە ڕوو ئەویش توانای‌وەسفی سروشتی کوردستانە هەر وەکو پێویست دەبێ دان بەوەدا بنێین ئەگـەر خانیی مەزن لە هەموو لایەنێکی تردا سەرکەوتوو سـەرچڵ

بووبێ ئەوا لەوەسفی سروشتی کوردستان‌دا سەرنەکـەوتووە · چونکە کوردستان وەك وڵاتێك خاوەنی سروشتێکی تایبەتی‌یەو جیاوازە لە سروشتی وڵاتێکی کە · ئەبینین لەباسی جـەژنی نەوروزو وەسفی سروشـتی کوردستان‌دا ، خانی لـەوپەڕی جۆش‌و هەژاندا لـە (صحراو بەیدا و دیمەن) ئەدوێ :

ڕۆژا کو دەبویە عیـدی
نەوروز
تعظیم ژبۆ دەما دڵ ئەفرۆز
صحراو چەمـەن دەکـرنە
مەسکەن
بەیداو دەمـەن دەکرنە
گوڵشەن(٢)

وەسفەکانی خانی لەهی جامی ونظامی ئەچن ، بەپێچـەوانەی مەولەوییەوە کـە یەکسـەر شیعرەکانی باسی دیمەن ولالە زارەکانی کوردستـان وبـە تایبەتی ناوچەی هەورامـان

ئەکات :

وەهـارەن ، تەشریف خـاڵ‌خاسان پەی هەرد
کەم کـەم جوانیش ناوەرد، پیریش بەرد
جەم جەم سوسەنان جە تاق‌تەوق وەردان
سەردان نەهەر دان پەی‌هام فەردان

واتە (فەسڵی بەهـارە ،تەشریف بردنی جوان چاکەکان بۆسەر شاخەکان بۆ سەیران‌کەم کەم دەشت‌و دەری جوان کردەوە وپیری لابرد ، مەبەس‌لەپیری سپیەتی سەر شاخەکانە لەزستان‌دا)(٣) ··

هەروەها لە شیعرەکـانی پیرەمێردی نەمرو گـۆران‌دا دیمەنی جوانی لالەزارەکـانی کوردستان ڕەنگی داوەتەوە ·· پیرەمێرد ئەڵێ :

ئاوە جوانەکەی سەرچاوەکەی‌زەڵم ·
بۆچ بەهار لێـڵی‌و پایزان پڕ تەم
ئەڵێی سەرچاوەی بەختـی کوردانی
لەسەردا ساردو سەر لـە ئاسمانی
زۆری پێ ناچێ ئەکـەویەزەوی
وەك فرمێسکی چـاو بڵاوونەوی
وێڵ و عەودالی ڕێی چفوردوهەرد
بەقەڵبە زەوە سەر ئـەدەی‌لەبەرد

بروانە ل : -٧-

پۆستەی خوێنەران

● کاك شێرزاد قادر هینی - مەند :

شیعرەکەتمان خوێندەوە ·· هیوادارین هی باشترمان بۆ بنێریت تا بلاو بکرێتەوە ·

● کاك عەفان شـوانی - کەرکوك :

شیعرەکەت سۆزێکی گەرم‌و ڕاستەقینەی پێوە دیار بوو ·· بەڵام لەڕووی تەکنیکـی شیعریەوە لاواز بوو ··

● کاك شێرزاد عبدالرحمن - هەولێر :

١ ـ شیعرێکی بۆ ناردوین ·· تیایا ئەڵێ :

ووشەکانم ··
تروسکەی خۆرێـکی
نەتەقیون ··
لەسێبەری ڕەش‌و ڕووتا
ڕەنگی لێخی نەبیراوە ·
لە دەنگتانا ··
دەنگی نوێی سبەینێکە ··
بانگیان ئەکات ··

لەبەر ساکاریی نەمانتوانی تەواوی شیعرەکە بـڵاو بکەینەوە ··

٢ ـ نووسینێکیشی بـۆ ناردوین لەژێر سـەرناوی (لەپێناوی ئەدەب‌و هونـەری منالان‌دا) ·· تیایا ئەڵێ :

(ئەگەر چاوێك بـە دەوروبەری خۆمان‌دا بگێڕین‌و سەرنج بدەینە کتێبخانەکانی گیتی‌و وڵاتانی پێشـکەوتو دەبینین کەوا چەندان کتێبـی بەنرخ لەسەر ئەدەب‌و هونەری منالان چاپ کراوە ·) ··

ئنجا دێتە سەر ئـەوەی کە پێویستە باوك‌و مامۆستا هەوڵ بدەن بنچینەیەکی پەوی قایم بۆ ئەم جۆرە ئـەدەب‌و هونەرە دابڕێژن ·· نەك بـە بیرێکی تەسك تەماشـای بکەن ·

جا ·· ڕووی پرسـیار ئەکاتە هەمـوو دام‌و دەزگـا ڕۆشنبیریەکان و ئەڵێ : ئایا بۆچی هەوڵی دەرکـردنی گۆڤارێکی بچکۆلانە نادەن کە لە مێژە منالان خـەونی پێوە ئەبینن · ئەگەرچـی گۆڤاری (ئەستێرە) هەیـە بەڵام ئەو دام‌ودەزگایانـە ئەوەندە یاریدەی نادەن کـە بەرێکوپێکی دەرچێت ·

کاك محمد حسن ڕۆژبەیانی : ئەم هەوڵدانەت سەرکەوتوو نەبوو ·· هیوادارین جارێکی‌تر شتی باشترمان بۆ بنێریت·· ببورە ·

● کـاك حسن عزیز - هەولێر :

حەزمان ئەکرد ·· ئەم بیرە ڕۆشن‌و ڕووناکەی شیعرەکەت بلاوبکەینەوە بەڵام سادەیی ڕوو وردەکاریی‌یە هونەریەکانی دەست کورتی کردین لـەم بارەیەوە ، سوپاس ·

شۆڕە سوارێکی لەخوێناگەوزاو پەنجەی قسەکردن بەرز ئەکاتەوە

شیعری : عبدالله عباس

بۆ گیانی « مەلا قادری مەلا رحیم(١) »

کە ڕۆژ ، لەدیواری ئەم دیو ··ئەدات لەو دیو ···
هەواڵ ، جەراندنی پەتە
پەلامارە ، بۆ سەرگوڕ خواردنەوەی هەنگاو !
دەرگاو پەنجەرەی ماڵەکان
بکەنەوە
سنگی گوێتان ···
بۆ هەواڵی ···
ئەودیو دڵی ،
سـیل گرتوتان ،بکەنەوە !
ئەمدیو دڵی ··
پەرێشانی زامەکانی ئەودیوترتان داپۆشن‌و
پەردەی چاوتان ، هەڵبەنەوە ··
هەواڵ ، وا ، شۆڕە سوارێکی‌تر ، گلاوە !
وا ، پێشمەرگەیەکی تری ڕوولە دووژمن ··
پشت لە دیواڕی ڕاوەستان ···مێشکی ، دڵی ···
بەگوللەی قینی ڕەش پێکرا ···
لەدەشتی سیل گرتوی ئەودیو، دڵی خۆتان··
شۆڕە سوارێکی تر ، گلا ···
ئەی سوارەکەی ، دەشـتی‌تینو ···
سمکۆلی ، غاری ئەسپەکەت
لەکام گرێ کوێرە ئالا ؟!
ـ گیانە ····
لە لێواری ، پـەلاماری ،
مەرگی ڕەش‌دا ···
پاسەوان بووم ···
پاسـەوانی خەری‌خۆشی
کۆرپەکانی گونـدەکەم بووم ···
شەو ، بەرامبەر ،
زەردەخەنەی نـوسم بۆ مەرگ
تەکانی وەنـەوزی‌ئەدا ·····!!
گیانە ، دوێنێ ···
لە نووسراوی گوللەکاندا
نوێژم ئەکـرد ··
سەرپۆشی خۆشەویستەکەم
بەرماڵم بوو ·· ··
گەردەلوولی کوشکی ـ تاران ـ
لەگەڵ غەمی نوێژەکەم‌دا ···سەرچۆپی بۆ ··· ··· :

ئێستگەی ـ کرماشان ـ گرتبو !··
گیانە ، هەفتەیەك بەر لـەوەی···
سـمکۆلی غاری ئەسـپەکەم···
لەتەونی جاڵجاڵۆکەی ـ تاران ـئاڵێت ···
ـ پێشەوا ـ م هاتەوە بەرچاو····
منداڵانی گوندە ئاوارەکـەی ئەدوان ···
(منداڵەکانی کوردستان ···
دەستان لەمل کـام‌هیوایە ؟
کە گەورە بوون !
بەرگی کام هەنگاوئەپۆشن ؟
تینی جەستەی نەڕەتاوتان
بۆ کام هەوراز ئامادەیە) ؟

× ×

وەرن ، وەرن ··
کوڕگەل ، وەرن
سەرچۆپی زەماوەنـدێکی درێژخایەنمان بۆ بگرن ··
وەرن ، وەرن ··
دەستی هەوجاری کیلگەبن ···
وەرن ، وەرن ··
گویسە بانەی گوندەکـان‌بن ···
تەوژمی سـەرچاوەکـان‌بن ···
دار بەرووی سەر شاخەکان‌بن···
منالەکان تینویانە ···
کاروان ، هەموو ، تینویانە ··
وەرن ، وەرن ، سەرچۆپی زەماوەندێکی درێژ خایەنمان بوبگرن
ئەو ساکە ، کوڕگـەل ، فێرئەبن ··
نۆتەی ـ ئاوازەکەی ئیستام ··
لەسەر کراسە سپیەکەی پێشەوای
مەرگ بنووسنەوە ··
ئەوساکە ، کوڕگـەل ، فێرئەبن ··
سەرکەوتن ، بەسەر هەورازدا···
بەتینی پاڵی باوەڕی ··
نەوەستاوی بـەتاو ئەبێت ··
گۆرانیەکەی ـ چوار چرامار ـتەنیا ڕێزیك
سێدارەی داچەمێنراوە ····تەواو ئەبێت ··

(١) بەشێکە لـەو شیعرەی لەچلـەی ماتەمی شـەهیدی ناوبراوا خوێندرایەوە ·

institutkurde.org

کورتە هەواڵ

- وەزارەتی (ڕەی) داوای لـــە وەزارەتی کاروباری ژوورو کردووە کە پــارە تەرخان بکات بۆ جێبەجێ کـــردنی پرۆژەی (ڕەی) سرتا لە قەزایی شـەقلاوە کـــە (٣٢) هەزارو ٢٠٠ دیناری تێ ئەچیت .
- وەزارەتی ناوخـۆ ڕازی بووە کـــە قوتابخانەی ئامادەیی بهرز لە پاریزگای دیالـــە تەواو بکریت .
- بەرێوەبەرایەتی گشـــتی دابەش کردنی لە چاکردنی کشـــتوکاڵ بڕیاری داوە ١٩٥٠ دۆنم زەوی و زار لە پاریزگای دهوك بەشیوەی کۆمەڵ بەسەر ٧١ ماڵـــە جوتیار دابەش بکـــریت . هەروەهـا بەرێوەبەرایەتی ناوبراو لـــە پاریزگای بابلیش ٢١٨٧ دۆنم زەوی وزاری بەسەر ١٥٨ ماڵـــە جوتیار دابەش کردوە .

خەباتی جوتیاران و مەرجی سەرکەوتن

یەکێتی جوتیاران ئەو لیژنەو دەستگایانەیە کە جوتیارانی تیا بەشدار ئەبن و یەك ئەگرن ، وە خۆی ڕێگایەکە بۆ گەیشـــتنی جوتیاران بە ئامانج و داخوازی یەکانیان ، وەك دابەشـــکردنی زەوی وزار بەسەریاناو چارەسەر کردنی گیروگرفتی ڕوزانـــەی ژیانیان و چاکـــردنی باری تەندروستی و لەش ساغی یان و مسوگەر کردنی پاشـــەڕوژی ژیانی خێزانی جوتیـــاران ، سەرەرای ئەوانەی ســـەرەوە ئەرکی یەکێتی ئاگادار کردنەوەی جوتیاران و هەستی چینایەتی یە لە نیوانیانداو هەول دانـــە بۆ نەهیشتنی ڕژیمی دەرەبەگایەتی و هەولدان بۆ ئاوەدان کردنەوەی لادێ و ڕاکیشانی ئاوو ڕیگـــاو کردنـــەوەی قوتابخانـــەو نەخۆشخانە .

هەروەها کومەلی جوتیـــاران شـــان بەشـــانی ڕێکخراوە پیش کەوتن خوازەکـــان تێ ئەکوشی چینی جوتیاران لـــە زورو جەورو ستەمی دەرەبەگا یەتی ڕزگار کات و جووتیـــاران وەك ئادەمیزادیکی خاوەنی مافی ئاسایی خوی بژی و کـــەس نەتوانی بە ئارەزوی خۆی بەم لاو بەولادا بیان چەوسێنێتەوەو بەفریویان بەری و ڕەنجـــی ئارەق و ڕەنجی هیـــزی بازوی ئەوان بەتالان بەری .

لیرەدا ئەوەمان لەبیر بێت کە لی پرسراوانی یەکێتی جوتیاران ئەبی لەو کەسانە پێك بێت کە لە ناو جەرگەی چینی ڕەش و روت و هەژارانا هـــەلقولاون و خاوەنی زەوی نین و یان کوـــە ئاشنای دەرەبەگەکان نـــین و هەول و توانای خویان بۆ خزمەت کردنی جوتیاران تەرخان ئەکەن نەوەك لە ڕیگای کومەلەکەیانەوە بۆ سودو بەرژەوەندی خویان . هەروەها لی پرسراوانی جوتیاران نابی بە چاوی سوك تەماشای جوتیاران بکەن و لـــەم ڕووەوە خۆیان جێگـــای دەرەبـــەگ بگرنەوە ، ئەبێت لە هـــەمو ڕوویەکەوە خەبات بکـــەن بۆ دەسکەوتی جوتیاران و بیر لەوە بکەنەوە کە چ ڕیگایەك قازانج و دەسکەوتی جوتیارانی تێـــدایە بیگرنە پێش .. کە پێش هەمو شتێك ئەبێت هەستی زانیاری و چینایەتی لە نیو جوتیاراندا بلاو بکەنەوە ، وە خۆیان شارەزای خەباتی چینایەتی بن و خەباتی ڕەوای جوتیاران ببەستن بـــە خـــەباتی شۆڕشـــگێرانەی کرێکاران و هەمو ڕەنجبـــەرانی وڵاتەوە .

عبدالله بەرزنجی

دەزگای چاپ کردن و بلاوکردنەوە لە هەولێر

وەکـــو زانراوە وەزارەتی کاروبـــاری ژورو چاوەرێی گەیشتنی شارەزایەکی ئەلەمانی دیموکرات ئەکات ، بـۆ ئەوەی لە نەخشەکیشانی دامەزراندنی داوو دەزگای چـــاپ کردن و بلاوکردنەوەی خویندنی کوردی بەشدار ببیت ، کە لە شـــاری هەولیر دائەمەزریت . وە بـۆ ئەوە نزیکەی ١٠ هەزار مەترەی چوارگۆشە زەوی بۆ تەرخـــان کراوە .

ئەوەی شایانی باسە ئـــەو پروژەیە لـــەو پارەیە جێ بەجێ ئەکریت کـــە ئەلەمانیای دیموکرات بەشیوەی قــــەرز بۆ وەزارەتی کاروباری ژوورو تەرخانی کردووە .

هەروەها بڕیاریش وایە چەند « فنی » یەكێ بۆ بەرێوەبردن و کارپێ کردنی پروژەکە لـــە ئەلەمانیـــای دیموکـــرات و هەندیکی تریش لـــە بەغدا فیر بکرین .

چەنـــد دەزگایەکی خزمەت گوزاری

بەرێوەبەرایەتیەکـــان لـــە پاریزگایی هەولیر دەستیان بە دروستکردنی چەند دەزگایەکی خزمەت گوزاری کومەلایـــەتی کردووە کە ٢٧ هەزار دیناریان تێ ئەچیـــت دروستکردنی ٣ بازاری نـــوێ وە گەرماویك و پرۆژەی ئـــاوی قوشتەپە هەندیکن لەمانە .

وە بەم زووانەش دەســـت ئەکریت بـــە تەواو کردنی پرۆژەی ئـــاوی دیوەدریژەو دورینن کە ٥٠ هەزار دینـــاری تێ ئەچیت .

ئـەم هـەفتـەیە لـە مـێژوودا !

نەریمان

ئەم هەفتەیە کە کەوتوتـــە نێوان ڕۆژانـــی ١٢ تا ١٩ی مانگی مایس و ڕیکەوتی ٢٢ تا ٢٨ی بانەمەڕی کـــوردی ئەگرێتەوە ، ئـــەم ڕوودواوە گرنگانەی تیادا قەوماوە :

ڕوودواوی کوردی :

لە ١٢ی مایســـی ١٩٢١دا شیخ مەحمودی نەمر خـــۆی دابە دەستەوە .

لە ١٢ی مایسـی ١٩٦٣دا پارتی نیشتمانی دیموکـراتی عـــیراقی دەربارەی شۆڕشی کوردستان یاداشتێـــــکی پێشکەش میری کرد .

لە ١٢ی مایســـی ١٩٧٢دا شێخ لەتیفی شێخ مەحمـودی حەفید کۆچی دوایی کرد .

لە ١٥ی مایســـی ١٩٣٢دا یەکەم ژمارەی گۆڤاری هـاوار لە شام بلاو کرایەوە .

لە ١٥ی مایســـی ١٩٥٤دا مامۆستا گیو موکریانی یەکـەم ژمارەی گۆڤاری هەتاوی لـــە هەولێر بلاوکردەوە .

لە ١٧ی مایســـی ١٩٧١دا زانا شیخ مستەفای شـــێخ نەجیبی قەراخـــی کۆچـــی دوایی کرد .

ڕوودواوی عیراقی و عەرەبی :

لە ١٢ی مایســـی ١٨٨١دا فەرەنسا تونسی داگیرکـرد .

لە ١٣ی مایســـی ١٩٦٥دا ئەلەمانیای ڕۆژئاوا دانی نا بە حکومەتی ئیسرائیلدا .

لە ١٥ی مایسی ١٩٤٨دا لە ئیسرائیل حکومەتی سەهیونی ئاشکرا کرا .

لە ١٥ی مایسی ١٩٧٢دا دوو نوێنەری کۆمیۆنیستـو دوو نوێنەری دەستەی قـــەومی وەزارەتیان لە عیراقدا پـــێ درا .

لە ١٦ی مایســـی ١٩٧٢دا ئەنجومەنی سەرکردایـــەتی شۆڕشی عیراق داوای لە کومپانیای نەوتـــی کەرکوك کرد بەرهـــەمی پەرە پێ بسێنێت .

لە ١٧ی مایســـی ١٩٧١دا ئینزاریکی توند درایـــــە کومپانیاکانی نەوت .

ڕوودواوی گیتی :

لە ١٤ی مایســـی ١٩٤٨دا سوپای بەریتانیا لە فەلەستین دەستی بە کشانەوە کرد .

لە ١٦ی مایســـی ١٩٦١دا خۆفرۆشی کونگو (چومبـی) گیراو درایە دادگا .

لەناوبردنی فاشیزم ڕێگای ئازادی و ئاشتی و سەربەخۆیی گەلانە - پاشماوە

لەنـاوئەبەن .

بێ گومان ڕژیمی فاشیزم و داوودەزگا سیاســـی و ئایدیولوجی و ئابوری یەکانی داهێنراوو دەست کـــردی تایبەتی سەرکردە فاشیستەکانی وەکو هیتلـــەرو موسولینی نەبوون بەڵکو لە ئەنجـــامی پەرەســـەندنی ڕژیمی سەرمایەداری گەورەو مۆنۆپۆلەوە هاتنەکایەوە ، وە لەبەر ئەوەی هەمان بنچینەی ئایدیۆلوجی و ئابوری لە ئەمرۆی ئەم دنیایەدا هەرهەیەو بەرەو تەشەنەسەندنیش ئـــەڕوات ، ئەبێ گەلانی دنیا ئاگادارو وریابـــن لـــەوەی دووچاری کارەساتێکی لەناوبەری تر نەبنەوە بەتایبەتی لەم چاخەدا کە بۆمبای ئۆتۆم و هایدروجین و کیمیـــایی و میکرۆبی بە هەزاران دانە لە عەمارەکـــانی دەوڵـــەتە ئیمپریالیستەکاندا کۆکراونەتەوە .

چاکترین ڕێگاش بۆ لەناوبردنی مەترسی دروس بوونەوەی فاشیزم خەبات کردنە بۆ هەڵتەکاندنی دەوڵەتە ئیمپریالیستە گـــەورە چاوبرسی یە دڕندەکان بەتایبـــەتی وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا کە بە ئاسانی و بەخەبا بیکی یەکگرتووی شۆڕشگێڕی گەلان پۆچەل و گەندەل ئەکرێت بەوەی چەند ڤیتنامێکی لە چەند گۆشەیەکی دنیـــادا بۆ سازبکرێت .

جابەبۆنەی ئەم ڕۆژە گرنگەوە ، ڕۆژی لەناوبردنی فاشیزم هەســـتی خۆمان دژی فاشیزم و زولـمو زۆرو چەوساننەوە نوێ ئەکەینەوەو هیوادارین بـەم زوانـــە فاشیزم و کۆنەپەرستی و چەوساننەوە لەرەگوڕیشـــە هەڵبکەندرێ و گەلانی دنیاو گەلەکەشمان گـــەلی کوردی تێکوشەر لەسێبەری ژیان و گوزەرانێکی خۆش و بەحنیارا بحەسێتەوەو هەموو گەلێك بەمافی نەتەوەیی و چینایەتی خۆی شادبێت .

لەمە ئاشکراتر چی - پاشماوە

لوبنان و وەکو لوبنان دەستی یارمەتی بۆ فەلەستین و مەسەلەکانی تری عەرەب دریژ بکەن !

ئەبێ مەسەلەی لوبنـــان جارێکی تریش ئەو ڕاستی یەمان بخاتە پێش چاو کە یەکێتـــی بنچینەکەی لەسەر بەرژەوەندی ناو کۆیی ســـیاسی و ئابوری دائەمەزریت نەك لە سەر قسەو پروپاگەندەو خۆ هەڵکیشان ! وە ئەم ڕاستی یە هەر مەسەلەکانی عەرەب ناگریتەوە بەڵکو هی هەموو گەلانی دنیا . واتە یەکێتی هەموو چینە جۆر بـــە جۆرەکانی گەلێك لە خەیاڵ پلاو زیاتر بناغەیەکی عیلمی ماددی نی یە .

دەس بەسەرا گرتن لە دهۆك

کاك یاسین مصطفی جێگری بەڕێوەبەرایەتی چاکـــردنی کشتوکاڵ لە پاریزگای دهـوك ڕای گەیاندوە کـــە کاروباری دەست بەسەراگرتن لـــە پاریزگای ناوبرادا تەواو کراوە .

وە ناوبراو وتویەتی بەپێی یاسا ٥٢ هەزارو ٢٧٤ دۆنم زەوی وزار دەستی بەســـەرا گیراوەو بەسەر نزیکەی ١٣٧٩ ماڵە جوتیارا دابەش کراوە .

هەروەها وتویەتی لە پاریزگاکەدا جولانەوەو چـــالاکی کۆمەلە هەرەوەزکاریەکان لـــە پیشکەوتنایە ، وە تا ئیستاکە ٢٥ کۆمەلە پیك هاتوە لەمانە ٨ کۆمەلەیان لـــە ناوچەکانی ئامیدی و دهوك و مانگیـــش و سەرسەنگ و سمیل و زاویتـــە سەربەخۆن . وە لەم دواییەدا بۆ پیکهینانی ٣ کومەلـــەی تری هاوبەش لە ناحیەی ســـیلقان ڕەزامەندی وەرگیراوە .

وە هەروەها لـــەو کۆمەلە هەرەوەزکاریانە چـەند پروژەیەکی سامانی مەرومالات پیـــك هاتووە کـــە قەلەو کردنی گۆیرەکەو بە خێوکردنی مـــەرو پەروەردە کردنی هەنگ بەشیکی جێ بەجێ کردنی ئەو پروژانەن .

شێخ لەتیفی نەمر

بەبونەی تێپەڕبوونی ساڵێك بەسەر وەفاتی دا

ساڵێ لەمەوپێش کۆچت کردو کۆچێـــــك چ کوچێـــکی تری لەدوانابێ و ڕۆیشتنی کـــە ئیتر گەڕانەوەی بۆ نیە . بوچی وات کرد ، بۆچـــی بەجێت هێشتین ، بۆچ لێمان زویربووی گوناهمان چی بوو ؟ ئا ! دەڵەی قەدرتان نەدەزانیم !؟ ڕەنـــگە وابێ و لەوەش زیاتربێ ، بەڵام هەرچێکت دەگەل کرابـــێ و هەرچێکمان دەگەل کردبێ ، نەدەبوو بەو بەو توندوتیژی یەو بەو سەختی یە تۆڵەمان لێ بکەیتەوە ، گۆیم لێیە دەڵەی بەدەستی خۆم نەبوو ، وادە هاتبوو ، کـــە وادەش هات پیـــاو بەدەســـ خۆی نیە هەردەبێ ملی ڕێگـــا بگری و سەفەر بکا ، سەفەرێکی تادەروازەی « شاری خامۆشان » بەسەرشانی خەڵکەوە دەبـــێ و هەر چوو یەئەودیوی دەرگاوە بەپەلەپەل دادەخرێ و ئینـــر کەس نازانی ئەم ڕێبـــوارە بەتەنیایی ، بەتای کـــراس و دەرپێـــی ســـپی لـــەم تاریکستانەرا بوکوێ دەچـــێ ، ئاخ ! ڕێگایەکی چەنـــد یەکسەریە هەر خەڵکی پێـــدا دەرواو کەسی لێوە نایە پێمان بڵێ لە « شاری خاموشـــان » چباسە ؟ ..

ووتت وادە هاتبـــوو . وادەییکی « نەسەعاتێك پێش دەکەوی نەسەعاتێـــك دوا » وەنەبێ ئەمەم نەبیســـتبێ یا نەیزانم ، بەڵام دەڵێم بوچی ئەم وادەیە بۆ تۆ وازوو داندرابوو ، یا وا زووهات ؟ ئەگـــەر وانەبایەو تۆ ماوەییکی تریـــش لەناومانابای ئەم دونیایە چی بەسەردەهات ؟ ئاســـمان دەرووخا ؟ ڕۆژ تیشـــك و گەرمایی نەدەما ؟ ئەســـتێرە ڕۆدەڕژان ؟ دڵنیام ! ئەمانـــە هیچیان نەدەبوون ، ئـــەی کەوایە بۆچی کۆچت کـــرد ؟ بۆچی بەجێت هێشتین ؟ بۆچی دڵی دوست و ڕەفیقانت پڕ کرد لە وزوخاو ؟ لەدنیا تێر ببووی دنیات لەبەرچاو ڕەش ببوو ، ڕەشیان کرد بوو ؟ ڕاســـتت دەوی ئیستاش باوەرم نەکردوە کە تۆ وا بەئیجگاری ڕۆییشتبی جاروبار خەیاڵ هەڵم دەگری و لەپڕ دەم هێنێتە ئەوەی ، بـۆ ئەوەی خۆم لە دەست تەنیایی ڕزگارکەم لەماڵ دەرکـەوم و بیم بۆ ماڵتان و خۆت ووتـــەی توزێ قسەی خۆش بکەیـــن » کەچی لەنەکاو سەرم وەبەردی ئەلحەددەکەوێ و دیتـــەوە بیرم کە تۆ لە جێگەییکی وای ، من بەدووسەران نات گەمێ و دەسم پێت ڕاناگا ، ئەوکاتە ئیـــر خەم و پەژارە دامدەگرێ ، کزەم لەجەرگەوە دێ ، چاو پـــڕ دەبێ لەفرمێسك ، فرمیسکی بێ دەستەلاتی لەبەرانبـــەر بلەوەزیکا کەنـــاوی « مردن »ەو چەشنی گورگ کەوتۆتە ئـــەم دنیایە ، ڕوژی پڕ بە هەزاران کەسا دەکاو دەیانبا ، هەر ئەو گورگە دڕندەیە بوو پـــار لـــەم ڕوژانەدا پەلاماری تۆیدا ، جارێکیان هەرچونێ بـــوو گەلەکومەگیمان لیکـــردو لەدەستیمان ئەستاندی یەوە ، ڕۆیی ، ماوەییك گـــۆڕی گوم بوو ، کەچی کتـــوپڕ دای بەسەرتاو فڕاندیتی .

پاش ئەم بیرە تـــاڵ و دڵسوتینە ، دەکەومە دەریای بێ بنی بیرەوەری ئەو هەمـــوو ساڵانەوە کە پێکەوە بوویـــن ، تورەت دەکردم و ، لیـــم زویر دەبووی ، قسەمان تێنـــك دەگیرسا ، توورە دەبـــووم ، لێت دەتۆرام ، سەرەرای هەموو ئەوانە هەر خۆشم دەویستی و خۆشت دەویستم ، خەیـــالات دەمباتەوە « سیتەك » کــــە جێگەی دەیان یادگـــاری جۆر بەجۆرە ، پەناگای ڕەهـــەندەو لی قەوماوان ، بنکەییکی خەباتی کوردایەتی دەچمە ســـەر « گـــردی گویژە »یا « گویـــژە گردەڵ »و دەروانمە « باخـــی ئاشی » وسەر لە هەمــــوو ئەوشوینانـــە دەدەم کـــــە شەوان مان پێکەوەو لەگـــەڵ هاورێیان تێدا ڕۆژ کردونەوە قسە خوشەکانت ، مەجلیس خۆشیت ، نوکتە بازیت و هەرچی لەناوماندا ڕوویداوە هەمـــووم بیردەکەویتەوە ، دیتەوە بـــیرم نیوە شەوان هەر بو ئـــەوەی توورەم بکەی تەپەتەپ بەمشت لەدیواری هۆدەکـــەمت دەداو لەخەوت هەڵدەستاندم . هەروا بەدەم پەلەقاژەی ناو دەریـــای بیرەوەریدا ڕێگەم دەکەویتـــە دۆرگەی شیعرو شـــاعیری ، شیعرت دەگوت ، حـــەزت لەشیعر خویندنەوە بـــوو زور جار ئەمەت دەخوێندەوە :

دڵم بۆزلف و ڕووی جانانـــە دەگری
منـاڵە بۆگوڵ و ڕیحـــانە دەگری
چرا ئیمشەو کەوا فرمیسك ئەڕێژێ
ئەڵێی هـــەر بۆمنی دیوانە دەگری

ئیستا دڵی دوســـت و ڕەفیقانت بۆ « گوڵ وریحانە » یەك دەگری کە بە یەکجاری لە دەستیان چوەو « چرا »ش هەر بۆ تو دەگری ، بەڵام نەك « مۆم »یکی بێ شـــەوقی شاعیرانە ، بەڵکوو « چرا »ی چاوی بەصەدان کەسی وەكمن کە کۆچی دوایيت جەرگـــی داخ کردن و هەرگیز تۆیـــان لەبیرناچیتەوە .

مەلا قادر

پاشماوەی : سمکولی ئەهریمـــەن ...

ئەزانێ چۆن و بەچ ڕێگـــایەك ڕزگار ئەبێ .

بەڵام لە بۆ چوونە میسالیەکەیدا .. وەك لەم چیرۆکانەدا دەرئەکەوێ .. ئەو مرۆڤەیە کە لەسەر شۆصتەی کارەســـاتدا ئەوەستێ و بەبێ هوودە چاوەڕێی هاتنی خۆی ئەکـــات .. ئاهرومەزدایەو چاوەڕێی هاتنی ئاهرومەزدا ئەکـــات .. ئیشر کردنەو چاوەڕێی ئیش کـــردن ئەکات .. قوربانی دانـــەو چاوەڕێی قوربانی دان ئەکات .. بۆیە .. مێژوو .. لەلای ئەم فریشتەیەدا .. ئەمەیێ .. بەم مەیینەش فاعلیەتی مرۆڤی ناو مێژووەکە .. ئەوەستێ .. واتە ژیان .. ژیانی بەردەوام بەرەو پێشەوە چـــوو .. لـــە پانتایی مردندا ئەکەوێتـــــە پەلەقاژێ ولنگەفرتێی توانەوەو لەناوچوون .

چیمەنتۆ بۆ دەرەوەی وڵات

پاپۆری ١٤ی ڕەمەزان ، لـــە بەندەری (العشار) لە پاریزگای بصرە ، خەریکی ٤ هەزار تەن چیمەنتو بارکردنە بـــۆ ئەوەی بـــۆ یەمەنی دیموکراتی بەریت .

لـــــە لایەکی تریشەوە کۆمپانیای گشتی چیمەنتو لە موصل ، چەند ڕوژی لەمەوبـــەر ٢٠٠ تەن چیمەنتوی بۆ سوریا ناردوە لەو ٥٠ هەزار تەنـــەی بڕیاروایـــــە کۆمپانیـــــای گواستنەوەی دەریـــایی ڕوژی ٣٠٠ تا ٣٥٠ تەنی بۆ سوریا لێ ببات .

پاپوری الرمیلة نەوتی خاو بـــۆ دەرەوە ئەبات

ڕوژی ٦-٥ پاپوری (الرمیلە) گەیشتۆتە بەندەری فاو لـــە پاریزگای بصرە .

پاپوری ناوبـــراو پاش گەیشتنی بـــە دوو ڕوژ ٣٥ هەزار تەن لـــە نەوتی خاوی ڕومیلەی ســـەرو بۆ دەرەوەی وڵات ئەبات .

جگەلەمە پاپوری روســـنکی روسیش لە بەندەری فـــاو ٢١ هەزارو ١٦٩ تەن نەوتی خاو بۆ هندستان بار ئەکات .

گۆشـــەی تـەندروستی

- دکتۆر نەوزاد -

بلهارزیا

* نەخۆشی بەلهارزیا کـــە بە نەخۆشی میزبوون بـــەخوێن ناسراوەو لە وڵاتی ئیمـــەدا بەتایبەتی لەبەشی خوارو لـــە ناوچەی گەرم و زەلکاوەکاندا زۆر بلاوە . ئەم نەخۆشی یە بەهۆی کرمێکی تایبەتی یەوە پەیدا ئەبێ کە پێی ئەوترێ (شستوسوما) ئەم کرمە لەناو بۆری یەکـــانی خوێندا لەدەوروپشتی میزەڵدانا ئەژی وە ئەم کرمانە نێـــر و مێ یەکانیان بە یەکەوە نوساون مێ کانیان هێلکەکانیـــان فڕێ ئەدەنە ناو میزەڵدانەوەو سەری ئەم هێلکانە دڕکێـــکی تیژیان پێوەیە کە لە دیواری میزەڵدان ئەدەن ئەیڕوشێنێ و ئەو بۆری یە بچوکانەی خوێن کە لـــەو ناوچەیەدان ئەدڕێن و خـــوێن ئەڕژێتە نـــاو میزەڵـــدانەوەو لەگەڵ میزدا دێتە دەرەوەو ئەم خوێنە پاش میزکردن دڵـــۆپ دڵۆپ دێتە خوارەوە .

* نیشـــانەکانی ئـــەم نەخۆشی یە ئەوەیە میز خوێنـــی لەگەڵدایەو دەوروپشتی میزەڵدان ژان ئەکاو نەخۆش تووشی میزە چۆڕکێ ئەبێ و بێ هێـــزو لاواز ئەبێ . وە ئەگەر بێتـــو پاش ماوەیەك نەخۆش چارەسەر نەکرێت تووشـــی چـــەند (مضاعفات)ێك ئەبێ کە لـــە دواییدا باسیان ئەکەین . بۆ دڵنیابون لە نەخۆشی یەکـــە هەندێك لە میزی نەخـــۆش وەرئەگیرێ و بـــە هۆی میکرۆ-سکوبەوە تەماشای ئـــەکرێت و هەر کاتێك هێلکەی کـــرمی بەلهارزیای تێدابو ئـــەوە مانای ئەوەیە کە ئەو کـــەسە تووش بوە .

- ماوێتی -

مێژووی جوڵانەوەی هەرەوەز لـــە عیـــراقدا

سلێمانی : عمر حسن دەوڵەت
ئەندامی کۆمـــەڵی هەرەوەزی ئیســـتهلاکی

ئادەمیزاد لـــەناو هـــەموو کۆمەڵێکی پێگەیشتوی ڕۆشـــن بیردا هەموکاتێك پیویستی بەیارمەتی و هەرەوەزی یەکتـــر هەیەو لەزۆر ڕووەوە باری گرانی ژیانی مرۆڤایەتی سوك ئەکـــاو هۆیەکی گرنگە بۆ یەکخســـتنی کۆمەڵایەتی و سەرکەوتنی باری ئابوری نیشتمان .

هەرەوەزی زۆر چەشنی هەیەو گەلێك یاساو ڕێکخـــراوی تایبەتی بۆ دانراوە ، لەمانـــە هەرەوەزی ئابوری و کشتوکاڵ و پیشەسازی و دروســـتکردنی خانو ، دابەشـــکردنی زەوی و زار ، هەرەوەزی خواردەمەنی و گەلێك چەشنی تر کـــە لیرەدا ماوەی باس کردنی نیە .

مێژووی هـــەرەوەزی زۆر کۆنەو لەدەمێکەوە بەکارهێنراوە بەڵام بەشێوەیکی ڕێکخراو وەیاسای تایبەتی نەبوە .

پێشینیان هەرەوەزیان لـــە زەوی کێلان و لەکاتی دروێنـــەی خەڵەو خەرمان و پاچەکوڵـــەی توتن و شکانەوەیی و گەلێ جۆری هەرەوەزی تر بەکاریان هێناوە ، دیسان لەناو پیشـــەسازی کوردەواریشدا چەشنە هەرەوەزێك هەبوە لەکاتی ئاگـــر کوژانەوەو خانو دروستکردن و دارتاشی و نان کردنا .

ڕێکخراوەکانی هـــەرەوەزی بەشیوەیەکی یاسایی و ڕێکخراو لەسنوری ســـاڵانی ١٩٣٧ -١٩٥٨دا لە شاری سلێمانی و گەلێ شـــوێنی کوردەواری و عیراقدا دامەزراوە ، وەکـــو هەرەوەزی کشتوکاڵی کێلگەی زەعفەرانیەو بەکرەجۆو ئـــەبی غریب و شوێنی تر ، هەروەها هەرەوەزی ئابوری ئیستهلاکی فەرمانبەرانی سلێمانی کە لـــە ساڵی ١٩٥١ - ١٩٥٢ دانرابو وە بۆ ماوەیەك بۆ کـــاروباری فەرمانبەران ئیشی کردو لەجێگای ئەم هەرەوەزیکی ئیســـتهلاکی و بانقێ بۆ مامۆستایان دامەزراو لە ســـاڵی ١٩٧١ - ١٩٧٢دا لەکاری خۆی وەستا چونکـــە لقێ بو لەهەرەوەزی ئیســـتهلاکی گشتی شاری بەغداو لە ساڵی ١٩٧٠دا میری یاسای هەرەوەزی ژمارە (٢٠٢)ی بۆ چاك کـــردنی زەوی وزار داناو دیسان یاسای ژمارە (١١٧)ی بلاوکردەوە بۆ بارسوکی ژیانی جوتیـــاران و کاسبکاران .

بێگومان سودی هـــەرەوەزی لە هەموو ڕۆشنبیرێکی شارەزا شاراوە نیە کـــەوا هەرەوەزی شتێکی دەرکەوتوی سروشـــتی کۆمەڵایەتیەو مرۆڤ زۆر لـــە کۆنەوە چەرخ لەدوای چـــەرخ بەکاریان هێناوە ، هـــەرەوەز لەبنەرەتەوە شـــتێکی ڕانراو بوەو خەڵکی بۆ یارمـــەتی دانی یەکترو چارەسەر کردنی گیرو گرفتەکانیانا بەکاریان هێناوە . زانای ڕۆشنبیری هـــەرەوەزی (جورج لاسیر) لەســـودی هەرەوەزیدا ئەڵێ : کۆمـــەڵانی هەرەوەزی لـــە زۆر شـــوێنا ڕزگاربون لەدەست چەوسانەوەی دەرەبەگایەتی و بازرگـــانی سەرمایەداری ، چونکە ڕزگـــار بونیان لەمانە بۆتە هۆی ئەوەی بە سەربەستی کاروباری خۆیان ڕێك بخەن و سود بە کۆمـــەڵ بگەیێنن نەك بۆ تەنیا کەسێکی سەرمایەداری دەوڵـــەمەند ، هەروەها لەڕێگای هەرەوەزیەوە مرۆڤ بە ئاسانی بیرو باوەڕی خۆی دەزئـــەبڕی و ڕێـــزی لێ ئەگیرێت .

هەرەوەزی و سوشیالیست :

ئایا ئەتوانین بلێین پەیوەندی هەرەوەزی لەگەڵ ڕێبـــازی سوشیالیستی ئیمڕۆدا لـــە بارێکدایە ؟ .

لیرەدا ئەڵێـــین هـــــەرەوەز هەنگاوی یەکەمە بۆ دامەزراندنی کۆمەڵگای سوشیالیســـتی و دەورێکی کاریگەر ئەگێڕێت لە نەهێشتنی چەوســـاندنەوەی دەرەبەگایەتی و سەرمایەداریداو لەگۆڕانی باری ئابوریدا لـــە پلەیەکی نزمـــەوە بۆ بـــەرزو چاکتر .

بێ گومان جوڵانـــەوەی هەرەوەزی لەیەکەم هەنگاویـــا وەکو ئیستا نەبوە ، لەسەرەتای چەرخـــی هەژدەوە لەبـــەر ڕۆشنایی بیرو هوشـــیاری زانایانی سوشیالیست بـــلوك بوی و جون بیلزی هولەندی و هەروەها لەسەردەستی زانایان روبرت اوین ، ولیم کتسك ی ئینگلیزی و شـــارل فوریێ و فلیب بوشیێ و لویس بـــلان لەفەرەنســـاوە هرمـــان سۆلزدیلچ و رایناېزی لە ئەلەمانیا بەم شیوەیەی ئیستا هاتـــە

بڕوانە ل - ٨ -

institutkurde.de paris

گیروگرفتارییت سەرمایەداریێ

نڤیسینا عەبدی
ژ دهوكێ

دناف رژیما (سەرمایەتییێدا) گەلەك تشتێت(چەپەل) پەیدا دبن ، ئێك ژ وان گرفتاریا (بێ كەسپو كاریێ)یە •

چ باژێر نینن (یێت بن رژیما) سەرمایەتییێ)دا دژین كو بێشول - بێ كەسپوكار لێ نەبن ، لناف هەر جهەكی تەمەت خو - سست و توند لدیف دەمی - • ئەف بێ كەسپوكاریە د بیتە سیچ كو بێحالی - بەلنگازی لوی جهی ڕوی د دەت • هەكە ئەم ڤەكولانەكێ لسەر ڤێچەندێ بكەین دێ بومە دیار بیت كا ژبەر چ بێ حالی هەیە ؟

دڤێرەدا ، بێ حالی - دەست تەنگی - نەبون - بێ پارەیی بەلنگازی ڕویتی و ڕسوایی - ئەڤە هەمی بناسێت هندێ نینن دەمێ ئەم دبێژین دێ هەر فەقیری هەبیت - دڤێت هەبیت - هوسایا چوی - دێ هەر هو بیت - نە •• ئەڤە هەلكولانەكە گەلەكا درێژە یا بەرین ، دێ دەم نە بوریت ، بەلگو دێ گەلەك پێڤەچیت ، حەتا ئەم دشێین بو خاندەڤا ڕوهن بكەین ، دێ بكورتی لسەرڤێ گرفتاریێ ئاخڤین •

سیچا هەر تشتەكێ نەرنكوپێك یێچەوتو چەپەل - گرفتاری و ئاسێیاتی لناف ملەتەكی دیار ببیت ، ڤ برسو تێهنا - دزی و كوشتنا -شەلاندنو تالانا حەتا دگەهیتە پێكڤە نویسینا كومەلاتییێ لهەمی بنەتارەكا نەتەوا یەتیێ ئەڤەهە بناسێت وێ ڕژیمێنەئەوا ئەو ملەت لسەر دچیت و لسەر هاتیە بكارئینان •

ژ ڕەوشتا رژیما سەرمایەتییێ یە •• بڤێت •• و نەڤێت ، ئەڤە هەمی بێ ڕوید دەن ، چنكو بناغێ ڤێ رژیمێ بێ لسەر گرتنا هندەك تشتوشولا بو هندەكا •• و بەردانا گەلەك قازانجا بو هندەكێت دی یا هاتیە دانان ، بێی كو تەماشەی بكێرهاتنوژێ هاتنێ بكەن •

هەكە ئەم تەماشەی جهەكی بكەین (ژ وان جها ئەوێت ڤێ رژیمێ بكارد ئینن) و ئەم پسیاركەین •• ئەرێ هەمی - خەلكێ وی جهی د ڕویت رقویتن !! درویسو پێخاسن!! د دەست تەنگود برسی نە !!دێ بو مەهێتە ڤەگێران و گوتن •• نە ••

دڤێرەدا دێ بومە دیار بیت كو هندەك لوی جهی باهێ ماندیبونا كەسپوكارا هندەكاد دزن •• دخون •• ئێ ڤەدگرن •• وەزارەنا (كەسپوكاری) لفرەنسەی دبێژیت لسالا (١٩٧٢)ێ مە (٥٢١)یت هەین دبێ كەسپ درویننشتی، ئەڤە دێ بنە (٦٢٠) هزارلسالا (١٩٧٥)ێ ، لسالا (١٩٧٠)ێ (٣٧٥) هزاربون ، ژێت ژیارا سالێت وان لنابەینا (١٨) سالیێحەتا دگەهیتە (٦٥) سالییێ• لناف ئنگلیزی ژ سەدێ(٣ر٤) و (٦) ژ سەدێ نناف ئەمریكای • لئەلمانیا ڕوژئاڤادسالا بوریدا (٧ر٢٩٪) ندو هەیڤا مانەد بێ شولسالا (١٩٦٦) ێ (٥٠٠ر٢٦) مروڤ مانە بێ شول لوێرێ، لسالا (١٩٧١) ێ (٥٤) هزار كەس یت (سالێت ژیارا وان) لنابەینا (٦٠-٦٥) ێ •

ئەڤە نمونەكە ژ بێ كاروكەسپییێ دناف هندەك حكومەتادا یت رژیماسەرمایەتییێ لناف خو بكار دئینن •

بوچی شول بو ڤانا نینە !!بو چی بمیننە بێ كاروكەسپ ببنە بارو پشتی لسەرحكومەتێ - لسەر خو - لەبەر بجیكێت خو •• ملەت،قازانجێ ژ ڕێنجا وان نەكەت، لحكومەتێت دبن رژیما(سەرمایەتییێ)دا ، هەمی كارخانە (مەصنەع) وكارگەه و شوینێت كاروكەسپا - كوراخ یت (مەعدەنا) گلكەندێت ڕەژێ ، یت خودان پارانن ، گەلەكا ژ وان (ئیزگە)و شەمەندەفر) و فڕوكە یت هەین •

ئەڤانا دڤێت كێم پارا بدەن پتر قازانجێ بكەن ، كارگەها زێدە نەكەن دا كارخانێت وان بەردەوام شولكەن ، ئەو پارێ برێنجا پالەی تێت پترەژوی پارەی یێ خودانێ كارگەهێ ددەتێ ، پالە هەردێ مینیت بویحالی ڕوژ برۆژ ژیار لسەر گران دبیت ندیف بلند بونا حەقێ تشتێ حارنێ و زیدەیا ڕێشتێ • پالە دێداخازا پارێت زێدەكەت خودانێ شولی نادەت •• ئەڤ گرفتاریە دێ مینیت هەلاویسنی حەتا هەمی تشت دمینن بوحكومەتەكێ كو رژیما سوشیەلیستێ بكار بینیت •

زمانێ كوردی

نڤیسینا : فارس عبداللە
حمو

×

هەرزاراڤەك ژ زاراڤێت كوردی ، كایێ ژخوبریس ،وێت بەلاڤبوین دناف ملەتیدا ،هندەك جوداهی یت ئاڤدا دیاربوین ، چنكی حەتا ڤێ ئاڤێچزاراف نەهاتینە درست كرن یێ (تێكەلوك) ژهەمی زارافاكو بهێتە بكارئینان بو نڤیسینێو ئاخفتنێ ، ژبەر ڤێچەندێ ئەدەبەكێ لێوازیێهاتیە بكارئینان دناف ڤانزاراڤادا ، بەلێ بو هویەك بو پاراستنا زمانێ كوردی حەتاڤێ گاڤێ •

ئەو سالێت نڤیسەڤانیڕابوراندین دناف كوردادا هەمو دەمایێت مژیل بون نگەل كوردا ، ڤەكولان لسەردكر دهەمی ڕویادا دیار بو كو ژیانامروڤایەتییێ دناف كوردادا یاكویرە ، كو كوردا زمانەكێ سەربەخو یێهەی ، وێ خەباتێ دكەن كو زاراڤێت كورداهەمیا بگەهیننە ئێك •

دڤان دوهزار سالێتچویدا هەرچی گوهورین پەیدا بویە د ناف جهێ كوردادا بەلێ هەر یت ماین كورد دناف كوردستانا ناڤێیە دكەڤیتە نابەنیا ئورمیێو زانێ ، عەردێ هەردو ڕوباریت مەزن كو دجلە و فوراتن لێدزین • هەروەسا لژێریا (زاجروسێ) حەتا ژوریا وی ، عەشیرەتێت لێتژین ئەڤەنە :

لور - گوران - ئەردەلان - ئەڤەهەمی ژی كوردن •

ئەف عەشیرەتە هەمی زمانی (كوردماە) دئاخڤن ، ئاكو بزمانێ كرمانجی ، دەمێ كوردا دیتی جیرانێت وان بێهێزبون، بەرپێد خو فرهە كرن ، حەتا گەهشتینە (بایەزیدێ) لكوردستانا توركی حەتا دەمەكێ درێژ كوردا كارو بارێ ڤێ دەڤەرێ برێڤە دبر ئەف دەڤەرە ژدەمێ بابو باپیرا هەر كورد بوون ، دیسا ئەرزەرومو ئەزربێجان حەتا دگەهیتە هەرێما سوریێ ، لدورێت باژێرێ حەلەبی ، ئەڤە هەمی كورد بوینە •

كورد دناف ڤان چیادا هەر ڕەڤەند بوینە ، پاشی دو سەد سالێت چوی كورد ئاكنجی بون هەمی دەما كورد ڕێكو پێك بون دزیرەكو پەیتبون بەردەوام شەرێت كرین بو پاراستنا ئاخا خو •

پاشی بو مە دیار بو براستو درستیو ڕون بو كو كورد بزمانێ كرمانجی دئاخفتن لوێ دەڤەرێ ، و زمانی كرمانجی زمانەكێ سەربەخو بو فیتجار پێدڤیە ئەم هندەك گوتنا !مەر وان عەشیرەتا ببێژین یت كو لناف وان اتوخیبێت مە دیاركری دژیو بزمانێ كوردی قەسەدكرن ، ئەو زمان لناف توركاو نەتەوەكانی ئەوروپی ، زاراڤەكە ژ زمانێ كوردی ئێك ژوان عەشیرەتا (زازا) بون •

زاراڤێ وان ژمانێ كوردییە بەلێ گەلەك (تا) ژێت چن ، ژ ناڤە ڕاستا كوردستانێ هەتا كو ڕوژئاڤا بوێ دئاخڤن •

زاراڤێ (زازا) زارافەكێ ئیرانییە چونكی پێوەندی لنك زراڤی و زمانی فارس زور كێمە ، خاسمە دەرباری ڕێزمانیو تیپێت فەر هەنگی ، بەلی گەلەك نێزیكی هەیە نگەل زمانێ (فارس)و زاراڤێ گورانو لور ، زانایێت زمانی

براونە ل ٧

زیانێد ڕژێما دەرەبەگایەتیێ

ژ عەرەبی وا هاتیە
وەرگێران

بێ گومان چەپەلترین هۆیێ پشتی هۆیێ ئیمپریالزمێ هەبوونا ڕژێمێ دەرەبەگاتییێ‌یەل گوندا ، چونكە دبتە سەبەبە گیرو (تأخیر) كرنا پیشەسازیێ (سنعەتی) ل هەر وەلاتەكی ئەڤە ژ ئالیەكیژ ئالیەكی ذیڤە دەردێ ڤێ یێ گرانە لسەر پەیدا بوونا ڤالایێ (بطالە) •

ئەو بەر هەڤ كرنودەست ئێخستنا لەوتی ئەوا كو خودان ملكو دەرەبەگ‌وشێخو مرڤێد مەزن پێ رادبن ل گوندا ، پشكا چووتیاروكرمانجا ژ بەرێ عەردی ئێكجارا كێمە ، هەتا بەرێ مالەكە چووتیار سالا وان ناكەتە دەر •

ژ بەر ڤێ چەندێ كرمانجوجووتیارێدم بەلنگاز هەتا ناف ملا دكەڤنە دەینداو نەشێن سڤكترین فەریاتیێد ئازەخێد پیشەسازیێ بكرن ، بلێ هندەك تشتان كو پێ نەڤێت ناڤێ وان بهێنین ، ئەڤە وێدگەهینت كو بازارا ناڤخۆ بۆ سنعەتێد وەلاتی نابت ژ بەرهەژاریو دەست كورتییا كرمانجا (فلاح) بۆ مەراختنا ئازەخێد خوارنێ (المود الاستهلاكیە) ، هەر هۆسا بۆكرینا خلمەتێد بەرهەم ئینانێ ژ شۆلێ خۆرا •

هەكە هەموو كرمانج - كو بەهرا بتری ملەتێ ئیراقێنە - د ژیانەكە ئابووریە خۆش دابن كو بشێن چلكو پێلاڤو خلمەتێد دی ژ خۆرا بكرن ،یاز كاریبانە خلمەتێد بەرهەم ئیناتێ بگۆرن ب هنەكید چاكتر ، بێ گومان سنعەتێ وەلاتێ دوو پشك زێدە دبوو ،ئانكو شۆل ژ كرێكارو پالارا پەیدا دبوو ، سنعەتێ وەلاتی پێشڤە دبرو هۆسا كار دێ كربە سەر چاندیێ كو ئەوێژی ژ ئالیێ خۆڤە روو دێ كربە سەر چاندیێ كو ئەوێژی ژ ئالیێ خۆڤە روو دێ كربە سنعەتێ وەلاتی نەكو سنعەتێ‌دەرڤەی وەلاتی • دڤێت ئەو خەباتو بزاڤا تێتە كرن بۆپەیدا كرنا سنعەتێ وەلاتی و نە هێلانا ڤالایێ چەكەك بت بۆ ڕژێمی دوا كەفیێ ل گوندا ، ئەو ڕژێمێ كرمانجێد مە خەنقانەدێنو دەستێ وان كورت كری ، ئەورژێمێ كرمانج لبن دەینان ڤەكرینو دوور كرین ژ بازاراوەلاتی • بار كرنو روو كرنا كرمانجان بۆ باچێرا نشتەكێ تەبیعییە ، ژ بەر وان بارێد (ظروف) گوند داگیر كرینە• كەنگی ئەف بارنە هاتنە گوهرینو سنعەت رزگار بووژ وان ئاستەنگێد ڕێكا وی گرتین ئەڤ باركرنە چووكاری ناكەتە سەر هەبوونا رێنجبەرانو نە لسەر بەیچاندنێ •

ژئەدەبی كەڤن

نڤیسینا : ع•ن

لەزكون دشولیدا یاخرابە ،دڤێت مروڤ خو لسەر چشولا بێهنطەنگ نكەت و لەزێ لێ نەكەت ، شولا دەمێ وێ نەهاتی ، پێدڤیە بێهنێ لسەر فرهەكەت ، و بزاڤێ لێ بەكەت هەكە دێ وەكی ڤێ‌مروڤی لێ‌هێت ، دبێژن مروڤەكێ چاك ژنەكاتازە هەبو ، گەلەك دەمانەد گەلێك خودێ چو زیدەیی نەدانێ ، هەكو دان عومر بویژنێ گوتێ : ئەز دبێژم دێ خودێ كەرەمەكێ دگەلمە كەتمێری گوتی : خوزی كورپا دا ژكەیفادا شیروهنگڤینا بسەرێخو داكەم ، وەكی وی مروڤی ئەوێ ژكەیفادا ڕوین و هنگڤین بسەریخو داكرین ، ژنێ گوتی ئەو چاوابو !! مێركی گوت :ئێكێ فەقیرحال هەبو جیرانێ مروڤەكێ دەولەمەندبو ، هەڕودا دو ئامانێت ڕوین و هنگڤینا بو یێ فەقیر هنێریت ، پاشی یێ فەقیر تێر ژێ دخار یادما دا كەتە دو هیزا و ببەر كاشحانكاڤەكەت ، حەتا هەردو هیز مشت كرین ڕوژەكێ یێ لسەرپشتا خو و بەرێ وی هیزا كەفت و گوت : دێ ڤان هەر وهیزا بەمە بازێری و دێ دەه بزنا پێ‌كرم ، دێ شیرێ-وان فروشم هەر بزنەك پشتی پێنج هەیڤا دێ زكەكبیت ،پاشی دو سالا دێ پیتە(كەرەكێ) بزنا ، پاشی دێ هەمیا فروشم‌دێ دو گا و هندەك چێلا پێ‌كرم دێ گا جوتی‌كەن ، و دێ شیرێچێلا فروشم ، شەش سال پێ ناچن دێ بمە خودان دەخل وتەرش و كەوال پاشی دێ قەسرەكێ كرم •

و ژنەكا جان ئینم دێ منكورەكێ عاقل ژێ بیت و دێ دانمە بەر خاندنێ بەلێ هەكەگوهێ خو نەدا من ، دارەك د دەستی دا بو ڕا كر و گوت دێ‌هوسا لێ دەم دار ڕاكر و هندی شیای لهیزا دا هەردو پەقاندنڕوین و هنگڤین ژێ هاتنە خارێ هەیامەك پسەر وی مروڤێ چاكڤە چون خودێ كوڕەك دایێ ، گەلەك كەیفا وی پێ ئات ،ڕوژەكێ ژنێ گوتە مێرێ خو چاڤێ خو لكوڕكی بكە ئەز دێچم سەرێ خو شوم وێنابەینێ حاكمی جابا مێركی ڤڕی كر ،مێركی نە زانی دێ كێ هێلیتە لدەف كوڕكی ••• كێتكەكێ‌نێر هەبو ئینا دەف كوڕكی و دەر لسەر هەردوكا گرت و چولدیف جابا حاكمی ••• نا بەینەكێ كێتكی دیت مارەكێقەستا بچیكی د كەت ، ئەوی ژێ خو بماری دا دا و مار كوشت و قەد قەد كر ، خبنا زڤڕی ڤە مال دیت گیڤڕ هاتەماری ما بدەڤێ گیڤڕی ڤە مرك بەراهیكێ و تژی بدەڤێ وی‌ڤە خینە ، ئەوی هزر كر كو گیڤڕی كوركێ خاری ، هەردەست دا داری و طوزەك لناف چاڤێت كتكێ دا ، كتك كوشت ، قەستا ژور كر دیت كوڕكێ ساخە و زوی وێڤەترمارەكێ قەد قەد كری بێ روێرێ ، گەلەك عاجز بووپێشەمان بو لسەر لەزا خو و بێهن طەنگیا خو ، بەلێ وەكیوێ نینە ئەوێ دوژمن لێ زور دبن ژ هەمی ڕەخا ڤە پاشیدوستینیێ دگەل هندەكا ژ وان دكەت ، دا دلێ وان بكربت وژ زەرەرا وان رەحەت ببیت ، بەلێ دوژمناهی و ئێمناهی‌پێكڤە نا ژین لسەر عەردەكی ، بەلكی دێ ئەو نێزیك بون دێبیتە نەخوشی و دێ سەركێشیتە عاجزیەكا مەستر ، ڕوژەكێ مشكەك ژ كونا خو دەركەفت دیت كتكەكا كەتیە هندەك داڤا بەلێ مشك گەلەك ترسا نە وێرا خو نێزیك كەت ، زڤڕی دیت توریەكێ لدیف دهێت و لسەر دارێ دیت (بومەكا) تێدفوكریت مشكی نە زانی دێ كیڤە چیت ، بخو گوت : ئەزڤێ جارێ قەت قورتال نا بم ، ئێك ژ ڤان هەر دێ من خوت ،پاشی ما هزرا خو كر گوت دێ چمە نك كتكێ ئەوا بدافا ڤەنەشێت من بخوت ، كتكێ گوتێ : وەرە من فەكە ، هەكوتوێری و بومێ دیتی مشك چو نك كتكێ ، هەردو ڕەڤین وژوێری چون بێهنا مشكی پێچەك اهات ، گوت : ئەز كتكێ‌ڤەنا كەم بدیماهی دێ دافەكێ هێلمە بدەستا ڤە دا نەگەهیتە

براونە ل ٧

برسی

بەرینوكە مە لسەر برسێ نڤیسیبو ڤێجارێژی دێ نڤیسینەڤە ژ لایەكی دیڤە ، چنكو سال بوسالێ مەحتەلی یازێدە دبیت ، و تشتێ خارنی یێ كێم دبیت مرۆڤ یت بەرەو زێدەیێدا ، عەردێ ئاڤەدانی لێ‌دهێتەكرن هەر هندی خویە هەكە كێمتر لێ نەهاتبیت هەر وەچكو (مالثوسی) گوتی •

مروڤێت هێنە سەر دونیایێ برەنگەكێ (هەندەسی) یێ زێدە دبن ، هەر (١٠) سالا • بەلێ هەر د (٢٠) سالا دا زێدەیا تشتێ‌خارنێ دیار دبیت ،خەلكێ (ئەورو پای) لچاخێ (١٩)ێ باوەر ژ ڤێ‌گوتنێ كر و بیرو باوەربێت (دارویني) بەرفرهە ترلیهاتن ، دیسا (ئیدیولوجیا نەتەوی) وگەلەك (فەلسەفێت) دی ئەوێت‌بەلاف بوینلئەوروپای لدرێژیا (١٠٠) سالا •

لدویڤێ شورشا كارگەهی پەیدابو لئەوروپا ،ئەف شورشە بو هاریكار و تاقەت بو وان كەسا ئەوێت بەوەری بدیانەتا هەي بوێ‌گوتنێ وەناكەن ئەوا دبێژیت: دڤێت پیفكەكی دابن‌بو (گەلەك بچیك بونێ) ، و یت بیروباوەری بدونیایێ هەین ئەو ژی پێ وەناكەن چنكی دبێژن : ئەوعەرد و ئاخێت زیدە ژ كار تێ‌كرنا مروڤا لێكفەكەن لسەر جوتێرا ، هندەك دبێژن (مالثوس) یێ لسەر راستیێ و هندەك بگوتنێت وی دنەڕازینە، چنكی لئەوروپا و لئەمریكا مروڤ هەر یێ دزێدەیێدا ، و ژیارا وی جهی هەر یابلندتر لێدهێت لسەرێ چاخێ (٢٠)ێ، پێلێت برسێ گەهشتنە چینێ و بهزارا هندی دمرن ژ برسو كێم خارنێ ، هەردو شەرێت مەزن هاتن لدیفدا برسو كولب پەیدابو نەساخیزێدەتر لێهات، ژبلی جهێ ئەمریكای چنكو ئەوێ دویر بو ژ مەحەكا شەرێ ، بەلێ لئەوروپا خارن بحساب بەلاف دكر لسەر ملەتێ ، حەتا سەرپەشكێت برسێ گەهشتنە لبنانی كو بهزارلا دمرن ژ برسادا ، •

پشی (١٠) سالێت دی دێ دێ هێنە سەلدونیایێ نێزیكی (٢٠٠٠) ملیون كەسا ئانكو لسالا (١٩٨٠) ێ دێ برس دەست بڤەگرتنێ كەت ، هەكە یت زانا وشەهرەزا چو ڕێكا بونەبینن ژ بلی كو هندەك‌مروڤ دێ میننە د تێر لئەوروپا ولئەمریكا ، یت دی ئەوێت ژین لسەر دونیایێ نێزیكی ٢/٣ دێ خارن بو هەبیت بەلێ یا بێ زاخ ، یابێ (پروتین) كەئەخێت وان دێ میننە ژێرڤە چاڤێت وان دێ زیقبن لەش دێ مینن چەرم لسەر هەستیا ، بیرو باوەرێت دینی دەستەكێ دڤێردا هەي ، چنكو لهندێ گامێش و چیل گەلەكێت هەین بەلێ بخوادن ناكەن بو ڤەكوشتنێ (٥٠٠) ملیون هندی دبرسینە بەلێ گوشتێ وان حەیوانا ناخون دبێژن دینێمە وەناكەت ، لئەمریكای گەنمێ زێدە هەي بەلێ تیرا برسییێت بەنگەلادیش بتنێ ناكەت ، • دڤێت جهێ جوتوكێل لێ دهێتە كرن زێدەكەن ، ئاڤەدانییێ بتاقەت بێخن جوك ورویباریت ئاڤێ بگەهیننە سەر عەردێت دێم ، ئەڤە ژێ بچو حكومەتێت بچیك‌ڤە ناهێت ژبلی ئەمریكای و روسی ، وەكی چولو بەریا (نیو مەكسیكو) ، بەلێ حەتا ئەف چولە ئاڤەدان دبیت دێ تێچن (١٠٠) ملیون دولار • گەلەك حكومەت نوكە یێ ماصیا دچینن ••• خەرزێ وان دكەنە ئاڤ دا زێدە ببن ، نوكە نێزیكی (٥٥) ملیون تەنا دهێنە گرتن بەلێ ئەڤان هەمیا نابەنە بازاری بو فروتنێ ، پتر ژ نیڤەكا دكەنە ئالف و ددەنە چیل و مریشكا ، دا شیرێ وان زیدە لبەر ببیت و دا مریشك هێكا پتر بكەن • دگەل وێ چەنێ‌گەلەك ئاف یت هەین ماصی لێ ناژین ژبەر دوهن و دوكیل و قرێژا كارگەها ، وئبەحریت دویر ژبەر جەرباندنا بومبا • لباژێرێ(كەلكەتا) لسالا(١٩٧٠)ێ مروڤێت تێدا دژین دێ بنە (٦٠) ملیون بكێماتی ڤەبە ،چ دێ ڤانا تێركەت ، خارنا هەیێ لوێرێ هەر وەكی خویەهەكە كێم ترلێ نەهێت ، لچینێ زوی پێ حەسین كو مروڤێت گوندا یێ باردكەن دهێنە باژێرا ، جوتو كێل و ڕێنج بەرێ هیلا هاتنە باژێرا پانەتییێ ، ئەف مشەختیە وان ڕاوستاند ، مەكتەبە و ئاڤەدانی بەرزەحف كرن لگوندا جو و سكر بو گرتن ژ ڕوبارا ، حكومەتێ هاریكاریا وان كر بدروستاهی كارخانە و ئاڤاهی هاتنە ئاڤاكرن و هەرتشتەكێ ملەت پێدڤی بو درست كر ، شول پەیدابو خارن زێدەبو ••• كەس نەما برسی ••• دڤێت هەمی حكومەت خو بگەهیننە ئێك و ڕێكەكێ بو ڤێ گرفتاریێ دانن یت دەولەمەند یێ چو پێكی بمرنا خەلكێ نە ••• ئەوێت خەما برسا خەلكێ نە •••• بەلكو هەكە بهزارا بمرن دروژیدا دێ بێژن بلا بچن ، دا یت مینن تێر بحون، ئان ما قازانجامە ژ ڤانا چیە ••• ئان یێ خراب دێ چیت یێ باش دێ مینیت ، ئان ئەف مرنا بجڤاتی یا باشە دروینەكە بو منافقا ••• خودانێ كارگەهێت ئوتومبیلا لئەمریكای چ پاكی بیێ هندی هەیەكو نەمریت ، ئەو دێ هەر ئوتومبیلێت خو فروشیت • (ڕاجایێ) هندی چ پاكی بیێ ئوستورالی هەیە كو حەزنەكەت بمریت چنكی بێ ئوستورالی پشكاخو ژ زێری نادەت وەكی (ڕاجایی) هەر سال بترازیێ زیدە لبەر دكێشن •

هەڵبەستێک لە نێوان شێخ مەحموودی نەمرو بێخودا

ڕایەکی تایبەتی کاك (محمدفتح الله کۆیی) مان پێ گەیشت لە بارەی هەڵبەستەکەی (ئەگەر شاهم وەگەر شاهین وبازم یارسول الله)ی شاعیری نەمری کورد (بێخود)ەوە .

کاکی کۆیی وای بۆ چووەکە بلێ ئەو هەڵبەستە بەهەڵە دراوەتە پاڵ بێخودو ڕاستیەکەی ئەوەیە کە ئەم هەڵبەستە هی پێشەوای نەمری کورد (شێخ مەحموودی حەفید)ەو وائێمە لە خوارەوە تەواوی ڕایەکەی وەکوو خۆی دەخەینە بەرچاوی خوێنەری بەڕێزەوە .

بەڵام بەر لەوەی بەباشی لەم ڕایەی کاك (محمد فتح الله کۆیی) شاعیری لاو و قوتابی ئامۆژگای مامۆستایان لە هەولێردا بکولینەوە ، ڕای مامۆستا (کەریم شارەزا) شمان وەرگرت وا ئەم ڕایە کە لەگەڵ ڕایەکەی کاك فتح الله بلاو دەکەینەوە .

(هاوکاری)

—+—

کاك محمد فتح الله کۆیی دەڵێ :-

بەلای منەوە شتێکی زۆرسەیرە کە ئەم هەڵبەستەی لە ستایشی پێغەمبەرمان (د.خ)دانراوەو سەرەتاکەی بەم جۆرە دەست پێ دەکا :

ئەگەر شاهم وەگەر شاهین وبازم یارسول الله
وەتەن ئاوارەو هێلانەوازم یا رسول الله !!

لەگەڵ سەرچاوەی ئەدەبی کوردیدا خراوەتە پاڵ شیعرەکانی مەلا مەحموودی (بێخود)چونکە من وەکوو بیستوومە ئەم هەڵبەستە هی (شێخ مەحموودی نەمر) ە و لەم ڕایەشمدا مامۆستا (مەلا عاصی کۆیی)[1] بەشدارمە و ئەویش بە هی شێخی ئەزانێ .

بۆ سەلماندنی ئەم ڕایەم دووبەڵگەی ئاشکراو ڕوونم بەدەستەوەیە کە هەڵبەستەکە هی شێخ مەحموودی حەفیدە و خراوەتە پاڵ شیعرەکانی بێخود و بەڵگەکانیشم ئەمانەن :

یەکەم : کە لەم دێڕەشیعرەدا دەڵێ :

ئەزانم خۆ خیلافی ئەمری تۆم زۆر کردووە ئەمما
کوڕی خۆتم بەلوتفی تۆ ئەنازم یارسول‌الله

ئەوەمان بەچاکی بۆ ڕوون دەبێتەوە کە هی شێخ مەحموودە چونکە لە نیوەی دووەمی دێڕەشیعرەکەدا دەڵێ : (کوڕی خۆتم) واتە : لەسادات و نەوەی پێغەمبەرە و هەروەکوو زانراویشە مەلا مەحموودی بێخود (سەید) نەبووە تابلێ (کوڕی خۆتم بە لوتفی تۆ ئەنازم یارسول الله) .

دووەم : هەروەها لەم شیعرەشدا کەدەڵێ :-

ئەگەر شاهم وەگەر شاهین وبازم یارسول‌الله
وەتەن ئاوارەو هێلانەوازم یا ڕسول الله

بۆمان دەر دەکەوێ کە شاعیر لەکاتی هۆنینەوەی شیعرەکەیدا ئاوارە و دوور وولات بووەوهەمووشمان دەزانین کە شێخ مەحموودی نەمر نەفی کراوە بۆهندستان و لەوولاتەکەی دوور خراوەتەوەو دەست بەسەر کراوەو وا دیارە لەو سەردەمەدا ئەم شیعرەی هۆنیوەتەوە بەڵام (بێخود) ڕۆژێك لە ڕۆژانا لە کوردستان دوور نەخراوەتەوەوهەرگیز ئاوارەو هێلانەوازیش نەبووە .

ئەمەبوو ڕایەکەم لەبارەی خاوەنی ئەم هەڵبەستە . لەگەڵ ڕێزو سوپاسماندا بۆ ڕۆژنامەی هاوکاری خۆشەویست و خوێنەرانی .

ئەمەش ڕایەکەی مامۆستا(شارەزا) یە :

● هەروەکوو ئاشکرایە ئەم هەڵبەستەی (بێخود) بۆیەکەم جار مامۆستای خوا لێخۆش بوو(ڕەفیق حیلمی) لە ساڵی ١٩٤١دا لە لاپەڕەکانی (٥٥و٥٦)ی بەرگی یەکەمی شیعرو ئەدەبیاتی کوردیدا بلاوی کردوتەوە ، لەوکاتەی کە شێخ مەحموودی نەمر ڕاگەڕابوەوە کوردستان و ئاگاداری باری سیاسی و کۆمەلایەتی و ئەدەبی گەلی کوردمان بووە ، وە هەروەکوو زانراویشە مامۆستا ڕەفیق حیلمی پەیوەندییەکی بەهێزی لەگەڵ شێخ مەحموودی زیندوودا هەبوو و لەسەرەتای شۆڕشەکانیەوە تا دوایی تەمەنیان ئەو پەیوەندییەیان نەپچڕاوە و زۆر ئاگاداری ژیانی سیاسی وئەدەبی شێخ بووە خۆ ئەگەر ئەم هەڵبەستە هی شێخ مەحموودی نەمر بوایە ئەوا چۆن ئەیدایە پاڵ (بێخود) یاخود چۆن بێخود قایل دەبوو کەهەڵبەستێکی شێخ مەحموودی(نووربەخشی) بەلاوەبێ یان چۆن شێخ ئەم شیعر لێزەوت کردنەی ئاشکرانەدەکرد ؟! لەوکاتەی کە هەر سێکیان لەژیاندا مابوون(٢) ، وە دەرگای گۆڤارە کوردییەکانی وەك گەلاوێژو دەنگی گێتی تازەو نزار وڕۆژنامەی ژین لەسەرپشت کرابوونەوە بۆ ڕوون کردنەوەی ئەم جۆرە مەسەلە ئەدەبیانە .

وەلەبارەی شێوەی ئەدەبییەوەش ئەم هەڵبەستە لە زۆر چەند برە شیعرانەی شێخ مەحموودی نەمرمان ناچێ کە بەناوی (نووربەخشی) یەوە بلاوی کردونەتەوە ، وەبۆ پتر ڕوون کردنەوەی ڕاستی مەسەلەکە ، دەلێم خۆزیا شاعیری لاو کاك محمد فتح‌الله کۆیی بەر لەدەربڕینی ڕایەکەی چاوێکی بەلاپەڕەکانی (٧٧و٧٨)ی دیوانە چاپکراوەکەی (بێخود) (کۆکردنەوەو ڕێکخستن و لەسەر نووسینی) مامۆستا (محمدی مەلاکەریم بخشاند-بایە بۆ ئەوەی خاوەنی ڕاستی هەڵبەستەکەی بۆ دەربکەوتایە ،هەروەکو لەم بارەیەوە مامۆستا **محمدی مەلا کەریم لە پەراوێزی لاپەڕە (٧٨)ی دیوانەکەدا دەڵێ:** (ئەم غەزەلە بەناوی خوالێخۆش بوو (شێخ مەحموودی حەفید) ەوە ووتراوە لەساڵی ١٣٤٨ی هیجریدا ، شێخ لەوکاتەدا دیلی ئینگلیزە داگیرکەرەکان بووە .) ، واتە هەڵبەستەکە هی بێخودە ولەبەردڵسۆزی بۆ شێخ مەحموودی حەفید بەناوی ئەوی داناوەبۆیە دەڵێ : « کوڕی خۆتم بە لوتفی تۆ دەنازم) کەمەبەستی ئەوەیە شێخ مەحموود سەیدە ولەنەوەی پێغەمبەری مەزنە ،وەئەم جۆرە کردەوەیە لەلای شاعیرانی ئەوسەردەمە باوبووەو لەم بابەتەش (پیرەمێرد)ی نەمر گەلی هەڵبەستی بەناوی (شێخ ابو الوفا)ی کوردی و (بێسارانی) و (وەلی دێوانە)و (پیرەوەیسی) و (خاك و خۆڵی) ... وگەلێکی ترەوەداناوەو والەخوێنەر دەکەن کە بلێ هی ئەوانەن کەچی ڕاستییەکەی هی (پیرەمێرد)ن .

ئەمەبوو پوختەی بیروڕاکەم بەرامبەر بە هەڵبەستەکەو بێخودی خاوەنی ، لەگەڵ ڕێزمان بۆ ڕایەکانی مامۆستا مەلا عاصی وکاك محمد فتح الله کۆیی .

× ×

(هاوکاری) ئێمە ڕایەکانی برایان محمد فتح‌الله کۆیی و کەریم شارەزاو محمدی مەلاکەریم لەپەراوێزی دیوانەکەی بێخودا ئەخەینە بەرچاوی خوێنەران و هیوادارین زیاتر هەموو مەسەلەو گیروگرفتێکی ئەدەبی و ڕۆشنبیری کورد بەم جۆرە ساغ بکرێتەوەو بخرێنەسەر لاپەڕەی گۆڤارو ڕۆژنامە کوردییەکانمان .

م. حەیدەری

(١) عاصی ناوی مەلا مستەفا کوڕی مەلا ڕەسووڵەو تەمەنی ٨٨ ساڵەو سەردەمێك لەگەڵ شێخ مەحموودی نەمر لە سلێمانی وە لە دوای ساڵی ١٩٤١ یشدا لەداریکەلی بە یەك گەیشتوون وماوەیێك لەگەڵ یەکدا ژیاون .

(هاوکاری)

(٢) خوالێخۆش بووان ،(بێخود) لە ١٩٥٥ وشێخ مەحموود لە ١٩٥٦و ڕەفیق حیلمی لە ١٩٦٠ دا کۆچی دواییان کردووە .

باڵە هونەر بگەین

عبدلله سەرراج

تێڕووانینی هونەری :

پێش ئەوەی لە تێڕووانینی هونەری بدوێین ، بەپێویستی ئەزانین لە پێشان ، هەندێك لە(ڕووانین) بدوێین ، بێ گومان ڕووانین جۆری زۆرە بۆ نموونە: ئەوەی لێمانەوە دیارە ئایا بەرد یا دارە ؟ ئایا داری گێویژە یاتوو ؟ هەروەهاش ڕووانینی زانایانە هەیە : ئایا ئەو درەختەلە چ تیرەو بابەتێکە ؟ دیسان فەیلەسوف و پسپۆڕێك بەسەرسوڕمانەوە سەرنجی دارێك ئەدەن و بیر ئەکەنەوە ، چۆن پەیدا بووەو کێ بەو جۆرە دایناوە .. هتد .

بەڵام تێڕووانینی هونەری(الرؤیە الفنیة) ئەوەیە کاتێ مرۆڤ جوانی سروشت هەڵئەمژێت ، لە دەروونیدا وەلام و دەنگدانەوەیەك پەیدائەبێ لە ئەنجامی هەڵوێستی دەرەوە ، کە هەست بە بایەخ و بوونی (وجود) ڕەچەڵەکی ئەو سێرکراوانە ئەکات ، کە چۆن تێکەڵاوی ئەو جوانییانە ئەبێ و بگرە ئەبێتە پارچەیەکیش لەوانە . ئەتوانین بە گوێرەی ئەمە بڵێین : هەموو کارێك پەردەی هونەری بەسەردا دائەدەین ، ئەگەر هاتو ئەو کارە نرخدارو پەیوەندیی جوانیی هەبوو ، بەڵام بەرهەم هێنانی هەر شتێك تەنها سرۆشان (الهام) لە هونەر جیای ئەکاتەوە .

تێڕووانینی هونەری بەوتاقی کردنەوەو شارەزایی یەی سێرکەرە بۆ هەڵسەنگاندنی جوانی و هەست کردن بە ڕەچەڵەکەکانی و چێژ لێوەرگرتنی .هەروەهاش هەست کردن بە شێوەکانی جوانی ، پەیوەندی بە بیروباوەڕی سێرکەرو پلەی زانیارییەوە هەیە . واتە هەرچەندە شارەزایی نوێ پەیدا بکەین ، ئەوەندە ئاسوی نوێمان لا ڕوون ئەبێتەوەو پەردە لەسەر جیهانی تر هەڵئەدەینەوە . بۆیە هەمیشە پێویستیمان بە بلاوی سامانی هونەری و قووڵی تێڕووانین هەیە بۆ ئەوەی چێژمان زاخاو بدەین . بۆمان هەیە لێرەدا هونەرمەند بە باخەوانێك دابنێین کەوا گوڵ وچیمەنی باخچەی ماڵێك پەروەردە ئەکات . سێرکەریش خاوەن ماڵەکەیە کە چێژ لە دیمەنی ئەو گوڵ و چیمەنە وەرئەگرێت کە پوخت و ڕێك باخچەکە ئەخرێتە بەرچاو . پەیوەندییەکی توندهەیە لەنێوان نرخی هونەری هەر بەرهەمێك و جۆری حەپەسانی سێرکەران . هەر چەندەش بەرهەمەکان وردوقووڵ و بلیمەتانە بوو ، ئەوەندە پێویستییان بە تێڕووانینێکی دووربین و زاخاوی پەروەردەی هونەری هەیە بۆ هەڵهێنانی تەلسم و شاراوەکانی .

وەك لەسەرەوە وتمان ،شێوەو جۆری تێڕووانینی هونەری هەر مرۆڤێك چەندهۆیەك کاری تێ ئەکا وەك ، بەهرەی زگماکی و تاقی کردنەوەو ئاستی زانیاری ... هتد . بێ گومان جیاوازی تێڕووانین دەستێکی باڵای هەیە لە جۆری چێژ وەرگرتن و نرخ پێدانی هونەر .. ئەوەی ئاشکراشە مرۆڤ لە یەك پایەدا ناوەستێ واتە هەمیشە لەپێشکەوتن و وەرگرتن دایە ، وە بە گوێرەی ئەو گۆڕان و جیاوازی پلەی زانیاری و ئاستی هونەری خەڵك ئەتوانین بڵێین ، جیاوازییەکی ئاشکرا هەیە لە توانایاندا بۆچێژ وەرگرتن و حەپەسان لە عاست بەرهەمێکی هونەری . بێ گومان سروشتی مرۆڤایەتی ، گۆڕانە ، بۆیەش هەست وچێژیش لە گۆڕان و جیاوازیش دایە لای خەڵك ، بویە لەوەدا نییە سنووری دیاری کراو دابنێین بۆتێڕووانینی هونەری ی هەر مرۆڤێك . بەڵام بەدڵنیاییەوە ئەڵێین چێژ وەرگرتن ، هەستی ئەو مرۆڤەیە لەکاتی سەرنجدان و تێڕووانیندا .

هونەرمەندێك وەك (ڤان کۆخ) نیگاری تاکە ئەسکەمیلێکی کۆنی کێشاوە . هەموو هەست و هونەری خۆی ڕشتۆتە سەر ئەو تابلۆیە ، چ بە هێڵ و ڕەنگ ، چ بە ڕووناکی و تاریکی . لەوانەیە سێرکەرێکی ساویلکە بێ ئەوەی سەرنجێکی هونەری لەم بەرهەمە بدات ،زەردەخەنەیەکی سارد دەربڕێ و بە لا لووتێکەوە لێوی لێ هەڵقرچێنێ ، بەڵام ئێمە لێرەدا سەرنجێکی بازاڕی سادەمان بۆ ئاشکرا ئەبێ ، کە سەرنجی کەسێکە چاوی بە تابلۆی هونەری ڕانەهاتووە . چونکە ئەم جۆرە کەسانە سەرنج نادەن

براونە ل ٧

ناوێك و چەند پرسیارێك

ئامادەکردنی : احمد ڕێبوار

هاشم عەلی مەندی

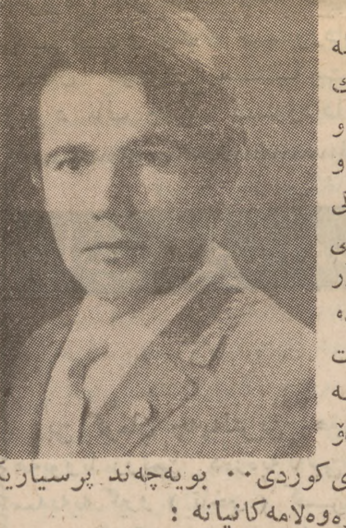

● کاك هاشم علی مندی لە ساڵی ١٩٥١ لە عمادیە لەدایك بوە . قوتابخانەی ناوەندی و ئامادەیی لە کەرکوك تەواو کردوە .. ئیستا لە پۆلی دووهەمی شانۆ دایە لەئەکادیمی هونەرە جوانەکان .. لە زۆر شانۆگەری دا بەشداری کردوە و سەرکەوتنێکی باشی بەدەست هێناوە .. چاوەڕوانی پاشەڕۆژێکی ڕوناکی لێ ئەکرێ بۆ خزمەتی هونەری شانۆی کوردی .. بویەچەند پرسیاریکم لێ ئەکرد ئەمانەی خوارەوەوەلامەکانیانە :

● کاك هاشم چون لەم وشانەی خوارەوە ئەگەیت :-

شانۆ : کورت ترین ڕێیە بۆ گەیاندنی گەلە چەوساوەکان بە ئامانجی سەرەکیان .

ئەکتەر : تەنها کەسە لەژیانا کە دەروون پاکە .

خۆشەویستی : چاویلکەی ئەکتەرە بۆ بینینی دوورو پشتی .

چیروکی شانۆیی کوردی ،ساوایەکی بچوکە پیویستی بە پەروەردە کردن هەیە نەك بەدەربەدەری .

توڕە بوون : - بێ سودە .

جوانی : گوڵیکە بۆنی تێ گەیشتنە .

● شانۆو شانۆگەری کوردی لە چ باریکدایە ؟

شانۆگەری کوردی لە قوناغێکی ناسکدا ئەژی بەلام (هەر چەند لە زانستی ویاسای هونەر دا قوول ببینەوە ئەوەندە لێمان تێك ئەچی وەهەروەها بەرە بەرە ئاسان ئەبێت - جان لوی بارو) بەمانای هەوڵ دان و کارکردن زۆر کوسپ لە ڕێی خەباتی هونەری لائەدا .

● لە نواندنا پەیرەوی کام مەدرەسەی هونەری ئەکەیت ؟

بەگشتی خۆم داوەتە پەنای قوتابخانەی (ریالزم) لەبەر ئەوەی باوەڕم پێی زۆرە .

● تا ئیستا بە شداریت لەچەند شانۆگەری دا کردوە بەتایبەتی ئەوانەی تیایداسەرکەوتویت ؟

هەر لە دەمێکەوە بەشداری زور شانۆگەریم کردوە لە کاتێکا کە قوتابی بووم لەسەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی هەروەها لە ئەکادیمی وە ئەوشانۆگەریانەی تیا سەرکەوتوم ئەوە جەماوەری شانۆگەری ئەتوانن بڕیاری لە سەر بدەن .

● ڕاتان بە فلیمی کوردی ؟

وا بزانم جارێ زووە بۆئەم باسە .

● دواین ئاواتت ؟

ئاواتم ئەوەیە بە هەموجوریك بەشداربم لە خەباتی کوردو خەباتی مرۆڤ لەجیهانا .

بیناسە

سامی عەودال

ئامادەکردنی : صابر حمد طه
کویە

دوورنییە زوربەی خوێندەوارانی بەڕێز ناوی (سامی عەودال)یان نەبیستبێت وەیا نەیناسن جا بەپێویستم زانی کە بە ئەدەب دۆستانی کوردی بناسێنم و ئەم پرسیارانەی لێ بکەم .

پ : تکایە دەربارەی ناوی تەواوو ڕابوردووی ژیانتان بەکورتی شتێکمان بۆ باس بکە .

و : ناوم (حسین بابەرسولی خلیفە ئەحمەدە) لەشاری - کویە - لەگەڕکی - بایزئاغا - لە ساڵی (١٩١٠) لە دایك بووم . نازناوی شعریم(سامی)یە - بەناوی یەکێ لەپاڵەوانەکانی شانامەیەکی بیستومە کورد بووە . بنەماڵەمان -عەودال - ە شەش ساڵان بووم باوکم مرد دایکم پەروەردەی کردم بە ژیانێکی پڕ لەئەشکەنجەو ئێش وئازارو دەردەسەری . لەمنالیا چومەبەر خویندن بەلام باری ژیان وای لێ کردم کە بەڕوژ ئیش بکەم وەهەول بدەم بوژیان لەسەریکی تریش دلم بڕوای نەدا کە خویندن بەجێ بهیلم بەناچاری بەشەو ئەچوومە لای مامۆستامەلا عومەری قەرەناوی دەرسم دەخویندن تا ماوەیەك بەلام بەداخەوە بوم هەڵ نەسوڕا کەخویندن تەواوبکەم لەبەر ناسوری ژیان وە دەستم لە خویندن هەڵگرت .

پ : لەکەیەوە دەستت بەشعر دانان کردووە ؟

و : ئاشکرایە لەکونەوە کویەبنکەیەکی زانیاری و ڕەوشەنبیری بووە وە لە هەموو لایەکی کوردستانا خەڵك بوی هاتوون وە شوینی خویندنیشی مزگەوت و تەکیەکان بوون ، کە هەموو جورە کەسیك هاموشوی دەکردن و کوڕی جوراو جوری تیا دەبەسترا بەتایبەتی کوڕی ئەدەبی کە لە ئیواران و پاش نویژی شیوان و ڕوژانی جەژن و جومعان پیکدەهینرا وەهەر گەرەکیکیش کوری خوی بەنەنیادەبەست بەزوری . جا لە تەکیەی - خەلیفە ئەحمەدی - باپیرم کوری ئەدەبی دەبەسترا لەلایەن (غەفورخانی ناودەشت- کە دەستیکی باڵای هەبوو لەبەستنی و هەل سوڕاندنی کوڕەکان- وە خەلیفەنجم‌الدین و حاجییە گەورەو سید ئەحمەدو نازناوی شیعری حوسەینی یە - و شیخ کەریمی شیخ مەحموودوحەمەدەمینی حاجی) جا لەبەر ئەوەی منیش سووختەیەکی زیرەك بووم وەهەر قسەیەکی بیان کردبایە بە قسەم دەکردن دییان دەدام کەلەلە تەکیان دانیشم وە گویم لییان بی کە هەموو جورە هونراوەیەکیان دەخوێندەوە وەچ هی خویان چ هی بویژانی تر تاوای لێ کردم لەتەمەنی (١٧) ساڵیدا یەکەمجار هونراو دانیم کەپارچەیەکە بریتیە لە (٩) دیر هونراوسەرەتاکەی ئەمەیە :-

ببینی وەسفی ناتانی عەجائب نەونەمامیکە
کەمەرشل پەنجە شمشادە چ شوخ و سینەپانیکە
لە تاراجی خەت و خالی دەهان و دوو لەبی ئالی
بەقیمەت بی بە هەرزانی هەزار گەوهەر ددانیکە

براونە ل ٧

پاداشتی چاکە هەر چاکەنیە !

- فەهمی قەرەداغی -

کاتێ باوکیان کۆچی دوایی کرد بێجگە لە خانوە شڕێك و چەند پەڕوایێك هیچی تری بۆ بەجێ نەهێشتن .. منداڵەکان دوو کچ و چوار کوڕ بوون بەهەتیوی مانەوە بەڵام کوڕە گەورەکەیان کە هێشتا هەژدەساڵی پڕ نەکردبوەوە مەردانە چاکی پیاوەتی لێ کرد بە لاداوبە ڕەنجی شانی کەوتە نان پەیدا کردن .. بوو بە باوکیان .. ژنەکەی بوو بە دایکیان .. کام خواردن باشەو کام جلجوانە بۆ منداڵەکانی ئەکرد .. نەیان ئەهێشت بێ باوکییان پێوە دیاربێ .. بە هەناسە ساردو بە شەونخونی گەورەیاز کردن و خوێندنیان بە کوڕە ناوجییەکەیان تەواو کرد .. کوڕەکان وایان لێهات بوون بە خاوەن نانی خۆیان و کچەکانیش گەیشتن بە ماڵ و مێردی خۆیان . هەر دەستیان لە مانەگیربوو وردە وردە کەوتنە تانەو تیرو توانج .. خۆ دوورخستنەوەو درۆ هەڵبەستن .. تا لە خانوەکەی باوکیان دەریان پەڕاندن ، نەیان کرد تۆڵەی ڕەنج و ئازاری کاکیان بکەنەوە ، ئەویش ماوەیەك ئاسوودە بحەوێتەوە .

کاکی داماو لە فرمێسك بەولاوە هیچ چەکێکی تری نەبوو بەرامبەریان . بە خۆیشیەوە نەوەستان بەڵکو منداڵەکانیشیان ئەچروسان و هەمیشە پروپاگندەی نارەوایان بۆ ئەکردن و چییان بکردایە ئەوان بەپێچەوانەوە ڕەفتاریان ئەکردو دەهۆڵی درۆو دەلەسەیان بۆیان لێ ئەدا ..

هەموو ئەمانە کاری نەکردە هەڵوێستی مەردانەی ماڵی کاکیان .. ئەمجارە هەموو کلکیان کرد بە یەك بە یەکجار خۆیان تۆراندو خۆیان دوورخستەوە .. تاوایان لێهات بوونە گاڵتەچی خەڵکی وشورەییان دەستگیر بوو .. خەڵکی کەوتنە باس کردنیان و پێیان ئەوتن :- ئەگەر ئێوە وەفاتان بۆ کاکتان نەبێ کە

براونە ل ٧

پاشماوەی : وتاری حزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران ...

ناوی نەتەوەی کورد هەیە کە بەشیکە لەو نەتەوەیەی لە ولاتەکانی دراوسێی ئێراندا لەسەرخاکی باب و باپیرانیان دەژین، مندالانی کورد دەبێ لەمندالییەوە بەفارسی بخوێنن و ناچارن لە قوتابخانەدا بەفارسی بدوێن، بلاوکردنەوەی چاپەمەنی بەزمانی کوردی قەدەغەیە، هەموو داخوازێکی ڕەوای نەتەوایەتی بەبێبەزەیی سەرکوت دەکرێ، سیاسەتی تواندنەوەی کورد کە لەزەمانی ڕەزاشاوە دەست پێکراوە ئێستاش هەر درێژەی هەیە، کوردستان کراوە بە بەندیخانەی گەلی کورد.

لەبەرامبەر ئەو وزعەدا گەلی کورد لە کوردستانی ئێران دەستلەسەردەست دانەنیشتوو و تەسلیمی قەزا وقەدەر نەبووە، گەلی کورد لەئێران بەرابەرایەتی حیزبی پێشڕەوی خۆی حیزبی دیموکراتی کوردستان شانبەشانی گەلانی تری ئێران بۆ هێنانەسەرکاری حکومەتێکی دیموکراتی لەئێران و دابینکردنی ژیانێکی سەربەست و ئازاد بۆ هەموو دانیشتوانی ئێران و وەدەست هێنانی مافە نەوایەتیە ڕەواکانی تێکۆشاوە، فیداکاری کردووە و قوربانی داوە. حیزبی دیموکراتی کوردستان لەماوەی زیاتر لەبیست و حەوت ساڵ تەمەنی پڕلەشانازی خۆیدا زۆر لاپەرەی زێڕینی خستووتە سەر مێژووی خەبات و قارەمانەتی نەتەوەکەمان، بەپێچەوانەی زەبروزەنگی دوژمن هەمیشە ئالای خەباتی گەلەکەمانی بەرز ڕاگرتوە گیانی ئازادیخوازی و شۆڕشگێری نەتەوەکەمانی پاراستووە، کۆماری دیموکراتی کوردستان بەسەرۆکایەتی ڕۆڵەی بلیمەتی نەتەوەی کورد قازی محمدی شەهید یەکێک لەسەرکەوتنە مەزنەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستانەو میراتێکی گەورەیە کە تاقی کردنەوەکانی لەخەباتی بەردەوامی نەتەوەکەماندا جێگای دەرس لێوەرگرتنە. حیزبی ئێمە لەماوەی زیاتر لەچواریەکە چەرخێک خەبات و تێکۆشانی خۆیدا بەدەیان جار کەوتۆتە بەر پەلاماری دوژمن، بەسەدان قوربانی داوە و بەهەزاران ئەندامی تێکۆشەری کەوتووتە ناو زیندان و بەر شکنجە و تەبعید، یا ئاوارەو دەربەدەری ولاتان بوون، هەرئێستا زۆر لە سیاچالەکانی ڕێژیمی شا لە ئەندامانی حیزبی ئێمەو ڕۆڵە بەشەرەفەکانی گەلی کورد ئاخنراون. بەلام حیزبی دیموکراتی کوردستان لەهەمووی ئەوتاقی کردنەوانە بەسەربەرزی هاتۆتە دەر و تەواوی ئەوکەندو لەندو هەوراز و نشێوە نەک هەر نەیتوانیوە مەیدانی خەباتی بۆ چۆڵ بکا، بەلکوو هەستی خەبات و تۆڵەئەستاندنەوەی لەدڵی ئەندامانی حیزب و کۆمەلانی بەشەرەفی خەڵکی کوردستان بەهێزتر کردوە. دیارە پەلاماری ئەمجارەی کۆنەپەرستی ئێرانیش ناتوانێ سەنگەری خەبات بە ڕۆڵەکانی گەلی کورد چۆڵ بکا و ئاواتی شەیتانی کۆنەپەرستی و ئیمپریالیزم بۆ دامرکاندنی هەستی شۆڕشگێری گەلەکەمان بێنێتە دی.

گەلی کورد لەکوردستانی ئێران پشتئەستوور بە هێزی خۆی و یەکیەتی و هاودەنگی لەگەل گەلانی تری ئێران خەباتی ڕزگاریخوازی خۆی درێژە پێدەداو لەو ڕێگایەدا لەهاوکاری و پشتیوانی هێزە دژی ئیمپریالیستەکانی جیهان و ولاتانی سۆسیالیستی و گەلانی ڕزگاریخوازی سەرزەوی کەڵک وەردەگرێ.

حیزبی ئێمە لەوبڕوایەدایەکە ڕیژیمی شا دوژمنی هاوبەشی هەموو گەلانی ئێرانەو پێویستە هێزە نیشتمانیەکانی سەرتاسەری ئێران بۆ ڕوخاندنی ئەو ڕێژیمەو وەدەست هێنانی ئازادی و دیموکراتی لەبەرەیەکی یەکگرتووی دژی ئیمپریالیستیدا کۆ ببنەوە، حیزبی ئێمە بۆ پێکهێنانی ئەویەکیەتی و هاوکاریە نەهیچ هەول و تێکۆشانێک درێخی نەکردوەو نایکا. هەروەها حیزبی ئێمە لەوبڕوایە دایە کە خەباتی ڕزگاریخوازی گەلان لە ئاسیاو ئەفریقاو ئەمریکای لاتین و هەمووشوێنێکی دنیادا بەیەکەوە گرێ دراوەو دوژمانی ئازادی و سەربەخویی گەلان لەهەموو دنیادا بەیەکەوە بەستراون. ئەوهێزە دژی انسانیەی لەئێران هەولدەدا ئازادی و سەربەستی گەلان بو هەتاهەتایە بخاتە ژێر پێ، هەرئەوهێزە دژی گەلیەیە کە لە ویێتنام و کامبوج و لائوس میللەتانی هیندوچینی داوەتە بەر ڕەهێلەی بۆمباو مووشەک و بازوکاو هەرئەو دەستە تاوانبارەیە کە لە فەلەستین و زەفار دەیەوێ جوولانەوەی ڕزگاریخوازی گەلانی عەرەب سەرکوت بکا. کەوابوو، دوژمنی هەموومان یەکەو تەنیا بەخەباتی هاوبەش دەتوانین مافی زەوتکراوی خۆمانی لەگەروو دەربێنین. ئێمە گومانمان نیە کە خەباتی ڕزگاریخوازی میللەتان سەرەنجام دوایی بە دەسەلاتی ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی دێنێ و گەلانی سەرزەوی هەموویان مافی دیاریکردنی چارەنووسی خۆیان وەدەست دێنن.

خوشکو برا خوشەویستەکان

سەرکەوتنی خەباتی قارەمانانەو شۆڕشی دەساڵەی گەلی کورد لەکوردستانی عیراق بۆ خەباتی ڕزگاریخوازی گەلی کورد لەپارچەکانی دیکەی کوردستانداو بۆ جوولانەوەی نیشتمانی ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست بەگشتی سەرکەوتنێکی گەورە بوو. دەرچوونی بەیاننامە مێژوویەکەی ١١ی مارسی ١٩٧٠ نەکهەر دوایی بەشەڕی براکوژی نێوان دوو نەتەوەی سەرەکی عیراق هێناو بوو بەهۆی پتەوبوونی دۆسنایەتی گەلانی کوردو عەرەبی عیراق، بەلکوو هەرلەوکاتەدا ڕیگای چارەسەرکردنی مەسەلەی کوردی لەئێران و بەشەکانی دیکەی کوردستانیشدا نیشاندا. ئەوسێ ساڵەی ڕابردوو نیشانیدا کە بەڕاستی دەرچوونی بەیانی ١١ی مارس نوختەیەکی گۆڕانە لەپێوەندی نێوان گەلانی کوردو عەرەب لەعیراق. هەر لەوکاتەدا دەریخست کە جێبەجێکردنی بەندەکانی بەیاننامەی مارس پێویستی بەهەول و تێکوشانێکی شێلگیرو هەموولایەنی هەیە. چونکە دوژمنانی ڕیکەوتنەکەی مارس و هێزە ئیمپریالیستیەکان و کۆنەپەرستی ڕوژهەلاتی ناوەڕاست بێکار دانەنیشتوون و بەهەموو چەشنێک خەریکی خەرابکاری و گێرەشێوێنین. حکوومەتی کونەپەرستی ئێران دەزگای تەبلیغاتی حەمەڕەزاشا لەوبارەوە ئەرکێکی تایبەتیان وەئەستو گرتوە. ڕیژیمی شا بەهەموو ڕێگایەکدا دەیەوێ دووبەرەکی و ناکۆکی بخاتە ناو نیشتمانیەکانی عیراق بۆ ئەوەی جێبەجێبوونی بەیانی یازدەی مارس وەتەنەخی بکەوێ و ڕەوڕەوەی پێشکەوتنی سیاسی و کۆمەلایەتی کۆماری عیراق ڕابوەستێ. چونکە باش، دەزانێ کاتێک گەلی کورد لەعیراق مافە نەتەوایەتیە ڕەواکانی بەتەواوی وەدەست بێنێ، پێنج میلیون کوردی ئێرانیش بۆ وەدەستهێنانی ئەومافە ڕەوایانە ڕادەپەڕن. بەلام ئێمە دلنیاین کە هێزە پێشکەوتووەکانی عیراق لەنەخشەو پیلانەکانی دوژمنانیان باش ئاگادارن. هەول و تەقەلای کۆنەپەرستی ئێران بێنەتیجە دەهێلنەوەو کوردو عەرەبی عیراق بەیەکەوە بۆ دوروستکردنی عیراقێکی نوێ عیراقی برایەتی و پێشکەوتن دەست بەکار دەبن.

دۆستانی بەڕێز!

لە سێ ساڵی ڕابردوودا دەستلەسەردەست دانەنیشتوو خەباتی ڕزگاریخوازی گەلانی ئێران پێی ناوەتە قوناخێکی نوێ، هێزە نیشتمانیەکان و لاوە شۆڕشگێرەکانی ئێران لە هەموولایەکی ولات بۆ ڕووخاندنی ڕێژیمی زوردازی پاشایەتی و دابینکردنی ئازادی و دیموکراتی وەخۆ کەوتوون، ئەوسام و هەیبەتەیان شکاندوە کە ڕیژیمی شا بۆ خۆی داتاشی بوو، هەر هەفتەی لەجێیەک و هەرجارەی لەشوێنێک دەزگای بنیاتەکانی ڕێژیم و ئاغا ئیمپریالیستەکانی دەکەونە بەر هێرشی شۆڕشگێرانی ئێران. زانستگاکانی ئێران بوونە مەیدانی بەربەرەکانی خوێندکارە فیداکارو شۆڕشگێرەکانی ئێران و بەگژیەکدا چوونی هێزی هەق و ناهەق. بەکورتی گەلانی ئێران تەلیسمی بێدەنگی و کشوماتی ساڵانی ڕابردوویان شکاندوەو خەباتێکی قارەمانانەیان لەدژی دیکتاتۆری پاشایەتی و لە پێناوی سەربەستی و بەختیاریدا دەست پێکردوە. لەولاشەوە بەکرێگیراوانی ئیمپریالیزم لەئێراندا ڕووکاری نیشتمانفرۆشی و دڕندەیی خۆیان بەتەواوی دەرخستوو و زیاتر لە هەموو وەختێک لە کوشتن و گرتن و ڕاونانی ئازادیخوازانی ئێران وەخۆ کەوتوون.

ڕیژیمی شا باش تێگەیشتوە کە ئاخرەکەی لافاوی ڕق و تووڕەیی خەلکی زۆرلێکراوی ئێران بناخەی تەخت و تاجەکەی هەلدەتەکێنێ. شا دەیەوێ بەم سیاسەتە دژی گەلیە ئەگەر بتوانێ بۆماوەیەک پاشەڕۆژی ڕەشی خۆی وەدوا بخا. بەلام لێرەدا بەهەلە چووە. مێژوو نیشانی داوە کە هیچ کاتێک سیاسەتی زەبروزەنگ، کوشتوبڕ مەرگی حەتمی دوژمنانی خەلکی وەدرەنگ نەخستوە و بەپێچەوانە دوارۆژی ڕەش و پڕمەینەتی ئەوانی نزیکتر خستۆتەوە. شۆڕشگێرانی ئێران لێبڕاون سەرەڕای هەموو کەندوکۆسپێک ڕێگای پڕ لە شانازی خۆیان درێژە پێبدەن و تا سەرکەوتنی یەکجاری وچان نەدەن.

خوشکو برایانی خۆشەویست!

ڕیژیمی شا بە شەهیدکردنی هاوڕێ قادر ئەندامی خەباتکەری کومیتەی ناوەندی حیزبی ئێمە جارێکی تر ئیسپاتی کرد کە دوژمنی گەلی کوردە، دوژمنی دیموکراتی و پێشکەوتنەو دوژمنی هەموو انسانێکی بەشەرەف و ئازادیخوازە.

حیزبی ئێمە لەکاتێکدا لەبەرامبەر قارەمانەتی و گەورەیی گیانی شەهیدی نەمرمان قادری ویردی و سەری ڕێزو حورمەت دادەنوێنێ، لەگەل خوێنی پاکی هاوڕێ شەهیدمان پەیمان تازە دەکاتەوە کە هەتا سەرکەوتنی یەکجاری لەپێناوی ئەو ئامانجە بەرزانەدا تێبکۆشێ کە هاوڕێ قادر گیانی خۆی بۆ بەخت کردن و هەموو هێزی خۆی بۆ خەبات لەڕێگای ئازادی و دیموکراتی و ژیانێکی سەربەست بۆ گەلانی ئێراندا بخاتە کار.

ئەورۆژەی گەلانی ئێران یەکگرو یەکپارچە لەدژی داموودەزگای دیکتاتۆری پاشایەتی ڕادەپەڕن، ئەورۆژەی ڕۆلەکانی قازی محمدو هاوالەکانی مەلا ئاوارەو قادری ویردی لە چیا سەرسەختەکانی کوردستانی ئێراندا سەنگەر دەگرن، ئەورۆژەی هێزە نیشتمانیەکانی ئێران لەبەرەیەکی یەکگرتووی نیشتمانیدا خەباتێکی توندوتیژ لە دژی دەسەلاتی ئیمپریالیزم و کونەپەرستی دەست پێدەکەن، ئەورۆژەیە کە لافاوی ڕق و قینی کۆمەلانی زەحمەتکێشی گەلانی ئێران داموودەزگای نۆکەرانی بێگانە ڕادەمالێ، ئەورۆژەیە کە حەمەڕەزا شا تێدەگا یاری بە چ ئاگرێکی بێئامان کردوەو ئەوڕۆژەیە کە گەلانی ئێران مافی خۆیان لەگەروی داگیرکەرانی دەردێنن.

حیزبی ئێمە لە هەموو ڕێکخراوە پێشکەوتووەکانی جیهانی و لە هەموو ئینسانیکی ئازادیخوازو دیموکرات و لە مرۆڤایەتی پێشکەوتوو داوا دەکا کە دەنگی بێزاری و ناڕەزایی خۆیان لەدژی تاوانەکانی ڕێژیمی شا بەرز بکەنەوەو ڕیگا نەدەن کە حکومەتی کۆنەپەرستی پاشایەتی لەوە زیاتر خوێنی ئازادیخوازانی ئێران بڕێژێ.

شانازی بۆ شەهیدی سەربەرز مەلا قادرو هەموو شەهیدانی ڕێگای ڕزگاری گەلی کورد.

بژی یادی هەموو شەهیدانی ڕیگای ئازادی و بەختەوەری گەلان.

سەرکەوێ خەباتی ڕزگاریخوازی گەلان دژی ئیمپریالیزم و کونەپەرستی.

بەرمایی : ئەدەبی گەفن ..

من، مشکی دەست هاڤێتە داڤا و قوساندن ئێک هێلا بەفەتاند وێ گاڤێ مێرکێ خودانێ داڤا هات، کتکێ گوتە مشکی: لەز کە، هەکە دێ خودانێ داڤا من و تە هەردوکا کوژیت گاڤا مێرک نێزیک بوی مشک (ئێمن) بو کو کتکێ دڤێت خو قورتال کەت ژ دەست مێرکی، خو بوی فەمژیل نا کەت، ئەو داڤا مای ئەو ژی قوساند و کتکێ خو هاڤێتە سەر داری و ژ ترسادا خو لگولنیێت دارێ دا، و مشک چو د کون بەرەکێ دا و خو بەرزە کر، . دوژمناهیا کتکێ و مشکی بو هاری کرن و دوستایەتی د وەختی پێدڤی بو کو ئەڤ هاری کاریە لنابەینا وان بهێتە کرن، هەکو وەخت خلاس بوی، هەر ئێک ژ وان ما لسەر یا خو، و ئەوا د دلێ وان دا، وەختێ بەر طەنگ مشکی هاری کاریا خلاس کرنا کتکێ کر ژ دەستێد خودانێ داڤا، بەلێ نە ژبەر کتکی بو ئان ژ خوش مروڤیا خو بو، بەلێ ژ بەر بومێ و تویری خود پاراست، خو نێزیکی کتکێ کر و دابەردەت ژ ترسا هندەک دوژمنیێت دی، بەلێ هەم جار باوەریا وی بەبەردانا کتکێ نەهات داڤەک پێڤە هێلا، بەلێ هەکو زانی کو کتک نا گەهیت زەرەرێ دگەل بکەت، و دێ ڕەڤیت، ئەوی ژی حەسکر خو خلاس کەت هەکە دێ خودانێ داڤا وی ژی کوژیت، بەلێ مروڤ نە شێت ببێژیت کو کتک و مشک دەستە برانە.

پاشماوەی : پاداشتی ..

بەخێوی کردن و بێی کەیاندن ئیتر چۆن وەفاتان بۆ کەسیتر ئەبێت.

لەگەل ئەوەشدا کاکی دلێرو پیاو چاک داوای وەفای ئەوانی نەئەکرد بەلکو هەر کەسێ بچوایەو دلی بدایەوە ئەیوت: چاکە بکەو بیدە بە دەم ئاوەوە.

پاشماوەی : بناسەسامی عەودال ..

کە تەواو بوو بردم بولای (حاجی یەگەورە) کە شارەزا بوو لەهونراوە نیشانی دەم کە بوم خوێندەوە خەلاتێکی گەورەی کردم، جا هەر ئەم هاندانە بوو کە پالی پیوەنام ڕوژ بە ڕوژ زیاتر بایەخی پێبدەم.

پ - شاعیرانی کووردکامیان کاری تێکردووی؟

و - دیوانی هەموو شاعیرەکانی کوردم خوێندوتەوە بەلام ئەوانەی کەزور کاریان تێکردووم کە لەسەر ڕیبازی وان بڕوم - نالی و کوردی و حاجی بووە لەگەل بویژی فارسی خەیام.

پ - ئایا بەرهەمی شعریت چەندەو لەچی دەدوین؟

و - لەبەر ئەوەی هەر ڕوودایوێک کەبووبی بەپێی کات و شوینی خۆی هونراوەم بو داناوە بەرهەمی هونراوەیم یەگجار زورە کە نزیکەی .... دیرە هونراو دەبیت وەلە هەموو بارو ڕوویکەوە دەدوین وەک (ئایینی - وەسفی کوردستان - دلداری - هیرش بردنە سەر کارە نارەواکانی شیخەکان .. گەلیکی تر) وە لە سەرەتای شەری جهانی دووەم دەستم کرد بە شیعری ڕامیاری (سیاسی) ئاشکرایە کورد هەردەم میلەتیکی ئازادیخوازبوە هەولی داوە لەدژی فاشیست هەروەکو شاعیرمان هەستی خۆی دەربریوە بەم بونەیەوە:-

پارچە کوردیکی عیراقین بو
خەبات هەروەک بەرق
تێدەکوشین نیروەیمان زدی
فاشی بی فەرق
هەروەکو ئازادی خواهو
مللەتی ئەهلی شەرق
میللتان هەرکەسی لەلایی وا
دەرون بوپیشەوە
ڕەوروەوەی مێژو بە هیزی
نازی ناوەستیتەوە

وە لە وەصفی کوردستانا ئەڵی:-

باغی پرگول دەنگی بولبول
سازی فردوسیت هەیە
باسی ناکری گول لەکیوان
خاوو نەسرینت هەیە
سیوەرەو وینجەی شلێرو
حاجیلەو ڕیحانی دەشت
مەندیلانەو نەوعی هیرو بونی
بەیبونیت هەیە
خوخو هەنارو ناسکە هەرمی
و هەم هەلوژەو هەم گەلاس
باغی پرمیوە تەعامو سیوی
نەخشینت هەیە
سیبەری گویزو چنار ئاوی
کانی و شەنگەبی
جابەمن چی تو پەنیرو ئاوی
بەفرینت هەیە
سەوو هیزی کارگەرانە بوینە
کوموونەی فەرنگ
قارەکان هەر پینج ئەلین تو
تورەی خوینینت هەیە

وە لە هونراویکی ترا بە ناوی (خوشەویستەکەم) ئەلی:-

کراسەکەی کەتانە
سوخمە لەسەر مەمانی
چاورەشو برو کەمانە
عەباکەی تورکومانی
شەمال پیچەی هەلداوە
کەزی لەملان ئالاوە
دلم بو تو نەماوە
بو حالی من نازانی؟
گولی دەچنی لە باغا
چومە لای بە میوانی
زولفی عەنبەری خاوە
پەرچەمی داوبەداوە

پ - هوی چاپ نەکردنی بەرهەمەکانت چییە؟

و - هەژاری خوم و یاریدەنەدانی هیچ تاکو کومەلیک بەتایبەتی یەکیەتی نوسەرانی کورد کە پیویستی سەرشانیانە گرنگی و بایەخ دان بە میژوو ئەدەبی نەتەوەی کوردمان بەتایبەتی بو ئەوانەی کە دەستیان کورتە دەستی یارمەتیان بگاتی.

× ×

بەرمایی : زمانێ کوردی ..

چیادا وەیا دیارو ڕون بوی کو کورد هەرێ لسەر وێ ئاخێ ژین، ئەو عەرد کو بیرو باوەریا وان ئەوە کە زاراڤێ (زازا) زارافەکە ژ زمانێ مللەتێ (زەردەشتی) ئەو بیروباوەرییت کو لناف چیاییت فارس ژی و خو جە بوی.

لهەریما (دەرسیم) لنیفەکا (گوران - وزازا) عەشیرەتەکا دی یاهەی دبێژنێ (بالاکی) ئەڤ عەشیرە بزمانەکێ تێکەل د ئاخڤن، کو یێ دروست بوی ژ (سێ) ئەزمانا (ژعەرەبی - ئەرمەنی و کوردی) بەلێ دەربارەی نژادی کەس لناف موکریا پاقژتر نینە.

چیا ژ ئەزمانا ژ زمانێ هەکاریاو دەما کورد لناف چیایێ کوردستانا ناڤنجی خوجەبوین تەنا هیو ئێنماهیێی ڕویداو، گەلەک بهێزو تاقەت کەتن دەستەکا تورڤانا لناف چیایێ کوردستانێ پەیدابون، خاسما لناف جهێ هەکاریا دچەرخا ناڤەڕاستدا، ژ وان تورڤانا (عەلی حەریری) بو، حەتا نوکە شیعرێت وی دناڤدارن، (عەلی حەریری) یێ ژی دچەرخا دازدی (١٢)دا لناف جهێ (شەمدینا) کو نێزیکی هەکاریانەو جهێ وان گەلەکێ ئاسێیە، ڕێکێتوی دنەخوشن.

پاستی (عەلی حەریری) ئێکێ دی دیاربو (مەلایێ جزیری) د (سەدا دوازدێ) دا دژی، دیوانا وی بزمانێ ئەلمانی یا هاتیە وەرگێڕان، بدەستێ (لیچی) یا هاتیە چابکرن لسالا (١٨٥٨)ێ لسان بطرسبورجێ.

پاشی (مەلایێ جزیری) کەسێ دی نەهات حەتا گەهشتیە (فەقێ لەیرا) پەیدابو دچەرخا چواردێدا لموکسێ، پاشی وی (مەلا ئەحمەدێ باتەی) هات. ئەوژی هەر لناف جێ هەکاریا پەیدابو، ئەوی ژی دیوانا شێعرێ یاهەی، بناڤێ (مەولیدێ) ئەڤ پەرتوکە گەلەکا بناڤو دەنگە، ئەڤ کتێبە بمەولیدا پێغەمبەری دبێژیت.

پاشی ڤی تورڤانی بدەمەکی کورد بەلاڤبون و چون بو ناف چیایێت بایەزیدێ تورفانەکێ دی یێ بناڤو دەنگ بێ مل شەوتی و یێ خە مخورێ کوردا هەبو ئەو (ئەحمەدێ خانی بو) دیسا ئەو ژی هەر ژهەکاریا بو لچەرخا شازدێ دیار بو، ڤی تورڤانی هندەک شوین واریت ببوها لدیف خو هێلان.

ئەحمەدێ خانی (قوتابخانەک) دنا لبایەزیدێ و، مزگەفتەک لێ ئاڤاکر.

کتێبا وی کو دبێژنێ (نەوبهار) وەکی فەهەنگەکێ بە ژ زمانێ کوردی و عەرەبی یاهاتیە دانان نوکە یا (لمتحەڤا بەریطانیا).

پاشی هینکێ مروڤەکی دی دیار بو دگوتێ (ئیسماعیل) ئەڤە فەقێ (ئەحمەدێ خانی) بو، بەلێ گەلەکێ بناڤو دەنگ نەبو.

لدیماهیکا چەرخا شازدێ (١٦)ێ ئێکێ دی پەیدا بو دگوتێ (شەریفخان) ئەو ژی یێ هەکاری بو، ئەوی دیروکا کوردا بفارسی نڤیسیبو ئەڤ نڤیسینە ژ هینەکێ وەرە حەتا نوکە یا بومە بریە وەکی (مەصدەرەکی) سەروکانیەک د بێژنێ (شەرەفنامە) ژبلی ڤێ کتێبێ هندەکێت دی یێت دانایین بکوردی و هندەک شێعر ئەو ژی بکوردی یێت گوتین.

- یامایی -

پاشماوەی : سەرنجێک لەئەحمەدی خانی ..

(چفورد: شوێنی قامیشەلان وچڕ لەناو چەما)

هۆی ئەوەی کە خانی لە وەسفی سروشتی کوردستاندا سەرنەکەوتوە، ئەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی خانی لەچوارچێوەو سنوری کتێبدا ژیاوە، ئەم جۆری ڕابواردنی ژیانەی دەورێکی زۆری دیوە لە ڕەنگنەدانەوەی سروشتی کوردستان لە وەسفەکانیدا. لەشوێنێکی تری (مەم وزین)دا کە دێتە سەر وەسفی جوانی شتێ وئەگاتە پۆپەی هەلچوون لە وەسفەکەیدا. دواشت بەلای ئەوەوە کە ئەوپەڕی جوانی نیشان بدات (کتێب)ە.

مانەندی کتابی شاعیرانە
موضوع بەوضع خانەخانە

لەشوێنێکی تردا کە وەسفی باخی مێر ئەکات و لەسروشت ئەدوێ، (ڕەز، کە پارچەیەکە لە سروشت تەشبیە ئەکا بەکتێبێکی قەشەنگ و هەر ڕیزە مێوێ بە (بەش - باب)ی کتێبێ:

صحنا ڕەزی مجملا کتابەک
هەر قطعە وفصلە فصل وبابەک

٢ - ئەگەر سەیری ئەو دێڕە شیعرە بکەین کە بەلگەیە بۆ ساڵی لەدایک بوونی خانی ئەبینین بە هەلە دێڕە شعرەکە بەم جۆرە نوسراوە:

لۆڕا کورد مازغەیب فەک بوو
تاریخ هەزار وشێست ویەک بوو

لە ڕاستیدا بەم چەشنەیە

لۆڕا کودما ژغەیب فەک بوو
تاریخ هەزار وشێست ویەک بوو

ئاشکرایە کە ووشەی (کو) گۆڕاوە بە (کورد) ئەمەش بەجارێ واتای شعرەکەی شێواندوە.

٣ - سەبارەت ژمارەی چاپەکانی مەم وزین هەر هەلەی ئەو سەرچاوانەی دووپات کردۆتەوە کە پشتی پێ بەستوون. ئەویش ئەوەیە کە گوایە بە (ئەلمانی وفەڕەنسی وتورکی وعەرەبی و فارسی وئەرمەنی) چاپ کراوە، کە لە ڕاستیدا بەهیچ جۆرێ مەم و زینی خانی بە (فەرنسی) لەچاپ نەدراوە .. بەلکو ئەوە مەم و زینی فۆلکلۆرە. لەکاتێکدا ئەوە فەرامۆش کراوە کە لە ساڵی ١٩٦٢ لە مۆسکۆ لەلایەن ڕۆدینکۆوە چاپ کراوە بەکوردی و وەرگێڕدراوەتە ڕوسیشەوە.

٤ - لە هەمووی کلۆلتر ئەوەیە کە لەنیوەی دووەمی چەرخی بیستەمدا، بەتاقە وتارێ (موکریانی) کە شێوەیەکە لەو چوار بەشە دیالێکتەی کرمانجی خوارو پێک دێنێ (سلێمانی - سنە - سۆران - موکریان) بوو بە (زمانی موکریانی) و چووەپال (ئەلمانی وفەڕەنسی وتورکی .... هتد).

کە لەخالی سێیەم ورد ئەبینەوە ئەبینین کتومت بەم جۆرە نوسراوە:

(تا ئێستا (١٨) جار بەزمانی ئەلمانی وفەڕەنسی وتورکی و عەرەبی وفارسی و ئەرمەنی وموکریانی) چاپ کراوە، دیارە مەبەستی نووسەر لە گواستنەوەکەی (هەژاری موکریانی)یە کە لە ساڵی ١٩٦٠ دا لە بەغدا چاپی کردوە .. بەلام ئایا (موکریانی) زمانە یان شێوەی زمانە؟.

١ - هاوکاری. ژمارە ١٥٧ - لاپەڕە ٦.
٢ - مەم و زین - لاپەڕە - ٥١.
٣ - دیوانی مەولەوی - لاپەڕە - ٤٧٤.
٤ - پیرەمێردی نەمر - لاپەڕە - ١٣٤.
٥ - مەم و زین - لاپەڕە - ٧٩.
٦ - مەم وزین لاپەڕە ١١٠.
٧ - هەر هەمان سەرچاوە لاپەڕە ١٨١.

سەرنج:

١ - بیری ئەم سەرنجانە لە محازەرەکانی مامۆستا (دکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوول)ەوە وەرگیراوە.

٢ - ئەوەی شایەنی باسە مامۆستا دکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوول ئەوەتە لەبەشی کوردی - زانستگای بەغدا - دەرس ئەڵێتەوە، خەریکی لێکۆڵینەوەی مەم و زینی ئەحمەدی خانییە بەرهەمی ئەم چەند ساڵەی کتێبێکی زانستی فراوانە کە ئێستا ئامادەیە بۆچاپ.

ئاواتە خوازین بە زوویی ڕووناکی ببینێت.

٣ - دکتۆر عیزەدین ڕەسوول لەو کتێبەدا کە لەسەرخانی نووسیویەتی وئامادەیە بۆچاپ فەسلێکی بۆباسی (خانی وسروشت) تەرخان کردوە.

پاشماوەی : بالەهونەر بگەین ..

بۆ ئەوەی هەست بە مەبەست و قولایی تابلۆکە بکەن، یان هەست بەو سرۆشانە بکەن کە هونەرمەندەکە تێدا ژیاوە لەکاتی داهێنان و کارکردن، بگرە ئەو نیگارە ئەبەستن بە کاروباری ژیانی خۆیانەوە، تەنها نرخی دارەکان ئەدەن بەو ئەسکەمبیلە .. بۆیە ئەتوانین بلێین ئەم تاقیکردنەوەیەی ئەم جۆرە کەسانە - گەرهاتو دارتاشیش بن - تاقیکردنەوەیەکی دوور لە جوانی و هونەرییە.

گەڕان و گۆشش کردن بۆ دۆزینەوەی کانگا نهێنیەکانی جوانی لە بەرهەمی هونەری و ڕووالەتەکانی سروشت، توانایەکی باشمان ئەداتێ بە ئەوەی پتر لەتوانای نرخ پێدانی (هونەری)مان لە بەرەودا بێ و پەرەش بسێنێ، ئەوساکە لە تواناماندا ئەبێ نیگاری چەند مێوەجاتێک پەسند بکەین لە نێوان چەندەها (نیگاری ڕەنگاو ڕەنگ و تابلۆی چەند کیژۆلەیەکی جوان و ناسک.

پاشماوەی : چەن هەوالێکی ..

گەورەکانی ولات دەرنەچوز وە دوا بەدوای ئەمەش مانگرتنی ١٠ هەزار کرێکاری کومپانیای گشتی ئۆتومبێل لە هانوتەرو کاسل و سالزجیتەرو وولفسبورگ دەستی پێ کردووە.

● کرێکارانی بەریتانیا خۆپیشاندان و مانگرتن ئەکەن بەبۆنەی یەکی ئایارەوە.

لە یەکی ئایاردا یەک ملیون کرێکاری بەریتانیایی لەسەرانسەری ولاتا خۆپیشاندان و مانگرتنیان ڕێکخستووە دژی گرانی و لەپێناوی گوزەران خۆش کردندا.

وە لەم ڕۆژەدا لەلەندەن خۆپیشاندانێکی وا گەورە کراوە کە لەجەنگی جیهانی دووەمەوە بەو جۆرە ڕووی نەداوە وە لەم خۆپیشاندانەدا نزیکەی ٢٠ هەزار کەس کرێکارو قوتابی و ئافرەت و لاوو پیر بەشداریان کردووە.

وە لەشاری بێرمینگهام و گلاسکۆو لیڤەرپول و کاردوف و مانچستەردا خۆپیشاندانی گەورە کراوە.

● **مانگرتنی کرێکارانی ئیسپان**

٢٤ هەزار کرێکاری کومپانیای ئۆتومبیلی سیاحی لەشاری بلشلونە کەگەورەترین کارگەی ئۆتومبێل دروست کردنە لە ئیسپان مانیان گرتوە وە ئەمەش بۆتە هۆی دواخستنی کار لە کارگەکەدا.

Institut kurde de Paris

«باكوری»ی هونەرمەند بۆ «هاوكاری» ئەدوێت

مامۆستا - باكـوری - تەمەنێكی دوورو درێژی لەگەڵ هونەری گۆرانیو مۆسیقای كوردیدا بردۆتە سەر ، ئاوازو گورانیەكانی مۆركی ڕەسەنی كوردی پێوەیـە ، دەربارەی هونەرو موسیقاو گۆرانی لـە چاوپێكەوتنێكدا لێمـان پرسی :-

پ : قۆناغی هونەری كوردی ئێستامان چۆن هەڵدەسەنگێنین؟

وەڵام : وابزانم ئەگـەر نەڵێین (ئایا هونەری كـوردی پێشكەوتووە یا نەء) باشترە بۆچی ؟ چونكە هەر لەكۆنەوە كورد هونەری هەبووە خاوەن سامانێكی هونەری بەرزبووە . ئایا پەنجا ساڵ لەمەوبەر گۆرانی بێژی بەناوبانگ لە كوردا نەبووە ؟ ئایا ئـاوازو گۆرانیو هەڵپەركێی جوانو پڕ نەشئەی نەبووە ؟ بـەڵێ ئەمانەی هەمووی هـەبووە ، وەهەركاتەو زەمانە بەگوێرەی هەواڵوباری كۆمەڵایـەتیو ئابووریو سیاسی ئەو كاتـە پەرەی سەندووە . ئێستاكەش هەڵبەت بەپێی جۆری ئامرازی مۆسیقای ئێمـەڕۆو بەبڵاوبوونەوەی (نۆتـە)و (نۆتەزان) هونەری گۆرانیو مۆسیقاو بەرەو قۆناغێـكی سەركەوتووتر بەگوێـرەی زەوقی خەڵقی ئێستاكە ئەڕوا .

پ : ئەركی هونەرمەندانی كـورد لەم سـەردەمەدا چییە ؟

وەڵام : ئەركی سەرشـانی هەموو هونەرمەندێكی كـورد ئەوەیە كە هەوڵبدات هونەری كوردی بەرەو پێشـەوە چوونێكی پێشكەوتوانە بەرێت ، مۆسیقای دڵفڕێنو گۆرانـی خۆشو ئاوازی بەجۆش لەناو كانگای دەروونی .كوردەواری هەڵقوڵابێ ، پێش كـەش بەكۆمەڵەكەی خۆی بـكات ، نەك وەكو ئەوجۆرە ئـاوازو گۆرانیانەی كـە لەئاوازی ڕەسەنی كـوردی دوورن ، وەهەوڵو تەقەلای زینـدوو- كردنەوەی كەلەوپـووزی نەتەوایەتی بدات ، چونـكە هونەری گەلەو لەناو دەروونی كۆمەڵەوە هەڵقوڵاوەو لەگـەڵ باری زەوقو چێژیان دەگونجێ . تاكو هونەری كوردیـش كەسایەتی خۆی نیشان بدات . هەروەها یەكگرتن لەگـەڵ بنچینـەی بـیروباوەڕی نەتەوەكەیدا هەبێت .

پ : گرنگترین ئـەو كۆسپو تەگەرانە چین كـە ڕێگا لەپێشكەوتنی هونـەری كوردی ئەگرن ؟

وەڵام : هـەژاریو بێدەرامەتی وای لە هەندێ هونەرمەند كردووە كە ڕێزێكی ئەوتۆ لە هونەرمەندەكانمـان ناگیرێت تاكو بنچینەیەك بـۆ پاشەڕۆژی هونەرەكـەی دروست بكات ، هەروەهـا پێویستە ماوە نەدرێ بەو تیپە نەشازانەی كە بەناوی هونەری كوردی شتی لاوازو كرچوكاڵ پێش كەش ئەكەن ، ئەمـەش كۆسپێكە لەڕێگای هونـەری كـوردیدا بەڵكو بـاو بەوتیپانە بدرێ كە چالاكیـان هەیەوشایانی هاندانن یەكیەتی هونەرمەندانیش ئامانجـی هەموو هونەرمەندێكە ، بـۆ ئیلتیزامو یەكگرتن لەڕێگـای پێشكەوتنی هونەری كوردی .

حەیدەر نانەكەلی لە هەولێرەوە ناردویەتی

ئافرەتی كـورد

ئافرەتی كوردو پیشە خۆماڵییەكان

وەنـەبێ داواكـردنی سەربەستی ئافرەتو یەكسانی ژیانی لەگەڵ پیاواندا شتێكی تازەو داخوازیەكی نوێ بێ .. نەك هەر لە سەرەتـای جوڵانەوەی شارستانیـەتەوە بەڵكو لەسەرەتای دروستبونی كۆمەڵگـای ئادەمیزادەوە ئافرەت بەشداری بەربەرەكانی ژیانی كردوەو وەكو خـاوەن مافێك ویستویەتی بـاری كۆمەلایەتیو دۆخی ژیانـی خۆی بگوێزێتەوەو بایـەخ بەدەوری ژیانی بدات .. ئەگەر تەماشای ڕابوردو بكـەین ئەوەمان بۆ ئاشكراتر ئـەبێ كە لەسەرەتای جموجـۆڵی پیشەسازی وهاتنە پێشـەوەی ڕۆژگاری شارستانیـەت ئافرەتی كورد دەسـتەبەری لەنگەری پێشكەوتنی ژیـانو بەرهەمهینان بووەو تائێستەش شوینەواری كردارەكانیـان لەناوچەكانی كوردەواریـدا هەرماوەتەوە .

پیشەسازی كۆن بـەردی بنچینەی پێشكەوتنـی شارستانیـەتو ئاوەدانی كۆمەڵگا كەمانە .. كەزۆربەی ئەركی ئەو پیشەسازیـەش لەئەستوی ئافرەتی كورد بووە وەكو - ڕستنو چینو تەنینودرومانو هەوڕگەریو بەوشو تەونگەری - . وەتەنانـەت نەخشو نیگاری بەونەكانیشیان بەناوی ئافرەتە لێهاتـوەبەناوبانگەكانەوە ناوناوە وەكو گوڵی (خورشیدی) كـە لەسەر قاڵیومافور دروست ئەكرێو بەناوی ئافرەتێـكی هونەرمەندی كوردەوە كەناوی (خورشید) بوە ناونراوە ..

ئێستەش ئافرەت لەكارگەگەورە تازەكانا بەچەرخی تازە ئیش ئەكەنو لەبەڕیوەبـردنی هەموو هۆیەكی تەكنیكی نوێدا خۆیان خەریك ئەكەنو شـانبەشانی پیاوان بەرهەمیـان هەیە ..

ئینجا بۆ ئەوەی كەئافرەتلەناو ئەو دۆخەی ئێستایدا پێشتر بكەوێ ، پێویسـتەزیاتر بایەخـی پێبدرێو هانبدرێو فێری كاروبـاری ئیشكردن بكرێ لە كارگـەو فابریقەكانداو دڵنیایی ئەوەی لێبكرێ كە ئەركی بەرێوەبردنی چەرخە پیشەسازیە گەورەكانی پێبسپێرێ وەوەكـو شارەزایەكی بەتـواناتەماشابكرێ بۆئەوەی بتوانێ ئەركی نیشتمانی سەرشـانی ئەمرۆی خۆی بەباش جێبەجێ بكات .

شیرین عباس

گۆشەی

كوردستانەكەت بناسـه

نەریمـان

لەم گۆشەیەدا هەرجارێـك بەپێی حروفی هیجا - پیتی ئەلفو بێ - لە ناودارێـكی كورد یا لە شوێنێكی كوردستان ئەدویەین :

ئاباد -یەكێكە لەو پەیامبەرە كۆنەكانی ئێران كە ئایینـی ئاگر پەرستی لە ئێـرانو كوردستان بڵاوكردوەتـەوەو پەرستنی هەتاو (خـۆر)ومانگو ئەسیرەی بە پیویست زانیوە . ئەم ئایینە لەوەوپاش **لەلایەن (زەردەشـت)**ەوە دەسكاری تیاداكـراوەو زۆرشتی گۆراوەتەوە . جاری وا هەیە كەرتە - مقطع -ی (مـە) ئەخرێتە پێش ئابادەوە وەكـو (مەئاباد - مەهاباد) ئـەم مـەیە بە (گەورە) یا (زۆر) مەعناكەی لێك ئەدرێتەوە(١) .وە لە مێژوودا بەناو (مـە ئابادیان)ەوە بنەماڵەیەك پێش (پێشدادەكان) حوكمـرانی ئێرانیان كردووە .

لە فارسیدا (ئاباد)یش بەشوێن یاهەرێمێكی ئـاوەدان وتراوە وەكو (حەیدەر ئاباد)(الله ئاباد) ، لە كوردستانیشدا بەو (ئاباد)ەوە گەلێ شـوێن هەیە وەكو (زەنـدئاباد - زەنگاباد) (گلاباد) ..

(١) دورنیە ناوی شـاری(مەئاباد - مەهاباد) هـەر لەوێوە هاتبێت .

پاشماوەی : مێژوی جولانەوەی هەرەوەزی ..

زوو ، وە یەكەم كۆمـەڵی هەرەوەزی لەساڵـی ١٨٢٩دا بەناوی هەرەوەزی (برائیون)دامەزرا ، بەڵام بەشێوەیەكـی تازەتر هـەرەوەزی كۆمەڵـی (روچدێك) لە ساڵی ١٨٤٣- ١٨٥٢ بەپێی یاسایەكی نوێچەند كۆمەڵێكی هـەرەوەزی پیشەسازیو چەشنەكانی تـردەركەوتو لەساڵـی ١٨٦٩دا یەكەمین كونفرانسی هەرەوەزی لەشاری لندندا گیرا ،هەروەها لەساڵی ١٨٧٠ بۆ یەكەم جـار گۆڤارێكی هەفتەیی لەبابـەت كـاروباری جولانـەوەی هەرەوەزیەوە دواوە . دیسان لەساڵی ١٩١٤دا دانشـگاوكولیج بۆ خوێندانی زانسـتی هەرەوەزی دامەزرا بەتایبەتی لەروسیاو ئەڵەمانیاو فەرەنساو یۆگسلافیاو سویدو نرویجو پۆڵۆنیاو چیكوسلوفاكیـاو دانیماركو هولندەو بەرەبـەرە لەوڵاتانی ئاسیاو ئەمەریكاو ئوستر الیاشدا بـڵاوبوەوەو لەساڵی ١٩٠٨دا لـەوڵاتـی میسردا پەیدا بو وە زانـای بلیمەت عمر لطفی یەكـەم زانایە لەمیسر كۆمـەڵی هەرەوەزی دامەزراند .

هەروەكو زانایان ئەڵێـن مرۆڤ لەرۆژی لەدایك بونیەوە هەتا گەورە ئەبێ پێویسـتی بە یارمەتی هەیەو سروشـت وای دروستكردوە كە بەبێ یارمەتی باری ژیانی سـوك نابێو ئەبێ دروشمی مرۆڤـی ئەمڕۆ بریتی بێ لەوەی كـە (مرۆڤ بۆ كۆمەڵ بـێو كۆمەڵیش بـۆ مرۆڤ بێت) .

لەدەرەوەی سنوور

هونەرو خەبات

● خاوەنی ئەم وێنەیـە ،ناوی - ئەلیزا ئەندرادی-یە ، نووسەرو ئەكتەری تێكۆشەری گەلی ئەنگولایەو تەمەنـی ٢٨ ساڵە ، دوا كاری لە كـوڕی هونەری سینەمادا پاڵەوانیەتی فلیمی -سامبیزانگا-یە كـە لەم دوایەدا لـە پاریـس پیشاندرا .

ئەلیزا دەربارەی ئـەمفلیمە وتویە :

نمونەیەكی ترە لە نمونەكانی خەباتی سیاسی .

ناونیشانی (لە كویلەیەتیەوەتێكوشەرە ، كتێبێكە بـە خەڵكی ئیتالیا تا چرادەیەك ئەمبەرەو كۆچ كردنێكی لابەلا) كە بەزمانی فەرەنسی چـاپكراوە .

پیكاسۆ : سەرۆك كۆمـاری ئیسپانیا !

● لەمدواییـەدا ،دەزگایەكی كۆكردنەوەی ڕای گشتی لە ئیتالیا ، بەهـۆی كوچی دوایی - پاپـلو پیكاسۆ-وە ویستویەتی بزانیخەڵكی ئیتالیا تاچرادەیەك ئەم هونەرمەندە گەورەیە ئەناسن . بۆ ئەم مەبەستە ئەم پرسیارەی بڵاو كردەوە :

- پیكاسۆ كێیە ؟

لەماوەی سـێ رۆژداوەڵامەكـان گەیشتن ، بیرورای جۆرە بەجۆر بەرامبەر پیكاسۆدەربڕرابو ، لـە هەموویـان زیاتر ئەم سـێ وەڵامـەبووە :

- پیكاسۆ وێنەكێشـێكی مەزن بوو ، زۆر لـە مایـكل ئەنجلۆ مەزنتر بوو !

- پیكاسۆ بەهـۆی هونەرەكەیەوە پارەیەكی زۆری پێكەوەنا !

- تابلـۆی - گیرنیكـای دروووست كرد ، وەك نارەزایی دەربڕینێك دژی شـەڕ لـەمێژۆدا .

ئەوەی سەیر بوە ، دە كەس بەم جۆرە وەڵامیان دابووەوە :

- پیكاسۆ سەرۆك كۆماری پێشوی ئیسپانیا بـو دوای لابردنی كۆچی كرد بۆ فەرەنسا و تا مردنی لەوێمایەوە .

كورتەی چەند هەواڵێك لە «لینینگراد»ەوە

● **لـەرۆژی ١٠-٣-١٩٧٣دا ، بەبۆنەی یادی سێ ساڵەی بەیانی ١١ی مارتەوە ، كۆمەڵەی خوێندكارانی كورد - لقـی لینینگرادو ڕێكخراوی قوتابیانی عیـراق ، كۆبونەوەیەكیان لەبەشی دانشگای جیـولوژیدا ڕێكخست ، لەم كۆبونەوەیەدا نوێنەرانی ڕێكخراوی قوتابیـە عەرەبەكانی سـوریاو ئوردنو سودانو یەمـەن ئامادەبونو وتاریان خوێندەوە .**

هەر لـەم بیرەوەریەدا نوێنەری خوێندكارانی كـورد باسی گرنگی بەیانی ١١ی مارتی كردو وتاری قوتابیـانی عیراقیش ئەمەی سـەلماند . هەروەها نوێنەری ڕێكخـراوی پارتی دیموكراتی كوردسـتانو حیزبی شیوعی هەریەكـەیان ووتارێكیان خوێندەوە .

● **بەبۆنـەی جـەژنی نەورۆزەوە لـە رۆژی ٢٤-٣-١٩٧٣دا دیسـان كۆمەڵەی خویندكارانی كوردو قوتابیانی عیراقو ئەنجومەنی دۆستایەتی زانستگای لینینگراد ئاهەنگێكی گەورەیان ڕێكخست .**

لە جمشید حیدریەوە لینینگراد

لە ئەدەبی گەلانەوە :

بـەهـار

شیعری شاعیری ڕووسی : آ.ن. بلیشمییف

وەرگێڕانی : مكرم رشید طالەبانی

سەهوڵەكان ، دەتوێنەوە ..
جۆگەلەكان دەكەونە ڕێ .
بولبولەكان ، ئاسنە ئەخش
درەختەكانی نێو چونگەل ، چرۆ دەكەن !
ئاسمانی شین ، سایەقەیە
پرشنگی ڕۆژ ، لەجـاران ڤێنك تر ، خۆی ئـەنوێنێ ..
سەر لەنوێ ...
كاتی هەورە بروسـكەو رەهێڵە ..
بەسەر چوو ...
دڵ لەناو لەشدا لە لێدانایە
وەكوو بڵێی ، چاوەڕوانیمژدە ئەكات
وەكوو بڵێی ، كامەرانی بەرێوەیە ...
لەگەڵ زستاندا خەمو پەژارەسەرخۆیان هەڵگرت !
پێكەنینی منداڵەكان ، لەكاتییاری كردنداو ...
ئاوازی باڵندەكان
لێم ئەپرسن ..
كێیە ئەوەی
زۆرتر حەز لەنوێ بوونەوەی
سروشت ئەكات ؟!

پڕۆژەی كودەتایەكی نهێنی

هەفتەی ڕابوردو ، كۆمەڵـە شیعرێكی كاك ئەنوەر شاكـەلی لە دیوانێكی قەشەنگـدا وە لەژێر ناونیشانی « پـڕۆژەی كودەتایەكی نهێنی » كـەوتـە بازاڕەوە . كاك ئەنـوەر دانەیەكی دیوانەكەی بە دیاری پێشكەش بە كتێبخانـەی - هاوكاری - كردوە ،سوپاسی ئەكەینو هیواداریـن دیوانەكەی بازارێكی ڕەواجی هەبێت .

قەدەغەكردنی گۆرانی ئەمەریكایی و بەریتانیایی لە كوبا

لە هاڤانەوە ، پایتەختـی كوبا ، بڵاوكرایەوە كـە لەهەموو ئێستگەكانی كوبـا ، بڵاوكردنەوەی گـۆرانی ئەمەریكاییو بەریتانیـای قەدەغە كراوە ، ئەم قەدەغـە كردنەش ئەو گورانیانـەی گرتۆتەوە كە لەوانـەن ئارەزووی لاوانی كوبا نێـك بدەن ، دیسان ئەم بڕیـارە زیاتر خەڵكی هان ئەدات بایەخ بدەن بە گۆرانیو مۆسـیقای كوباو وڵاتانی ئەمەریكـای لاتینـی .

بۆم هەڵبژاردویت

وێنەی یەكەم :

● ئەم پەیكـەرە ، لەناوەڕاستی شاری ستوكهولم دانراوە لەسـاڵی ١٧٧٤ەوە دروست كراوە بەدرێـژی ئەم ساڵانە ، هیچ زیانێـكی لێنەكەوتوە ، بەڵام ماوەیەكی زۆرە ، (داڵ)یك سەرەكـەی داگیركردوەو كردویەتی بـە هێلانەی خۆی ، ئەوەی سەیرە شارەوانی شارەكە سـوورە لەسەر ئەوەی لانە لەو داڵـە تێك نەدات !

وێنەی دووەم :

● ١٧ منداڵی فەرەنسـایی كە تەمەنیان لە نێوان ١٠و١٢ ساڵ دایە ، تیپێكی گـورانیان پێك هێناوەو ناویان نـاوە تیپی لیبوبێز - بە شارەكانی فەرەنسادا ئەگەڕێنو ئاهەنگی گۆرانی ئەگێڕن ، گورانیـەكانیشیان هەموو سـروودن بەسەر خۆشەویستیو ئاشتیداهەڵدراون .

لەكاك جەمشید حەیدەرییەوەئەم كارتەمان بەبۆنەی یـەكی ئایارەوە بۆ هاتووە ئـەمنووسینەی خـوارەوەش لـە پشتی كارتە كە نووسراوە :

« بۆ دەستەی نووسـەرانی هاوكاری ..

بۆ كرێكارانی چاپكـەری هاوكاری ..

بەبۆنەی جەژنی كرێكارانی جیهانەوە گەرمترین پیرۆزباییتان پێشكەش ئەكەم ، هیـوادارم سەركەوتوبن لە خزمـەتی گەلەكەمانو بەرز كردنـەوەی ئاڵای برایەتی كرێكـارانی كوردو عەرەب لە عیراقا .